

324.711

KALAUZ

A KATOLIKUS VALLÁSBA VISSZATÉRŐKNEK

ÍRTA :

BILKEI FERENC
SZÉKESFEHÉRVÁRI ESPERES-PLÉBÁNOS

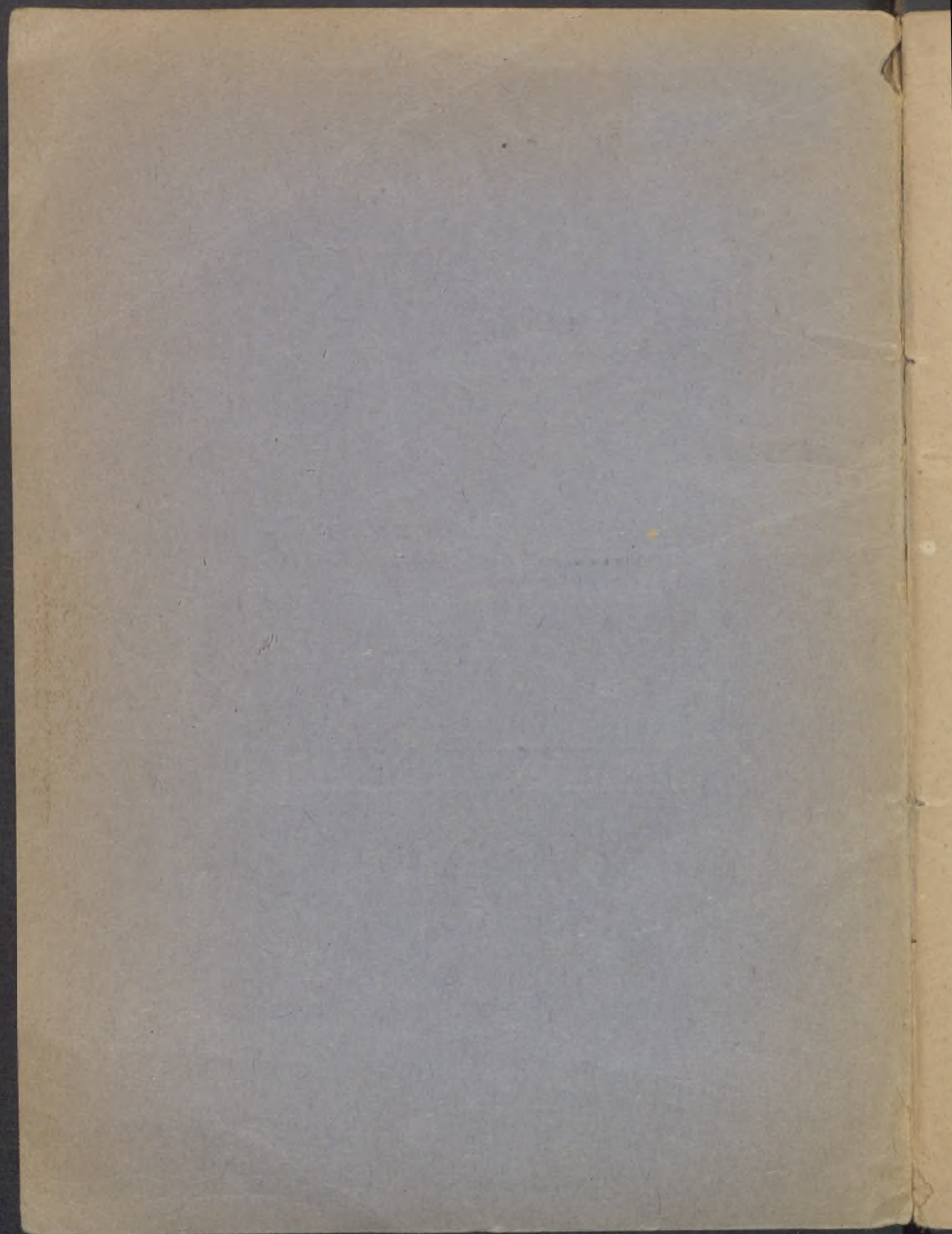

ÖTÖDIK BŐVÍTETT KIADÁS

9001—11.000.

ÁRA 1 PENGŐ.

VÖRÖSMARTY NYOMDA SZÉKESFEHÉRVÁR
1942.

KALAUZ

A KATOLIKUS VALLÁSBA VISSZATÉRŐKNEK

ÍRTA :

BILKEI FERENC
SZÉKESFEHÉRVÁRI ESPERES-PLÉBÁNOS

ÖTÖDIK BŐVÍTETT KIADÁS

VÖRÖSMARTY NYOMDA SZÉKESFEHÉRVÁR
1942.

Nihil obstat.

1991/1942.

Dr. Julius Bejczy
cens. dioec.

Imprimatur.

Albae Regiae, die 5-a Augusti 1942.

Dr. Emericus Potyondy
vicarius eppalis.

I. FEJEZET.

Bevezetés.

Ez a könyvecske protestánsok számára íródott. Protestánsok alatt értem azokat a keresztény — vagy ha úgy tetszik keresztyén — testvéreinket, akiknek ősei a 400 év előtti nagy szakadás, az úgynevezett reformáció következtében a nagy keresztény katolikus közösségből kiváltak. Protestánsnak nevezzük a kálvinistákat, lutheránusokat vagy evangélikusokat, nazarénusokat, baptistákat, anglikánusokat, episcopalisokat, puritánokat, nonkonformistákat, quäckereket, methodistákat, stb., stb, szóval azt a száz meg száz részre szakadozott kereszténységet, a mely 400 év előtt katolikus keresztény volt, azonban Luther Márton kezdeményezése után új utakra tért, a biblia magyarázását minden ember egyéni jogának vallotta.

Jóakarátú, érdeklődő, kutató, a történelmet buvárló, igazságot, Istent kereső protestáns testvéreimnek írom ezt a könyvecskét. Azoknak, akik nem elégszenek meg a csupán egyoldalú tudással, hanem ismerni akarják azt a vallást, amelytől, mint ősi gyökértől a protestantizmus elszakadt; amely ugyanabban a hitvallásban 400 millió embert vall a magáénak, amely nemcsak hirdeti, de bizonyítja is, hogy ugyanazt tanítja, amit Krisztus és az ő apostolai hirdettek.

Magam, apám és anyám is katolikusoknak születünk ugyan, de őseim apai és anyai ágon protestánsok voltak. Kiskoromtól fogva protestánsok köze-

lében éltem, évtizedek óta tanulmányozom a katolikus protestáns vallás közti különbséget és nyíltan vallom, hogy a katolicizmus nyugodtan állhat a történelem ítélőszéke elé. Bátran hangoztathatja igazát, de bevallhatja katolikus testvéreinek tévedéseit is, — voltak azok is. Az igazságot keresem. Protestánsokról szólva, az ő álláspontjukat csak saját írásaikból vett idézetekkel bizonyítom. Nem elfogult katolikus szemüvegén, hanem az igazságot kereső történetíró tudásával nézem a világot. *Ismertetni fogom a reformáció előtti kereszténységet, a reformáció történetét s a katolikus és protestáns vallás közt levő különbséget.*

A katolicizmus ma az érdeklődés középpontjában áll. Óriási viharokat élt át és ma napról-napra többen tanulmányozzák. Anglia, Hollandia, Németország, Amerika protestánsai óriási vitairodalommal rendelkeznek. És példát adnak arra, hogy miként lehet szenvedély és elfogultság nélkül egyedül az igazságot keresni. Senkise tehet közülük arról, hogy milyen vallásban született és miben nevelték, azonban az igazságot kereső embernek természetes joga, sőt kötelessége, hogy a dolgok eredetét kutassa és a józan ész becsületes jóakaratával iparkodjék megérteni azt, hogy a mostani helyzet miből és hogyan lett azzá, ami.

A többi az Isten dolga, akihez alázatos imádsággal kell könyörögnünk, hogy adja kegyelmét az Ő igazságának megismerésére. Mert hiszen az élet végén, az örök Ítélobíró színe előtt mindenkinek arról is be kell számolnia, hogy kereste-e és követte-e az igazságot?

Az ítélet nem a miénk, hanem az Istené.

A keresztény vallás a protestántizmus előtt.

A protestánsok azt állítják, hogy „a katolikus egyház eltávolodott a tiszta evangéliumtól s ezért a reformátorok: Luther, Kálvin, Zwingli az evangéliom szerint reformálták az egyházat vagyis visszavitték eredeti formájára, amilyen az apostolok idejében volt.” (Lévay Lajos: Kis hitoktató 62.)

Mikor a kereszténység 300 esztendő s üldöztetés után szabad lett, megkezdte Európa meghódítását. 3–400 év alatt egész Európa valóban keresztény is lett. Akik addig titokban gyakorolták vallásukat, a pápa, a püspökök és a papok vezérlete alatt szervezkedtek, szebbnél-szebb templomokat építettek. Hogy a római pápának, Krisztus helyettesének mekkora tekintélye volt, kitűnik abból is, hogy Nagy Konstantin császár Rómában 323-ban Szent Péter apostol sírja fölé egy gyönyörű templomot építtetett, Szent Péter csontjait ugyanazon helyen, hol vértanúságot szenvedett, színezüst koporsóba tétette, föléje drága kövekből kirakott oltárt építtetett s a sír fölé 150 font súlyú színarany keresztet állíttatott. A sírra ezt íratta: „Ezt a királyi helyet Konstantin császár és Ilona ékesítette arannyal.” Mindez most is megvan a Szent Péter templom főoltára alatt.

A pápák hatalma és tekintélye óriási lett. A császárok és királyok földi dolgaikban kormányozták alattvalóikat, a pápák, püspökök, papok pedig lelkiekben nevelték a népeket. A két hatalom egyetértve kiegészítette egymást. A királyi koronát a pápa ajánlkozta, a koronázást az egyházi férfiak végezték s a fejedelmek anyagiakban segítették a lelkek előljáróit. Így fejlődött ki „a lelkek országa” a Civitas Dei.

A világi papságnak nagyszerű segítői voltak a szerzetesek. Már a IV. században számos kolostort

alapítottak. A bencések, a ciszterciták, ferencrendi barátok (a nép barátai) nemcsak prédikáltak, gyóntattak, hanem erdőket irtottak, földművelésre, iparra tanították az embereket. A céhek az egyház befolyása alatt állottak. Védőszentjeik voltak, az iparosok mindenkor testületileg vettek részt az istentiszteleteken. A papság állította föl a kis és nagy iskolákat, egyetemeket, könyvtárakat, az övé volt a tanítás munkája. A könyvmásolás gyönyörű művészetét s ezzel együtt a szent könyvek, valamint a klasszikus költészet fönntartását főleg az Egyháznak köszönhetjük. De ők tanították a többi művészeteket is, nemcsak az építés művészetét, hanem a festészet, szobrászat is egészen a reformációig szinte kizárólag az egyházi, vallásos alapon fejlődött. Rafael, Michel Angelo oly remekműveket alkottak, amelyeknek ma is csodájára jár a világ. A papság építette a nekik ajándékozott rengeteg vagyonból a kórházakat, a kolostorokban találtak az utasok mindenkor nemcsak szállást, de védelmet is. Az egyházi lovagrendek váltották ki a pogányok fogságába esett keresztényeket. Sőt egyházi pénzüzetek is alakultak arra a célra, hogy az adósokat az uzsorások karmai közül kiszabadítsák.

A katolikus Egyház indította meg a keresztes hadjáratokat, amelyeknél ideálisabb, gyönyörűbb vállalkozása soha nem volt az emberiségnek. Az emberek százezrei és milliói egy-egy prédikáló szerzetes lelkesítő szavára otthagyták otthonukat, családjukat azért, hogy felszabadítsák Krisztus Urunk születésének, életének és halálának színhelyét a pogányok zsarnok uralma alól. A papi hivatás nyitva állott a legegyszerűbb jobbágy gyermeke előtt s akiben tehetség volt felemelkedett az ország első hivatalaiba is. Ez volt az igazi nemes demokrácia.

Igaz-e az, hogy a kereszténység a protestantizmus

előtt sötétségben, butaságban elaljasodott? Nem igaz.

Ha a keresztény Európát összehasonlítjuk Ázsia, Afrika, Amerika népeinek sötét elmaradottságával, el kell ismernünk, hogy nagyszerű haladását, az embernek az állati sorból emberi méltóságra való emelését, a felebaráti szeretet csodás alkotásait, gazdagságát, műveltségét, elsősorban a katolikus vallásnak köszönhetette.

Igaze tehát az, hogy az Egyház eltávozott az evangyeliomtól? Az evangyeliomtól nem távozott el, hanem 15 százesztendő alatt oly csodálatos erőbe, hatalomba és fénybe fejlődött, amilyenre példa az egész világtörténelemben nem volt. Hogy voltak hibái is — tudjuk és nem is fogjuk elhallgatni, azonban azt viszont le kell szögezni, hogy az Egyház roppant nagysága és ereje abban az egységes szervezetben volt, amelyet a protestatizmus megbontott.

Magyarország

a katolikus vallásnak köszönheti fönmaradását. Szent István nemcsak megkereszteltette, meg is nevelte a néhány száezerre leolvadt magyarságot. A szerzetesek a kalandvágó, rablásból élő magyar népet békémunkára nevelték, földművelésre, állattenyésztésre tanították. Minden 10 falu templomot épített, a nagyobb helyeken mint Székesfehérvárott, Veszprémben, Esztergomban, Pécsen gyönyörű székesegyház épült, amelyet nemcsak a magyar nép, de a külföldiek is megcsodáltak. A királyok fő tanácsadói papok voltak. A legfontosabb hivatalokat: a kancellári tisztelet, a pénzverdék felügyeletét stb. papokra bízták. Követségekbe papokat küldtek. A birtokosok okmányok szerkesztésére, vizsgálatok végzésére papokat alkalmaztak, a hites helyek egyedül a káptalanoknál és szerzetházaknál voltak. A bencéseknek 54, a ciszterciáknak 27, a

premontreieknek 21, a templáriusoknak 70, a ferenc-rendi barátoknak, a nép barátainak százakra menő kolostoruk volt. Mint Európában mindenütt, itt is nagyszámu és magas színvonalon álló iskolákat tartottak fön. A budai egyetemet a budai prépost igazgatta. A pécsi egyetem, amelynek igazgatója a pécsi püspök volt, 1526-ban 2000 hallgatóval dicsekedett, akik közül 300 esett el a mohácsi csatában.

A magyar fiúkat szerzetesek, a magyar hajadonokat apácák nevelték, köztük a magyar föld legékesebb lilomát, boldog Margitot, IV. Béla király leányát.

Gyulai Pál a magyar költészetről.

Gyulai Pál, protestáns tanár, a magyar irodalom-történet alapos ismerője szerint „legrégibb lyrai költeményeinkben a magyar hazafiság eszményeit a *katolicizmus és a királyság fejezik ki*. Szűz Mária Magyarország védasszonya, vallásos és hazafias kultusz tárgya. Szent István és Szent László nemzeti védszente, a keresztény hit és nemzeti dicsőség hősei. Szent István jobbkeze nemzeti ereklje. Szent László delitermetű és oroszlánszívű lovag, két országban tündöklk Magyar- és Mennyországbn. E két országért lelkesül a hazafi s a magyar korona az isteni pártfogás, királyi jogai nemzeti szabadság jelképe, földi és mennyei hazájának összekötő kapcsa.”

A magyarok a reformáció előtt valamennyien katolikusok voltak. Szent István rövid idő alatt a katolikus hitre térítette a pogány magyarokat. A térítést szigorúsággal eszközölte, azonban még nagyobb volt a hatása annak, hogy a nép Istvánt, annak Imre fiát, szent Lászlót, boldog Margitot valóban szenteknek tartotta és szentekként tisztelte. Az egész ország katolikus volt és Szűz Mária országának nevezték. A vásárnapot szigorúan megünnepezték, szent misét.

predikációt mindenki hallgatott. A böjtöt annyira szigorúan megtartották, hogy pl. az olasz munkásokat, akik húshagyó hétfőn és kedden húst ettek, kikergették az országból. Aki husvéti gyónását saját hibájából elmulasztotta, azt nem részesítették egyházi temetésben, hanem a temetőn kívül földelték el. Az eltérés tehát mindenütt csak kivétel lehetett.

Hogy az egész ország mennyire katolikus volt, kitűnik a Hunyadiak korából, akik röviddel a reformáció kezdete előtt álltak országunk élén Hunyadi János szentéletű ember volt, az olvasót mindig a kardja markolatán hordozta, a török ellen Szűz Máriás lobogóval vezette katonáit. Belső lelki barátja volt szent Kapisztrán János, akivel együtt keresztes hadjáratokban verték, üzték a törököket. Mátyás király (1458—1490) is katolikus király volt. Ha voltak is hibái, ha erőszakoskodott is némelykor az egyházzal szemben, de általában a kat. egyház tekintélyét mindenek fölött tisztelte, a fő állami hivatalokba papokat ültetett, mind papok voltak a kancellár, a pénzverdék felügyelője, a diplomaták, tanácsadók; a nagy és kis iskolákat mind papok vezették s az egész ország katolikus jellegéhez szó sem férhetett. Pedig Mátyás király koránál ragyogóbb, erősebb, tekintélyesebb kora nem volt hazánknak, legfeljebb Szent László és Nagy Lajos korában.

Mit mondott a római pápa a magyarokról?

A cseheket és lengyeleket mint erkölcstelen népet bélyegezték meg a pápai jelentések, a magyarokat azonban csak szilajságuk és a más jószágainak nem tisztelése miatt rótták meg, azonban hithűségüket, a római szentszékhez való ragaszkodásukat mindig dicsérték, sőt mintaképnek állították a többi népek elé, akiktől mindnyájan tanulhattak.

Miért ragaszkodtak a magyarok a római szentszékhez?

Nemcsak azért, mert a pápa a keresztény katolikus hit földi feje és vezére és mert az egész ország katolikus volt, hanem azért is, mert a pápák évszázadokon keresztül megszámlálhatatlan pénzzel, katonasággal és hadi felszereléssel támogatták az országot, főleg a törökkel szemben. Egész Európában az összes uralkodók közt egyedül a pápáknak volt helyes politikájuk a keresztény népeknek és kultúrájuknak védelmére. A többi fejedelmek féltékenykedésből és hatalmi vágyból egymás ellen törtek, a pápák egyedül állottak a magyar nemzet védelmére anyagi és erkölcsi támogatásukkal, mert tudták, hogy ha Magyarország elvesz, vele együtt elveszhet az egész nyugati kultúra is.

Ezért történt, hogy mikor a szerencsétlen II. Lajos idejében a protestáns brandenburgi Györgynek a köpenye alatt és Mária királyné védelmében protestáns papok jöttek a királyi udvarba és a római pápa ellen izgattak, a főurak megjelentek a királyi pár előtt és kijelentették, hogy ha a konkolyhintőket el nem távolítják és a szentszék ellen bárki szólani merészel, azt akár öfelségeik szeme láttára összeaprítják.

A mohácsi vészig nem is vert gyökeret Magyarországon a protestantizmus, hanem csak egyedül a németek közt a Szepességben és Erdélyben, továbbá a tótok közt a Felvidéken.

Mik voltak a katolikus Egyház hibái a protestantizmus előtt?

A katolikus egyház Nagy Konstantin után 1200 esztendőn keresztül szabadon fejlődött. Ereje és hatalma hihetetlen módon megnőtt. Fölötte állott a királyoknak és országoknak. A pápa adta a koronákat s ha egy

király eltért a törvényes úttól, a pápa felmentette népét a hűségi eskü alól. (Ez történt pl. II. Endre magyar királyunkkal, amikor az adószedést zsidókra és izmaelitákra bízta.)

A gazdag Egyház.

A hatalommal együtt járt a gazdagság. Mivel a papság vezetése mellett épültek a templomok, iskolák, kórházak, szegényházak, a katolikus vallás vezetett az építészetben, művészetben, irodalomban, népnevelésben, sőt óriási befolyása volt a hadvezetésre (pl. a keresztes hadjáratokat, a törökök elleni háborúkat a pápa szervezte és támogatta) igen sokan igen nagy vagyonokat bíztak az Egyházra. Ha ez az óriási vagyon és hatalom kizárólag csak arra a célra fordítottatott volna, amire az alapítók szánták — nem lett volna baj. Azonban a papok is emberek voltak. A nagy hatalommal és gazdagsággal együttjárt, hogy nem egy egyházi férfiú is kezdett fényűző, kényelmes életet élni, úgy mint a világi magyarok. A nagy birtokkal együtt járt az ország védelmének kötelezettsége, a hadviselés. Így a papok lelki hivataluk mellett katonáik vezérei is lettek. A hatalmas, előkelő családok papokká nevelték gyermekeiket, hogy a hatalmas papi birtokokba beleülhessenek, sőt a századok folyama alatt lassankint arra törekedtek, hogy az előkelő papi állásokba ők maguk nevezzék ki a maguk embereit, rokonaikat vagy velük egyetértő jóbarátaikat. Sok főpap nem elégedett meg egy állással, hanem több püspökséget, apátságot stb. is kezelt, természetesen nem a velejáró kötelességért, hanem a jövedelemért. (Mátyás király a 7 éves Estei Hyppolitot tette meg a pápa ellenére esztergomi érseknek.) A fejedelmek még a pápai szék betöltésébe is döntő befolyást akartak gyakorolni. Ezek miatt volt a nagy összeütközés a világi hatalom és VII. Gergely pápa (1073—1085)

között, aki az Egyház lelki erejét nem akarta kiszolgáltatni a világi uraknak. Az ő mélyreható újításai századokon keresztül éreztették is tisztító hatásukat.

Proletár papság.

A főpapok mellett gazdagok lettek maguk a templomok is. Sok ember tett alapítványokat azért, hogy a lelke üdvösségéért szent miséket mondjanak. Mivel sok ilyen misealapítvány volt, sok pap is kellett. Mivel a jobbágy gyermekéből is lehetett pap, természetesen sok szegény ember fia ment a papi pályára. Így lett egyes helyeken túlságosan nagy a papok száma. Pl. Kölnben 5000 volt a papok és apácák száma. Strassburgban a székesegyház szolgálatában volt 36 kanonok, 38 káplán és 65 olyan pap, akinek csak a misemondás volt a kötelessége. Az alapítványok eleinte tisztességesen eltartották a papokat, később, mikor a pénz elértéktelenedett, az alsó papság közül sokan nyomorogtak. Tehát a főpapság nagyon gazdag, az alsó papság pedig igen szegény volt. — Ezek lettek a proletár papok, akik tele voltak elégedetlenséggel, panasszal, sőt a lázadás szellemével s ha a sors úgy hozta, szívesen állottak azok mellé, akik jobb megélhetést ígértek nekik. Csak vezér kellett s ők szívesen tódultak a zászlaja alá.

A boszorkányhit.

A középkornak voltak más árnyoldalai is. Pl. a boszorkányhit szerint egyesek az ördögökkel, vagy a boszorkányokkal cimborálnak. Ez is pogánykori maradvány volt. A reformáció előtt és után a XVIII-ik századig főleg Németországban szörnyű boszorkányüldözések voltak. Résztvett benne maga az egyház is, amennyiben a domonkosrendű barátok résztvettek a boszorkányság megállapításában. A büntetést a világi

hatóság és a nép hajtotta végre. Aki Luther életét olvassa, nem győz rajta csodálkozni, hogy a nagy reformátor egész életén keresztül folyton az ördögökkel és boszorkányokkal vesződött.

Istenítéletek.

A középkor egyik szörnyű tévedése volt az istenítélet. Vagyis: az emberek azt gondolták, hogy az Isten nem engedheti meg azt, hogy ártatlan ember bűnhődhessék. Így aztán, ha valakiről nem tudták megállapítani, hogy bűnös vagy ártatlan, azt pl. tüzes vason járatták. Ha bűnös, elég a lába, ha büntelen, épen marad. Ez régi pogány dolog volt, s a kereszténység nem volt elég erős a kiírtására — bár pápák, hittudósok küzdöttek ellene, olyan volt, mint ma a párbaj, amikor az emberek azt hiszik, hogy a párbaj igazságot szolgáltat.

Az inkvizíció

szintén középkori intézmény volt. Az emberek azt gondolták, hogy a maguk véleményét másokra is ráerőszakolhatják. Aki nem úgy gondolkodott, mint ők, azt büntették. Mivel pedig politika és vallás, állam és egyház össze voltak forrva egymással, azt, aki a vallás egységét megbontotta vagyis eretnek lett, azt büntették. Ha nem vallotta be a bűnét, addig kínozták, míg nem vallott. A vallatásnál a papok is résztvettek, a büntetést azonban az államhatalom hajtotta végre. Úgy történt, mint minálunk a kommunizmus idején: a kommunisták vallatták, kínozták és halállal büntették a jó hazafiakat s a kommunizmus után a fehérek vallatták, kínozták és kivégezték a kommunistákat. A középkorban a katolikusok megégették Husz Jánost, mert eretnek volt (láízott a felsőbbiségek ellen, hívei templomokat pusztítottak, raboltak stb.). Kálvin János

megégettette Servet Mihályt, mert eretnek volt, nem hitte a Szentháromságot és kivégezt, vagy száműzött több száz embert, mert nem hitték azt, amit ő hitt. Luther szintén életbe léptette az inkvizíciót. Szóval az inkvizíció nem katolikus bűn volt, hanem az egész akkori kornak, több századnak bűne.

Mindezt nem a XX. század embereinek szemével kell nézni, hanem a XV., XVI., XVII. század szemével.

A pogány irodalom.

A régi görög és római pogány világnak nagyszerű művészete és irodalma volt. A reformáció előtt divatba jöttek ezek a pogány költők és művészek. A királyok, fejedelmek fölkutatták a régi költeményeket és műtárgyakat. Természetes, hogy a főpapság sem maradt mögöttük, hiszen ha valaki, az Egyház mindig támogatója volt az irodalomnak és művészeteknek. A kolostorokban nemcsak a szentírást és a szentatyák műveit másolták, hanem a pogány írók műveit is. Ezzel együtt járt, hogy a pogány szellem megrontotta a kereszténység tiszta gondolatvilágát.

Az erkölcsök hanyatlása.

Mindezekből következett az erkölcsök hanyatlása. A pogánysággal, háboruskodással, katonáskodással foglalkozó papság nem élte azt a tiszta életet, amelyet Krisztus és az Egyház szelleme tőle követelt. A romlottság még a pápai udvarban is felütötte a fejét és főleg VI. Sándor alatt sötét példát adott. VI. Sándor mint nő és gyermekes családapa ment a papi pályára. Kitűnő politikai tehetség volt, azonban ezt elhomályosította az a körülmény, hogy nagyon szerette gyermekeit, akik botrányos életet folytattak, sőt a mérgezések, orgyilkosságok sem hiányoztak az életükből. Mennél előkelőbb volt a pápa állása, annál nagyobb árnyékot

vetettek rá ezek a botrányok. Igaz, hogy az Egyház ellenségei sok mindenféleképpen meg is toldották ezeket a szomorú dolgokat, azonban VI. Sándor pápa uralkodása (1492—1503) a kat. Egyház legsötétebb lapjaira tartozik.

Mire lett volna nagy szükség?

Reformra. Egy olyan pápára, aki mint VII. Gergely, megtisztította volna az egyházat a silány, üreslelkű emberektől. Aki újra fölélesztette volna Krisztus szellemét, megerősítette volna a jókat és eltávolította volna a rosszakat. Aki szembe mert volna szállni a császárokkal és királyokkal, hogy viasztörítse őket az Egyház területén való kalózkodástól. Egy asszisi Szent Ferencre lett volna szükség, aki tiszteltté tette volna a szegénységet és a jámborságot.

Mit tettek ezzel szemben a pápák?

VI. Sándor szomorú uralkodása egyedülálló volt, utána nagy tehetségű és nemes gondolkodású pápák következtek. Azonban ezek sem gondoltak arra, hogy lenn az elégedetlenség folyton növekszik, hanem legfőbb gondjuk a tudományok és művészetek istápolása volt. Ekkor kezdték építeni a római Szent Péter templomot, amelyet a világ csodájának szántak. A világ legnagyobb művészi lángelméi: Michel Angelo, Rafael stb. dolgoztak a pápa udvarában s a pápa nem tudta meglátni, hogy Németország felől viharfelhők tornyosulnak az Egyház egére.

A pápák másik főgondja a török veszedelemre összpontosult. Az európai uralkodók közül senki se fogta föl, hogy keletről egy irtózatoss pusztulás hömpölyög a művelt Európa ellen. Egyedül a pápák követtek el mindent, hogy kéiréssel, könyörgéssel, de főleg a maguk segítségével megakadályozzák a fenyegető

veszedelmet. A nándorfehérvári győzelemtől (1456.) Buda felszabadításáig (1686.) körülbelül 5 millió arany került a pápai udvarból Magyarország segítségére. Az akkori pénzérték szerint oly óriási összeg, amelyhez hasonlót ma alig lehetne elképzelni is. Természetes, hogy ezt a pénzüsszeget a pápák nem egyedül Olaszországból, hanem az egész világról — Németországból is — gyűjtötték és úgy juttatták Magyarországnak.

Az Egyház tanítása volt-e az oka a reformáció előtti bajoknak?

Nem! Az Egyház Krisztus evangéliumát tanította, azt az evangéliumot, amelyet ma is használ s amelyet a protestánsok is használnak. Voltak visszaélések, hibák, bűnök, amelyeket az emberek követtek el. A boszorkányhitet nem az Egyház tanította, az istenítéletek, az inkvizíció nem az Egyház rendszeréhez tartoztak. Mindez a pogányság maradványa volt s az Egyház nem volt elég erős és hatalmas annak kiküszöbölésére, mint ahogyan ma nem az államtól és nem az egyháztól kérjük számon a párbaj pogány divatjának létezését. A pogány írók és művészek divatja sem katolikus tanítás volt, az erkölcsök hanyatlása miatt eleget panaszkodtak és siráinkoztak az Egyház jobb-érzésű vezetői. Sokan jósolgatták is a vihar közeledését, azonban sem a pápai széken, sem a püspökök közt nem volt olyan egyén, aki a kor lefelé gördülő szekerét meg tudta volna állítani.

Megállította-e a protestantizmus?

Reformálta-e az erkölcsöket? Kiirtotta-e a babonát, a boszorkányhitet? Eltörölte-e az inkvizíciót? Megszüntette-e a pogány irodalom káros befolyását? Visszavezette-e az embereket a mezítlábas, vértanúságot szenvedő apostolok ősi kereszténységébe, vagy ahogyan

Lévay Lajos igéri: „a kereszténységnek abba az eredeti formájába, amilyen az apostolok idejében volt?”

Mindezekre a kérdésekre a következő írások adnak feleletet.

Milyennek akarta Krisztus a maga Egyházát?

Mielőtt Krisztus Urunk eltávozott a földről, isteni tudásával látta, hogy milyen sors vár az Ő tanítására, ha azt az emberek kezére bizza. Keresztényekké lesznek zsidók és pogányok, fehérek, feketék, sárgák, az őt világrész minden fajtájú népei, tudósok és tudatlanok, műveltek és műveletlenek, jók és rosszak, jóbarátok és ellenségek, becsületesek és farizeusok, az ókor, középkor és újkor népei. Valamennyi látni fogja a krisztusi tanítások embert átalakító, nélkülözhetetlen értékét. De látta azt is, hogy valamennyi a maga egyénisége szerint akarja magába olvasztani, a maga élete tartalmává tenni.

Az volt a kérdés, hogy ennyiféle ember közt hogyan maradjon meg a krisztusi tanítás lényege?

Krisztus Urunk megalapította a pápaságot.

Kiválasztotta Péter apostolt és azt mondotta neki: „Te Péter vagyis köszikla vagy és terád, a kösziklára építem Anyaszentegyházamat.” „Legeltesd bárányaimat (híveimet) és juhaimat (a bárányok vezetőit).” „Neked adom a mennyország kulcsait (a legfőbb hatalmat).” „Imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a te hited.”

Péter lett Krisztus helyettese. Ő a többi apostol feje, vezetője. Ővé a legfőbb hatalom. Ő őrzi Krisztus tanítását, hogy az emberek meg ne ronthassák. Ő a pápa!

Az Egyház örök, tehát Péter halála után az ő hivatalát utóda örökölte: a második pápa. Azután a harmadik és tovább, most már a 260-dik.

Péter ember volt. Gyarló, aki tévedhetett. Tévedett is. De nem a hit dolgában. A többi pápa is gyarló ember, aki tévedhet, csalatkozhatik. Tévedhet, mint tudós, mint szónok. Csak egyben csalatkozhatatlan: abban, ha Krisztus tanítását kell hivatalosan, ex cathedra megállapítania. Akkor beteljesedik rajta Krisztus ígérete: „Én imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a te hited és megerősítsd atyádfiait.”

A katolikusok 1900 év óta a pápát, mint Krisztus helyettesét megkülönböztetett tisztelettel veszik körül, mert ő Krisztus tanításának, az Egyház egységének a Szentlélek által megvilágosított őre.

Milyen volt az eretnekek szerepe?

Mit jelent ez a szó: *eretnek*? Haireo görög szóból származik. Haireo = keresek, válogatok. Haeresis = eretnekség. Heretikus = eretnek, kereső, válogató.

Krisztus Urunk halála után először a megkeresztelkedett zsidók igyekeztek a maguk zsidó hagyományait, a zsidó ünnepeket, a körülmétélést, stb. a keresztényekre ráerőszakolni. Nagy viták folytak, míg végre Péter, az első pápa eldöntötte a kérdést: nem teszünk igát testvéreink nyakára.

A megkeresztelkedett pogányok a maguk régi ördöghitét, az ördögi romlottság vallását erőltették az Egyházban. Amikor Nagy Konstantin idejében, 324-ben a kereszténység felszabadult, a pogányok óriási tömegei vallották magukat keresztényeknek. Nemcsak a római birodalom, de Abesszinia, Közép- és Hátsó Ázsia is kereszténnyé lett. Voltak azonban közöttük sokan, akik csak színleg, külsőleg lettek keresztényekké és Krisztus hitének egyes tanításait elvetették: eretnekekké lettek. Voltak, akik a Szentháromságról szóló tanítást nem fogadták el. Mások Krisztus istenségéig nem tudtak felemelkedni. Ezek közé tartozott Arius, konstanti-

nápolyi pap, aki főleg egyik-másik császár támogatásával óriási tömegeket ragadott magával a szakadásba. Az eretnekek közt igen nevezetes volt Pelagius angol pap, aki azt tanította, hogy az ember a maga erejéből, Isten kegyelme, segítsége nélkül is üdvözülhet. Homlok-egyenest ellentéte Luthernek, aki 1000 évvel később azt tanította, hogy az ember egyedül a hit által, csupán Isten kegyelméből nyerheti el csak az örök üdvösséget.

A nagytudású és szentéletű egyházatyák egész serege bámulatos tudományos munkát végzett az Egyház tanításának védelmében és bebizonyította az eretnekek tévedéseit. Az utolsó szót mindig a pápa mondotta ki. A hívek pedig Szent Ágostonnal vallották: Roma locuta, causa finita: Róma szól, az ügy be van fejezve.

Az első nagy szakadást

a vallási téren is uralkodó konstantinápolyi császárok okozták, amikor a Keletet elszakították a Nyugattól, a konstantinápolyi patriárkát a római pápától. A keletiek természetüknél fogva elmerültek a vallás titokzatoságába, míg a nyugati egyház erősen kereste a gyakorlatiasságot. A patriárka aztán vallási dolgokban a bizánci császár, később az orosz cár politikai eszköze lett, míg a római pápák mindvégig megtartották a vallási függetlenséget és teljesítették Krisztus megbízását: őrzői maradtak a hit változatlan egységének.

A legfájdalmasabb szakadás

a Luther által kezdett nyugati egyházszakadás volt. Fájdalmas azért, mert a fiakat atyáiktól, a testvéreket testvéreiktől szakították el. A kereszténység Krisztus élő teste; a szakadás nyitott, tátongó seb Krisztus testén.

Minden eretnekvezér jellemző vonása

az, hogy a Szentírásból kiszakít egy részt: mondatot, vagy pár szót és ahhoz fűzi a maga különös, új magyarázatát. Minden más érvelés elől makacsul elzárkózik, akár a Szentírásból vegyék, akár észokokból javallják. Ilyenek voltak sokan a megkeresztelkedett zsidók és pogányok, ilyen volt Árius, ilyen volt Pelagius, ilyen volt Photius, aki a Keletet elszakította és ilyen volt Luther, Kálvin és a többi protestáns eretnek. Az eretnekvezérek rendszerint eszes, jómegjelenésű, kiváló szónokok, de egyszersmind makacs, elveikhez hajlíthatatlanul ragaszkodó emberek voltak.

Az első századok eretnekségei

hosszabb rövidebb küzdelem után elmúltak. Híveik visszatértek a katolikus Anyaszentegyházba. A keleti szakadás ma is fennáll, azonban egy vezető nélkül lévén, számtalan részre szakadozott, amelyek sok helyen fanatikus maradiságba sülyedtek vagy a pogányság babonáiba hajlanak.

A protestantizmus jóformán teljesen elhagyta első vezetőinek alapvető tanításait (az ember teljesen romlott, a jóra képtelen — egyedül a hit üdvözít — a jócselekedetek az üdvösségre szükségtelenek — a törvényt megtartani nem lehet, tehát megtartani nem kell — a praedestináció). Megmaradt azonban egy: a biblia szabad magyarázata. Ez aztán megszámlálhatatlan részekre szakította szét a protestánsokat. Angolországban hivatalosan 380 protestáns felekezetről tudnak. Amerikában, Hollandiában több száz van. Németországban az 1930. évi népszámláláskor 200-féle vallásúnak vallották magukat. Mikor Hitler uralomra jutott, összeíratta őket és közel 1000-féle protestáns felekezet szerepelt a vallási rovatban. Hitler egybe, a Reichskirche-be akarta

őket olvasztani, azonban az 1000 megmaradt s a Reichskirche — birodalmi vallás — az 1001-dik lett. Magyarországon vannak kálvinisták, lutheránusok, baptisták, adventisták, Jehova tanúi s a jó Isten tudja, hogy hány más még. Ahogyan a protestáns Szabó Dezső írta: „A protestáns egyház elég jószívű volt Bagó Pistire és Cseber Katóra bízni az isteni kijelentés magyarázatát és mindenki papja lett önmagának. Mindenki maga érzelgi ki vagy bölcselkedik ki a világból a maga Istenét. Bántó zagyvaság és botrányos istenek keletkeznek egyéni használatra — így lesz a legerősebb egységből a leggyalázatosabb anarchia” (Szabó Dezső: Egyenes úton, 114. lap).

Az azután még érdekesebb, hogy a sok ezer protestáns felekezet mind magamagát tartja Krisztus igazi vallásának, „aki megtisztította az evangéliumot”, „visszáállította a régit, az igazit és megszabadította a híveket a katolicizmus sötét igájából” stb., stb.

Mindezekkel szemben a katolikus vallás

ma is az, ami 1900 évvel ezelőtt volt. Egységes, változatlan. A katolikus papok az utolsó betűig ugyanazt tanítják Kamcsatkában, Londonban, Ausztráliában, Kínában, mint Rómában. Ugyanazt tanítják ma, mint 1000, meg 1900 év előtt és minden időben. Az összetartó erő a pápa, Krisztus helyettese, aki őrzi a hit ugyanazonosságát és egységét, akit őrzi a Szentlélek, hogy beteljesedjék Krisztus ígérete, aki imádkozott és imádkozik Péterért és az ő utódaiért, a pápáért, hogy meg ne fogyatkozzék a hitük és minden időben megerősítsék atyjukfiat.

Testvérem! aki e sorokat olvasod, nem érzed-e, hogy itt az Isten ereje dolgozik? Krisztusé, aki csak egyfélélt tanított s akinek akarata volt, hogy az Ő tanítása a folyton változó emberek közt megmaradjon

a világ végéig és a pokol kapui ne vegyenek erőt rajta.

Erre az egységre méltán büszke minden katolikus ember, mert az Isten ujját látja benne.

Egy példa a sok közül.

Néhány évvel ezelőtt sokan ismerték Magyarországon Dessewffy Emma úrhölgyet. Előkelő főúri családból származott. Nemcsak a familiája, hanem egyénisége, a műveltsége is előkelő volt. Minden érdekelte, ami szép: tudomány, művészet, irodalom, főleg azonban a szociális jótékonyosság, amely téren éveken keresztül Ravasz László püspök jobbkeze volt. Csak egy nem érdekelte: a katolikus vallás. Tanulmányozta a budhizmust, a bramanizmust, a sintoizmust, mohamedánizmust, csak egyről nem akart tudni: a katolikus vallásról. Miért? Azért, mert — amint később megvallotta — életében annyi sok rosszat hallott felőle; a sötétség, elmaradottság, elfogultság, babona olyan szövevényének tartotta, hogy neki a művelt, felvilágosodott úrinőnek nem való foglalkozni vele. Méltóságán alul valónak tartotta. Elnézett fölötte.

Egyszer azonban mégis valami különös kíváncsiság vett erőt rajta, vagy talán maga akart megbizonyosodni a katolikus vallás lehetetlenségéről s elment a budapesti Örökimádás-templomba. Beült az egyik padba és figyelte, mi történik ott? Látta, hogy az emberek buzgón imádkoznak, egész sereg ember keresi fel a gyóntatószékeket s akik onnan kilépnek, valamennyinek valami szelíd békesség és megnyugvás sugárzik az arcán. Azután nézte az áldozók sokaságát. Ezek meg éppen valami túlvilági boldogság szépségében ragyogtak. Ez meglepte és gondolkodóba ejtette: Lehetetlen, hogy a tudatlanság, a babona, a bálványimádás, amelyről éppen a gyónással és áldozással kapcsolatban annyit hallott, ilyen formában jelentkezzék.

A kíváncsiság tovább sürgette. Újra meg újra fölkereste a templomot s a megható jeleneteknek folyton újabb mozzanatait fedezte fel. Úgy érezte, hogy ezekkel az emberekkel valami nagyszerű dolognak kell történni, amiről neki addig fogalma sem volt. Kereste az okokat, olvasott katolikus könyveket az Oltáriszentségről, a katolikus Egyházzól, gyónásról s azt látta, hogy az egészen más, mint amit vele eddig protestáns részről elhitetni akartak.

Nem állt meg az első kiábrándulásnál, hanem tovább kutatott. Végére akart járni a dolognak. Két katolikus barátnője segítségét kérte, akik sok mindenféléről fölvilágosították, végül gyónatóatyjuk személyében lelki vezetőt szereztek számára. Dessewffy Emma erős egyéniség volt, követte meggyőződését. Őt nem akasztotta el a gondolat, hogy mindenkinek azt a vallást kell követnie, amelyben született és hogy vallást változtatni jellemtelenség. Ő inkább kötelezettséget érzett, hogy kiigazítsa ősei hibáját, akik századokkal előbb talán helytelen meggyőződésből, talán anyagi érdekből vagy kényszerítés folytán elhagyták az ősi 1900 éves katolikus vallást. Látta, hogy a protestánsok mestersegesen homályosítják el követőik előtt a katolikus vallás igazságát és szépségeit. Ha a protestánsok ismernék a katolikus vallást, tömegesen térnének vissza, mint ahogyan Angliában, Amerikában, Hollandiában, Németországban évenként százazrek lesznek katolikusokká. Visszatérnek az elhagyott édesanyához, akitől erőszakkal vagy csellel, de legtöbbször akaratuk ellenére idegenítették el őket. Dessewffy Emma 1928-ban katolikus lett, Székesfehérvárott Shvoy Lajos megyéspüspök kezéből felvette a bérmlás szentségét s buzgó, boldog katolikus maradt élete végéig.

II. FEJEZET.

Luther Márton.

A XVI.-ik század vallásváltozásainak atyja Luther Márton lett!

Nem csak ő kezdte, hanem a maga különös egyénisége szerint ő maga alakította is ki a reformációt. 1483-ban született Eislebenben, Szászországban parasztcsaládból. Atyja durva munkát végző bányász volt, szerette az italt. Ő is, bátyja is embert vertek agyon. Luther anyja szintén kemény, sőt túlszigorú nevelő volt, aki — ahogyan a fia panaszolta — egy szem dióért képes volt véresre verni a fiát. Az iskolában hasonló szigorúsággal bántak vele. Tanítója egyetlen délelőttön — mint Luther maga mondotta — tizenöt-ször pálcaztá meg, főleg makacssága miatt. Luther mindig keserőséggel gondolt gyermekkorára, amely egész lelki világát beárnyékolta. Tizennégy éves korában magasabb kiképzésre Magdeburgba, egy kitűnő szerzetesi iskolába adták, ahol ha szegény fiúk módjára élt is, de vidámabb napok derültek rá. Luther buzgó, imádságos ifjú lett. Szívesen járt a templomba szentmisére, szépen csengő hangja kihallatszott a kórusból, résztvett a processziókban, a szentek tiszteletében és egyáltalán semmiféle jelét nem adta annak, mintha az Egyház általános istentiszteletében valami kivetni valót talált volna. Ő is, mint 1456 óta a többi keresztények, szívesen imádkozta az Űrangyalát, mikor az estharangszó arra figyelmeztette, hogy a kereszténység nagy ellensége, a török, letiprással fenyegeti a nyugati kulturát.

Tizennyolc éves korában élete fordulóponthoz ért. Leütött mellette a villám, majd röviddel azután egy jó barátját párbajban vagy verekezésben megölték. Ez a két esemény annyira megrázta, hogy idegsokkott kapott és hirtelen elhatározta: „ha a jó Szent Anna segít, szerzetes leszek.” 14 nap múlva kopogtatott a kolostor ajtaján, ahol szívesen fogadták, hiszen akkor már a filozófia magisztere volt.

A kolostor tág teret nyitott tehetségei kifejtésére. Könyvtár állott használatára, kiváló tanárok tanították s neki semmi egyéb gondja nem volt, mint csupán a tanulás. Társai közül egyetlenegy sem mérkőzhetett vele tehetségre nézve. Emlékező tehetsége páratlan volt. Egy nagy vörös táblájú bibliát kapott használatra, azt kívülről tudta s bármely szövegrészt kérdeztek tőle, azonnal megmondta, hogy a bibliának mely lapján található. Gondolkodása villámgyors volt, azonnal visszavágott a támadónak és legázolta azt. Sokszor durván, ami miatt társai sokszor panaszkodtak is. A német nyelvet úgy kezelte, ahogy előtte alig valaki. A későbbi irodalmi német nyelvnek tulajdonképpen ő volt a megalapítója.

A dogmatikát nem szerette. Akvinói Szent Tamás kérlelhetetlen logikája nem felelt meg a lelke féktelen szárnyalásának. Inkább a bibliamagyarázat volt kedvére, amelynek aztán tanára is lett. Szerette a misztikát, a lelki élet titokzatos világát, ahol képzelete szabadon csapongott a magasságokban és a mélységekben.

Luther kivételesen nagy ember volt. Óriási tehetség, óriási munkabírás és akadályt nem ismerő akaratérő. Ha hadvezérnek születik, talán olyan lett volna, mint Napoleon; mint államférfi talán Kossuthoz, mint költő, talán Petőfi Sándorhoz hasonlított volna. Ő az Istent sem úgy látta, mint a többi ember. A villám-

csapásban a szigorú ítélőbíró Krisztust látta. Egészen bizonyos, hogy jó pap akart lenni. Hiszen nem földi haszonért választotta a lemondással telt szerzetesi életet, hanem azért, hogy a nagy megrázkódtatás után egész bizonyosan elérje a menyországot. Ha valahol akadályt látott, ha magát kicsinynek érezte, kétségbeesett. Inkább félt Istentől, mint szerette. Mikor első szentmiséjét mondotta, oly félelem szállta meg, hogy — amint később mondotta — ha nincsennek mások körülötte — lerohant volna az oltártól és elfutott volna. Szintúgy kétségbeesés fogta el, mikor az Oltáriszentséget körülhordozta. Mikor Rómába járt s ott szentmisét mondott, azt kívánta, bár haltak volna meg már a szülei, mert a szentmise erejénél fogva bizonyosan kiszabadította volna őket a tisztítóhely szenvedéseiből.

Luther lelki küzdelmei.

Senki sem születik szentnek. A menyországot mindenkinek úgy kell kiküzdenie. Luther is magával vitte a szerzetesi életbe a maga emberi gyarlóságait, a fiatal vér hajlandóságait, amelyekkel állandóan küzdenie kellett. S a csupa erő és szenvedély emberének nagy szenvedélyei voltak. Becsületes jóakarattal harcolt is ellenük és pedig kemény, kegyetlen eszközökkel. Azt gondolta, hogy jócselekedetekkel és szigorúsággal le is győzi őket. Böjtölt, koplalt, véresre ostorozta magát. Teljesen lesóványodott, csont és bőr lett. A túlsok önsanyargatás miatt egy ízben hat hétig nem tudott aludni. Sokszor elájult. Egy alkalommal oly sokáig tartott ájulása, hogy társai rátörték az ajtót és csak hosszabb ébresztgetés, főleg a zene hangjai által tudták csak életre keltetni.

A emberi gyarlóságok és szenvedélyek Ádámtól kapott szomorú örökségünk. Sok ember egész életén keresztül küzdöklik ellene, míg a kor, a vér meghig-

gadása, a szerencsés körülmények és főleg az imádság, az Isten kikönyörgött segítsége letompítják a harc életét. Az ember olyan, mint a hangya. Viszi terhét hazafelé. Sokszor visszacsúszik. De ha tízszer, százszor nem sikerül, megint újra kezdi, míg végre mégis csak célhoz ér. Az Isten is tudja ezt és éppen ezt a folytonos küzdelmet jutalmazza meg és ezért segíti elő a győzelmet a maga isteni malasztjával, kegyelmével.

Luther szinte emberfeletti erővel sokáig küzdött önmagával s mivel szenvedélyei gyökerét nem bírta kiirtani — kétségbeesett, búskomorság vett rajta erőt, mert azt hitte, hogy célját, a mennyországot nem képes elérni.

Hogyan írja le szenvedéseit.

„Ismertem egy embert — írja önmagáról (Művei I, 629.) — aki gyakran szenvedett ilyen kínok közt. Gyötrelmei rövid ideig tartottak, de pokoliak voltak. Ha az emésztő tűz egy órának csak a tizedrészéig tartott volna is, minden csontja hamuvá égett volna. Ilyenkor az Istent és minden teremtményét szörnyen haragosnak látta. Menekvés nincs semerre, se befelé, se kifelé, csak a vád dörgő szavát hallja folytonosan. A lélek zokog: Ó, Uram, de eltaszítottál színed elől és még azt sem meri mondani: ne büntess engem bosszúságodban. Ebben a pillanatban — s ez megmagyarázhatatlan — a lélek nem mer hinni a szabadságban, mert csak egyet érez, azt, hogy a büntetésnek nem lehet vége. Egész lelkében nem érez egyebet, csak a segítség utáni epesztő vágyat, csak egy szörnyű sikoltást, noha tudja, hogy segítség sehonnan nem érkezhetik feléje. Keresztre van feszítve, mint Krisztus, meg vannak számlálva minden csontjai, nincs egyetlen porcikája, amely nem volna tele keserűséggel, rettegéssel, kétségbeejtő aggódással és őrjítő fájdalommal.

— s mindez azzal az érzéssel, hogy ennek soha de soha vége nem szakad."

"Dávid király kiáltását hallotta lelki kínjai közt az alvilágból, amely felé a lélek közeledik, hallotta a pokol kapuján kopogtató csontokat, amelyek örök kárhozatra vannak ítélve, a sötétség tengerét, a föld örvényébe való elsúlyedést, a végtelen szomorúság tanyáját látta" stb. stb. (Luther művei I., 557. l.)

Az ember borzadozva olvassa ezeket a sötét képeket. Luther itt is kivételesen különbözött a többi embertől. Mindenkinek vannak lelki küzdelmei. De ki gyötrődik úgy, mint Luther gyötrődött! Óriási tehetség, óriási képzelő erő, kivételes idegrendszer és óriási lelki küzdelmek. Valóban szájalomra méltó szegény ember! Luther lelki beteg volt. Ezt róla az orvosok is megállapították.

Milyen bűnökkel küzködött Luther?

Luther maga írta meg (Művei IV., 202. l.): „Die Leidenschaft des Zornes, des Stolzes und der Wollust, wird, wenn sie wach sind, gefühlt als schwer, ja unüberwindlich, wie die Erfahrung lehrt." Magyarul: „a harag, kevélység és paráznaság szenvedélyeit, ha azok fölébrednek, nemcsak nehéznek, hanem legyőzhetetlennek érezzük, — ahogyan a tapasztalat bizonyítja."

Tehát Luther a harag, kevélység és paráznaság szenvedélyeit legyőzhetetleneknek mondotta.

Ő ezekkel folytatta pokoli küzdelmeit, ezek miatt érezte az elkárkozás rémesen fenyegető veszedelmét, a pokol kapuján kopogtató csontokat, a véget nem érő szomorúság tanyáját.

Ebből a szörnyű lelkiállapotból kereste a kivezető utat.

Hány éves volt Luther, mikor lelki gyötrelmeit szenvedte? A 18 és 29 évek közt volt, mert 29 éves

korában, 1512-ben találta meg az új tanítást, mely a lelkét megnyugtatta.

Hogyan írja le Luther a maga átalakulását?

Szent Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levelében (I., 17.) ezt olvastam: „Az Isten igazsága az evangéliumban jelentetik ki hitből hitre, amint írva vagyon: *az igaz pedig a hitből él.* Az Isten igazsága az evangéliumban jelentetik ki. Ezek a szavak utamban voltak. Nem szerettem, hanem inkább gyűlöltem az igazságos, a bűnöst megbüntető Istent. Mérgesen morogva haragudtam és azt mondtam: mintha nem volna elég a tíz parancsolat, az Isten az evangélium által még újabb és újabb szenvedéseket halmoz ránk és fenyeget bennünket igazságával és haragjával.”

„Az igazságosság olyan volt az én szememben, mint a mennydörgés és villámlás. Szívemből gyűlöltem szent Pált, mikor azt olvastam: az Isten igazsága az evangéliumban jelentetik ki.” (Lauterbach: Tagebuch 130 lap)

„Úgy menekültünk Krisztus elől, mint maga az ördög elől, mert azt tanították nekünk, hogy mindenki minden cselekedetével együtt odaáll a Krisztus ítélőszéke elé. Az evangélium nem azt tanítja, hogy Krisztus mint bíró jön el, hanem mint Megváltó. Azonban a barátok ennek ellenkezőjét tanították, azt, hogy Krisztus a mi bíránk.” (L. művei 47, 39 lap.)

„Én voltam a föld legszerencsétlenebb embere. hiába ordítottam és estem kétségbe éjjel és nappal. Senki se tudott rajtam segíteni. Mert nem ismertem többé Krisztust. Szigorú bírónak gondoltam, aki elől menekülni kell és nem bírtam előle menekülni.” (Művei: 51, 146 lap.)

Végre az Isten irgalma az éjjel-nappal való töprengések után a következő szavaknak igazságára

figyelmeztetett: Az Isten igazsága az evangélium ezen szavaiban jelentetett ki: *Az igaz a hitből él.* Ekkor aztán az Isten igazságosságát ilyen módon igyekeztem megérteni: Az igaz ember az Isten ajándékából, vagyis a hitből él. Megértettem ezen szavaknak az értelmét: az evangélium által az Isten igazsága, nevezetesen az Isten szenvedő igazságossága jelentetett ki. Az irgalmas *Isten a hit által tett eleget értünk.* Ekkor úgy éreztem magamat, mintha újra születtem volna s azt hittem, hogy a paradicsom nyitott kapuján léptem be. Most már más szemmel láttam a Szentírást. Most már ép oly szeretettel magasztaltam az *igazságosság* édes szavát mint amily gyűlölettel üldöztem azelőtt.,

Mit jelentett tehát Luther magyarázata? Azt, hogy az Isten, az Úr Jézus az ítéletkor *egyedül* a mi *hitünket* nézi és nem egyszersmind a cselekedeteinket is. Nem aszerint ítél meg bennünket ahogyan éltünk, ahogyan *jót vagy rosszat cselekedtünk*, hanem egyedül aszerint, ahogyan *hittünk*.

Mindez 1512-ben, Luther 29 éves korában történt.

Tévedett-e Luther vagy helyesen magyarázta a Szentírást?

Egészen bizonyos, hogy ezek a szavak: „*az igaz a hitből él*” valóban benne vannak a Szentírásban. (Szent Pál Róm. I., 17.) Igen is igaz, hogy a hit szükséges az üdvösséghez, amint pl. ez is igaz: a növény a napsugárból él. Szerintünk, katolikusok szerint azonban nemcsak a hit szükséges, hanem a jócselekedetek is szükségesek. Nemcsak a napsugár szükséges a növény életéhez, hanem a nedvesség is, meg a föld is. Luther azonban a maga szorongatottságában ezt a magyarázatot alkalmasnak találta a maga megnyugtatósára, tehát ehhez ragaszkodott.

Az is bizonyos, hogy a Szentírásban benne van

ez a rész: „Állítjuk, hogy az ember a hit által igazul meg a törvény cselekedete nélkül.” Luthernak ez a rész is alkalmas volt a maga véleményének igazolására. Ha azonban a Szentírást nézzük, azt látjuk, hogy szent Pál apostol ezen levelét a római pogányokhoz intézte. T. i. a római zsidókból és pogányokból keresztényekké lett hívek azon vitakoztak, hogy meg kell-e tartani a pogányoknak a zsidó törvényt (pl. a zsidó körülmetélést, a zsidó ünnepeket). Szent Pál erre azt írta: „állítjuk, hogy az ember a hit által igazul meg, a törvény cselekedetei nélkül.” Vagyis: a pogányból lett keresztények üdvösségéhez *nem szükséges a zsidó törvény megtartása*, mert az ember a keresztény hit által üdvözlül a zsidó törvény cselekedetei nélkül.

Luther azonban ezeket a szavakat is teljesen egyoldalúan, a maga szempontja szerint nézte és nem akart mást meglátni. Sőt, hogy mennyire erőszakos volt, igazolja az a körülmény is, hogy ugyanezt a szöveget: „az ember a hit által igazul meg”, Luther a maga bibliafordításában így fordította: „az ember *egyedül* a hite által üdvözlül.” Ellenfelei szemére vetették, hogy nem híven fordítja a Szentírást. Luther „*Ein Sendbrief*” című röpiratában erre azt felelte: „A pápistáknak összevéve nincs annyi eszük, hogy a Szentírás egyetlen fejezetét is megérteni vagy németre fordítani tudnák. Az ő számárrondításuk gyenge ahhoz, hogy engem megítélni tudjanak. Én tudom — ők azonban kevesebbet tudnak mint a molnár számára — hogy mennyi művészet, szorgalom és erő kell a jó fordításhoz. Ezek a számárfejek úgy néznek ezekre a betűkre, mint a borjú az új kapura, azonban a latin nyelvben nem a betűket kell nézni, mint ahogyan ezek a számárok teszik. Nem tűröm, hogy akármilyen pápaszámár vagy öszvér bírál-gasson engem. Az ilyen számároknak a „sola” szóra vonatkozó haszontalan beszédére csak annyit mondok:

Ezt Luther akarja így, ő pedig doktor az összes pápista doktorok fölött. „*Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas.*” „Így akarom, így parancsolom, az értelem helyett itt áll az akarat.”

Helyesen magyarázta-e tehát Luther a Szentírást? Nem magyarázta helyesen.

1517. október 31.

Luther, az eretnek, 5 évig a katolikus Egyházban.

Luther írása szerint, ő már 1512-ben eltért a katolikus Egyház tanításától. Tette ezt lépésről-lépésre anélkül, hogy az eltérésről tudott volna. Azt gondolta, hogy az ő tanítása tulajdonképpen katolikus tanítás, összeegyeztethető az Egyház álláspontjával. Eszeágában sem volt az elszakadás, hiszen akkor még megtartotta a szerzetesi szabályokat és tiszteletben tartotta az Egyház vezetőségét.

Luther 1516-ban kezdte szent Pál rómaiakhoz írt levelét magyarázni. Ekkor még határozottabban alakult ki benne az új tanítás. Ugyanezen év szeptemberében nyilvános vitára hívta föl ellenfeleit. Az ő tétele ez volt: Az ember vétkezik, ha azt teszi amire képes, mert a maga erejéből sem akarni, sem tenni nem tudja az üdvösségre szükséges jót.

Ugyanazon évben magyarázta szent Pálnak a Galatákhoz, majd pedig a zsidókhöz írt levelét. Ekkor már két részre osztotta az érdeklődőket. Voltak jóbarátai, mint Karlstadt (később összevesztek), Amsdorf, Lang stb. Mások azonban élesen szembeszálltak vele és tanítását eretnekiségnek nyilvánították. A baj az volt, hogy valamennyi ellenfele sokkal kisebb tehetségű volt nálánál s Luther leverte, letorkolta őket.

1517, szept. 4-én újabb nyilvános vitatkozás volt, amelyen Luther 97 tételt állított föl, köztük a következőket: „Az ember csak rosszat tud akarni és cselekedni.” „Szabadakarat nincs.” „Az Isten kegyelmére csak egy kiválasztás van: ha az Isten örök boldogságra választotta ki az embert.” „Nemcsak a zsidó szertartáskönyv rossz törvény, hanem rossz a tízparancsolat is. Egy jó törvény van: az Isten szeretete.”

Luther mindezekre nézve azt hitte, hogy ezek megegyeznek az Egyház tanításával és csak egyes tanárok ellenzik. És ha az Egyház hitetlenségéről, az erkölcsök romlásáról beszélt és írt, mindazt abban az értelemben tette, hogy minden bajnak az az oka, hogy az emberek nem mind hiszik azt, amit ő tanít. Ha hinnék, minden megváltoznék.

Egyebekben pedig azt állította, hogy ő csak az Isten akaratának végrehajtója, úgy megy előre mint a vak ló, ha az Istennek nem tetszik az ő tanítása, majd megakadályozza.

Vita a bűcsúk körül.

Őt esztendőn át vajudott Luther lelkében az új tanítás, amikor egy váratlan esemény nagy lökéssel taszította őt előre megkezdett útján.

Albrecht brandenburgi püspököt mainzi érsekké is megválasztották. Az új állásba való beiktatáskor 10.000 aranyat kellett fizetnie a pápai udvarnak, ahol javában folyt a Szent Péter templom építése. A pápa bűcsút engedélyezett mindazoknak, akik bűneiket töredelmesen megbánják, meggyónják s azonkívül a pápa céljaira adományt adnak. Bűcsúnak az ideigtartó büntetések elengedését nevezzük, amelyeket vagy ezen vagy a másik világon, a purgatóriumban kellene a bűnösöknek elszenvedniök. Bűcsúk voltak a multban és vannak a jelenben, azonban Luther idejében sok visz-

szaelés is történt. Ugyanis az érseknek érdekében állott, hogy a 10 000 arany adósság minél előbb letörlessék, ezért olyan embereket bízott meg a búcsúk hirdetésével, akik ékes szavakkal tudták a tömeget bűnbánatra és pénzáldozatra serkenteni. Voltak szónokok, akik a maguk dicsőségét látták abban, hogy minél több pénzt gyűjtenek. Így tévedtek aztán a búcsúk és a pénzáldozatok izléstelen dicséretére. Azonban ha egyes emberek tévedtek is, ez a tévedés nem az Egyház tévedése volt. Luther nagyon jól tudta, hogy mi az Egyház tanítása a búcsúkról és azt is tudta, hogy ha a megfélemezett emberek ellen panaszt tesz, Róma lakatot tesz a tévedő ember szájára és az nem lép többé a szószékre. Egyeseknek tévedése miatt semmi esetre sem kellett volna egyházzsakadást csinálni. Amint nem kellene pl. ma elhagyni egyes protestáns lelkészeknek a maguk hitét, ha pl. valamelyik debreceni ref. lelkész kommunista agitátornak lépne fel. Az illetőnek be kell fogni a száját és a dolgok mennek a maguk útján tovább.

Egyesek megbotránkozása szikra volt, mely felgyújtotta a tikkasztó szárazság avarját; olyan volt mint Princip golyója, amely eldörrentette a világháború első fegyverét.

Luther Mártonnak ez a megbotránkozás kedvező alkalom a régóta benne forrongó tanítások kinyilvánítására. 1517. nov. 1.ére, Mindenszentek napjára, messze vidékről rengeteg ember jött az istentiszteletre. Luther előtte való este 95 tételt függesztett ki a templom ajtajára és vitára szólította fel a theologusokat. Ugyanezeket a tételeket kinyomatva elküldte a többi egyetemenek is. Így lettek azok nyilvánvalókká. Hogy azonban az Egyház vezetőségét nem akarta bántani, kitűnik pl. Luther ezen soraiból is: „*Legyen kiközösítve és legyen átkozott az, aki a pápai búcsúk igazsága ellen szót mer*

emelni... „a püspököket és lelkészeket kötelezni kell arra, hogy a pápai búcsúk hirdetőit minden tisztelettel fogadják...” „ha a szónokok a pápa szelleme és felfogása szerint prédikálnak, a nehézségek mind megszűnnek.” Ezeket írta Luther a 95 tételben, tehát ekkor még eszeágában sem volt megbontani a katolikus Egyház 1500 éves egységét.

Luther és a pápa.

Sokan úgy vélik, hogy Luther 1517. okt. 31-én elszakadt az Egyháztól. Nem! Nem szakadt el. 1518. aug. 21-én: Resolutiones... vitáiratában azt írta a pápának, hogy őt sokan beakarják feketíteni, mintha ő a pápának, mint Szent Péter utódának felsőségét kétségbe akarná vonni. Ez a vád igaztalan, „mert a te szavad Krisztus szava, a te személyedben Krisztus uralkodik és Krisztus beszél. Éltesz, vagy ölj meg; küldj el vagy hívj vissza; erősíts meg vagy taszíts el, amint neked tetszik.” Azonban ugyanebben a röpiratban kijelentette azt is, hogy nem törődik azzal, hogy tetszik-e a pápának az ő tanítása vagy sem. Tehát nem a pápán, hanem a szabadakarat tagadásán fordult meg minden.

1519. jan. 5-én egy másik levelet írt X. Leó pápához, amelyben ezt írta: „Én az emberek legutolsója, csak porszem vagyok a földön. Azt amit írtam nem vonhatom vissza. Sohasem hittem volna, hogy munkáim az apostoli szék tekintélyét kisebbítették volna. Igérem, hogy jövőre a búcsúkról hallgatni fogok, sőt olyan írást bocsátok ki, amely mindenkit egy véleményre hoz, hogy a római egyház tekintélye mindenki előtt tiszteletben álljon, hogy ellenségei ne írjanak ostobaságokat az ő rovására, mert én tökéletesen meg vagyok győződve, hogy az Egyház hatalma mindennek felett áll és se az égben, se a földön nincs semmi,

ami azt felülmulná, csak egyedül a mi Urunk Jézus Krisztus."

Tehát: tisztelte a pápát, azt is tudta, hogy ha a búcsúk körül tévedések történtek, azokat el lehet igazítani, mert az Egyház tanítása helyes és megfelel Krisztus tanításának, mégha egyik-másik szónok el is tért ettől a tanítástól.

Még 1520. okt. 13-án, tehát 3 évvel az állítólagos elszakadás után is így írt X. Leó pápához: „Nekem a pápa személye ellen sohasem volt kifogásom, sőt a legjobbat kívánom neki, szívből jövő imádságban könyörgök érte, hiszen minden erőmből segíteni akarok rajta. Hogy azonban én visszavonjam azt, amit tanítottam, abból nem lesz semmi. Nem tűrök olyan szabályt, amely engem az Isten igéjének hirdetésében akadályozhatna."

A pápa látta, hogy Lutherrel nem boldogul, mert az makacsul ragaszkodik a szabad akaratról való téves tanításához, ezért 1520. év végén „Exurge Domine" kezdetű bullájában Luthert a katolikus egyházból kiközösítette.

Luther erre azzal felelt, hogy a pápai bullát Wittenbergben nyilvánosan összetépte és több egyházi törvénnyel együtt elégette ezekkel a szavakkal:

Mivel te megtámadtad az Isten igazságát, emésszen meg téged is a tűz, Amen!

Miért szakadt el Luther a katolikus Anyaszentegyházról?

Luther tanítását nem katolikus magyarázat szerint, hanem a saját szavai szerint kell bemutatni. Rengeteg írásban fejtegette, a könyvei telve vannak vele, míg azonban helyszűke miatt csak egy két idézetre szorítkozhatunk.

Luther szerint az embernek nincs szabadakarat.

„Az ember az eredeti bűn folytán elvesztette képességét arra, hogy a jót választhassa. A törvény betöltése egyszerűen lehetetlen.” (Luther: „De servo arbitrio” című művéből.)

„A helyzet ez: Ha az Isten van bennünk, akkor az ördög távol van s akkor csak jót tudunk akarni. Ha azonban az Isten van távol, akkor az ördög van jelen és mi csak a rosszat tudjuk akarni. Azonban se az Isten, se az ördög nem engednek közömbös akaratot bennünk. Az emberi akarat olyan, mint a kettő közt álló paripa. Ha az Isten ül a nyeregben, akkor az ember arra megy, amerre az Isten akarja, ha a sátán ül a nyeregben, akkor az ember arra megy és azt akarja, amit a sátán akar. Az embernek nincs hatalmában, hogy akár az egyikhez, akár a másikhoz fusson és följárja magát, hanem a lovasok (az Isten meg a sátán) küzködnek egymással érte, hogy melyiknek jusson birtokába.”

„Az ember szolgája a bűnnek és nem tehet egyebet, csak vétkezhetik. Ki is lehetne a világosság fia, aki sötétség; a bölcsesség eszköze, aki csak balga: hogyan lehetne egészséges, aki betegen fekszik.” (Luther: Römerscholien 371, 374.) „Ha az ember rosszat cselekszik, akkor az Isten parancsolta meg az ördögnek, vagy a testnek, hogy kísértse meg és győzze le az embert. Ha azonban az Isten jót akar véghezvitetni az emberrel, akkor megakadályozza a rosszat. Ha az Isten szigorú akar lenni és büntetni akarja az embert, akkor erősebben akarja, hogy az ember vétkezzék, akkor elhagyja az embert, hogy ördögnek ne tudjon ellenállni, az ördög hajtja végre az Isten akaratát, amikor az embert bűnbe viszi.” (Luther: Römerscholien 21.)

„Tehet az ember azt, amit akar, az Isten akarata az, hogy a bűn legyőzze őt. A bűn elkövetését azért akarja az Isten, hogy az emberre halmozhasson minden szégyent és gyalázatot, hogy a bűnt, amelyet gyűlöl, benne (az emberben) büntethesse. A teológia legfőbb titka az, hogy az Isten kötelez bennünket a jóra, de még sem ad ehhez mindenkinek kegyelmet, hanem csak azoknak, akiknek akar, mivel a kiválasztás az ő dolga.”

Luther szerint nem kell jót cselekedni.

„Nincs nagyobb dögvész, (pestis) mint mikor az emberek azt mondják, hogy jót kell cselekedni.” (Luther művei 58 lap.)

A praedestinacio Luther szerint.

„Judás árulása az Isten műve. Ha az Isten tudta, hogy Judás árulóvá lesz, Judásnak szükségképen árulóvá kellett lennie, se Judásnak, se bármely más teremtménynek nem állott módjában másként cselekedni, vagy akaratát megváltoztatni. Az akarat az Isten műve, mint ahogyan az Isten művel mindent az ő mindenhatóságával.” (Luther művei 18 k. 715. lap.)

„Ádám bűnbeesése — Luther szerint — szintén az Istennek tulajdonítandó, mert az Isten elhagyta Ádámot és olyan helyzetbe akarta hozni, hogy nem tehetett egyebet, mint a vétkezést. Így tehát az Isten az oka annak, hogy az egész emberiség zsákmánya lett az eredeti bűnnek és a rosszakaratnak.” (Luther művei 18. k. 712. lap.)

Luther szerint az embernek csak hinnie kell.

„Nagyszerű dolog a Krisztus evangéliuma. Az Isten szava azonnal elintéz mindent, meg hozza a bűnök

bocsánatát és megszerzi az örök életet és nem kerül többbe, csak annyiba, hogy meg kell hallgatnod az Isten szavát és ha meghallgattad, el kell hinned. Ha elhiszed, akkor el is nyered fáradság, költség, huzavona és nehézség nélkül. (Luther művei 6., 157.)

„Nincs más bűn a világon, csak egyedül a hitelenség. A többi bűn csak annyi, mintha az én Jancsi fiam, vagy Lenke leányom a sarokba csunyt. Nevetünk rajta és azt mondjuk: jól tette. A hit arra való, hogy a mi piszkunk ne bűzölögjön az Isten előtt. Így minden bűn meg van bocsátva, csak higgyünk a Fiúban.” (Luther művei 4., 131.)

„Az Isten nem üdvözíti azokat, akiknek csak képzelt bűneik vannak. Légy bűnös és vétkezz bátran, csak higgyél még bátrabban és örvendezzél Krisztusban, aki legyőzte bünt, a halált és a világot. Az embernek vétkeznie kell, amíg csak itt a világon vagyunk. Elegendő, ha az Isten dicsőségének gazdagsága által megismertük a Bárányt, aki elveszi a világ bűneit. Tőle nem szakít el a bűn, még ha ezer paráznaságot és gyilkosságot követünk is el napjában.” (Luther levele Melanchtonhoz Wartburgból 1521. aug. 1-én.)

„Ne nyafogjanak nekünk annyit azokkal a szentekkel. Ha azok szentek voltak, mi is szentek vagyunk. Valamennyien húsból és vérből vagyunk. Az Uristen minket is úgy teremtett, mint őket. Egyik ember a másiktól csak a hitben különbözik. Ha hiszed az Isten szavát te is olyan vagy mint ők.” (Luther művei 24, 342.)

Luther műveinek 67 kötetében ezer meg ezer hasonló idézetet lehet találni. Ez volt Luther tanítása.

Ezért a tanításért szakadt el Luther a római katolikus anyaszentegyházról, amelynek 34 éves koráig hűséges tagja volt. Ezért a tanításért rombolta szét azt a csodálatos egységet, amelyet Krisztus alkotott s amely isteni jegye volt a katolikus Egyháznak. Ezért állította

két ellenséges táborba a keresztény emberiséget, amely eddig egyértelműleg, közös fegyverekkel harcolt a török ellen, a pogány ellen, hogy ezután egyik a másikat feketítse, gyűlölje és irtsa.

Rettentő felelősség Isten előtt és az emberiség előtt a történelem színterén. Kérdezem: Ki hiszi el, hogy Luthernek igaza volt? Ki hiszi el, hogy szabad-akarat nincs, bűn nincs, hogy *szabad vétkezni* és a keresztény embernek csak egyetlenegy kötelessége van: *hinni Krisztusban*, hogy Ő tett eleget érettünk, Ő szenvedett s nekünk szabad elkövetnünk minden vétket: egy nap ezer gyilkosságot és ezer paráznaságot és nincs egyéb teendőnk, csak ennyi: végig nézni az ablakból Krisztust, hogy hogyan hordozta helyettünk a keresztet és azt mondani: hiszem Uram, hogy Te mindent elvégeztél helyettem.

Ki hiszi el, hogy Krisztus ilyennek akarta volna az emberiséget? Mivé lett volna a világ, ha azt mondják neki: *szabad vétkezned*. Milyen lenne a család? a szülők helyzete? mit tanítana az iskola? mit mondanának a bűnösök, mikor a bíró bűneik miatt börtönre ítéli őket?

De te azt mondod, hogy hiszen a protestáns vallás maga se tanítja azt, amit Luther tanított. Teljesen igazad van, végigolvashatod a protestánsok könyveit, az igaz, hogy valamennyi különbözik egymástól, azonban általában megegyeznek abban, hogy valamennyi követeli az isteni parancsok megtartását. *Hiszen épen ez a tragikus az egész dologban*. Luther összerombolta a keresztény vallás egységét és ma még azok se követik az ő alaptanítását, akik tanítványainak nevezik magukat. Miért? Azért, mert Luther tanítását nem lehet követni, mert ellenkezik az emberiség rendjével. Ez a tanítás megnyugtatta Luthert, az ő különös lelkiállapotát, azonban az emberiséget nem vezetheti soha.

Mennyire más a katolikus tanítás.

A katolikus Egyház Lutherrel szemben azt tanítja, hogy az emberek akarata Ádám ősbűne következtében elgyengült, rosszra hajló. Sokszor annyira gyenge, hogy nincs is hatalmunk fölötte. Ezt az akaratot állandóan erősíteni kell. Erre valók a szentségek, amelyek természetfölötti, Istentől kapott ajándék, kegyelem, malszt által erősítik az ember lelkét, hogy a rosznak ellenállni s a jót követni tudja. A katolikus Egyház nem tanítja, hogy az Isten már születésed előtt, öröktől fogva elhatározta a sorsodat és ha a menyország számára rendelt, oda fogsz jutni, ha bármennyi roszszat cselekszel is és ha a pokolra rendelt, örökké égni fogsz, ha minden erődöt megfeszítéd is a jócselekedetben — nem! a katolikus Egyház nem ezt tanítja, hanem azt, hogy az Uristen ismeri ugyan minden ember sorsát — azért mindenttudó Isten, azonban senkit nem kényszerít se rosszra, se jóra; mert *az Uristen minden embert szabadnak teremtett*. Az Uristen minden embert üdvözíteni akar. Minden ember kap annyi kegyelmet, hogy üdvözülhessen, azonban az isteni kegyelemmel az embernek is együtt kell dolgoznia. Ha fölhasználja az Isten kegyelmét, üdvözül, ha elutasítja az Isten kegyelmét elkárhozik, azonban kötelessége az, hogy iparkodjék mennél jobb ember lenni. Mennél több jót cselekszik, annál nagyobb jutalmat kap az égben. Mondjátok: nem keresztényibb nem krisztusibb fel fogás ez? Mit mond a Szentírás? Mózes törvénykönyve parancsolja a tízparacsolatot. Luther erre azt mondta: *Üssétek agyon azt a zsidót, aki a tízparacsolattal ijesztget*. Szent Pál Apostol a korinthusiakhoz írt levelében ezt mondja: „Nem tudjátok-e, hogy a hamisak nem fogják bírni az Isten országát? Ne csaljátok meg magatokat, mert sem a bálványimádók, sem a puhák, sem

a tolvajok; sem a fősvények, sem az átkozódók, sem a ragadozók nem fogják bírni Isten országát." És mit mond Szent Jakabb apostol (I. 2, 14—26.): „Mit használ, ha valaki azt mondja, hogy hite van, de cselekedetei nincsenek? Vajjon üdvözítheti-e őt a hit? Ha pedig egy testvérték ruhátlan és szükségét szenved a mindennapi élelemben, valaki azt mondja neki közületek: Menjetek békében, melegedjete meg és lakjatok jól, de nem adjátok meg nekik, amikre a testnek szüksége van, mit fog ez használni? Így a hit is, ha cselekedetei nincsenek, holt önmagában." Így beszél Szent Jakab egész levelében s mit felelt erre Luther? Azt, hogy ez a levél szalmalevél, nincs szentírási értéke.

Így erőszakolta Luther a maga, a szentírással és a józan ésszel, az egész történelemmel s a társadalmi renddel ellenkező tanítását.

Luther sokszor kételkedett ugyan, hogy valóban jó úton jár-e, azonban az új tanítás megmenekülés volt számára addigi borzalmas lelki kínjaiból. Úgy érezte magát, mint a kalitkából kiszabadult madár, mint az oroszlán, amely szétfeszítette a ketrec vasrácsát és kijutott a szabad levegőre. Dehogy akart visszamenni oda, ahol addig annyit szenvedett.

Luther megkezdi a régi Egyház szétrombolását.

A katolikus Egyház nemcsak nem engedett a régi 1500 éves tanításból, hanem Luther új hitét eretnekségnek nevezte. Luther azt mondta, hogy ő a Szentírásból meríti az új tanítást, a régi Egyház tévedt. Meggyőzni nem lehetett, a szakadás megtörtént.

Luther nem az az ember volt, aki a féltoton

megáll. Sokkal makacsabb volt. Büszkesége, makacs-sága nem engedett neki megállást. Jóbarátainak, elvtársainak és pártfogóinak, a régi katolikus Egyház ellenségeinek száma napról-napra emelkedett. Az óriási tehetség, az emberfeletti munkaerő, korának legnagyobb agitátora, legkiválóbb írója, szónoka megkezdte rettentő munkáját, a régi Egyház szétrombolását.

Luther mindenekelőtt a pápa tekintélye ellen támadt.

1500 esztendő alatt a római pápa tekintélye a legnagyobb tekintély volt a világon. A 223 addigi pápa között akadt ugyan egy-kettő, akik mint emberek beleestek koruk hibáiba (pl. VI. Sándor pápa), de császárnak, se királynak nem volt akkora tekintélyük, mint a római pápáknak. Amit a pápa a keresztény vallás tanításaként megállapított, azt követték a hívek milliói: Roma locuta, causa finita. Róma beszélt, az ügy el van intézve.

Luthernek elsősorban ez a hatalom volt útjában. Nem akarta elfogadni az ő tanítását, tehát pusztuljon. Első fegyver volt ellene a gyűlölet. Amit valaha rossz-szat tudtak a pápákról, azt kiszínezve, valótlan-ságokkal keverve szórta szét a fölizgatott tömeg közé.

Amíg azt hitte, hogy a pápát meg tudja nyerni az új tanításnak, addig Krisztus helyettesének nevezte a pápát, akinek szava Krisztus szava, aki Krisztus személyében uralkodik, alázatosan leborult előtte: „éltesse, vagy tiporj el, amint neked tetszik” — írta Luther a pápának, — mikor a pápa elítélte az új tanítást, akkor megfordította a köpenyt és pl. Spalatin-hoz 1520-ban így írt: „Az igazi Antikrisztus ott ül az Isten templomában, Rómában és uralkodik a bíborral ékesített Babylonban. A római kúria nem egyéb, mint a sátán zsinagógája. Mi az Antikrisztus, ha a pápa.

nem Antikrisztus? Ó, sátán, sátán, meddig élsz még vissza a saját vesztedre a te Teremtőd türelmével?"

„Nekünk a pápát és az ő országát átkozni, gyalázní és mocskolni kell és nem szabad betartani a szánkat, hanem szünet nélkül kell azt prédikálnunk. Egyesek azt hányják szemünkre, hogy mi nem tudunk egyebet, csak a pápát és az ő híveit átkozni, szidni és gyalázní. Igenis, ez igaz, nem lehet másként.” (Luther művei 28., 868 lap.)

„Az igaz, hogy nem szabad káromkodni, hanem imádkozni kell, hogy az Isten neve megszenteltessék és a pápa neve meggyaláztassék és megátkoztassék az ő istenével, az ördöggel együtt, hogy jöjjön el az ő országa és pusztuljon el az aljakeresztény országa. Ilyen miatyánk-féle átkot minden nap minden kereszténynek kell imádkozni.” (Luther művei 252., 254.)

„Ha jogosan fölakasztják a tolvajokat és lefejezik a rablókat, miért engedjük mi szabadon a római uzsorást? Az a legnagyobb rabló és tolvaj, aki valaha a világon volt és lesz.” (Luther művei 26., 148.)

1535 ben ezt írta Melanchtonhoz: „Bár akadna több angol király, aki a mi főtisztelendő bibornokainkat megölné. Ezek az árulók, tolvajok rablók, ezek az ördögök, emberbőrbe bújt gonosztevők. Adja Isten, hogy te is ezt hidd.”

„Az egész római csőcselék nem egyéb mint egy nagy istálló, telve nagy, otromba szamarakkal, akiknek fogalmuk nincs a Szentírásról, akik nem tudják, mi az Isten, kicsoda Krisztus, mi a lélek, mik a szentségek. Úgy éljek én, Márton doktor, aki a pápa iskolájában és számáristálójában nevelkedtem.”

„Wider das Papsttum” című röpiratában azt ajánlotta, hogy a pápáknak és a bibornokoknak ki kell fordítani a bőrét a fején keresztül, mint ahogyan a rókával szokták stb. stb.

Legyünk csak igazságosak. Méltó ez a beszéd egy új vallás alapítójához? Krisztus szava, Krisztus szelleme, szeretet beszélt ezekből a förtelmekből, ezekből a gyilkosságra való izgatásokból, vagy valami más? egy beteg ember?

Luther híres mondása volt: „Pestis eram vivus, moriens ero mors tua, papa.” „Pestised voltam életemben, halálód leszek halálomban, pápa.” Luther elmúlt, a tanítása ezer darabra szakadozott, a pápa azonban él és ma nagyobb tekintély világszerte, mint valaha.

Melyiknek lett igaza?

Hogyan izgatott Luther a katolikusok ellen?

Ilyeneket írt róluk: „Nem lehet valaki pápista, hacsak legalább nem rabló, gyilkos, mert a pápistának azt kell cselekednie, amire a pápa kényszeríti. A pápistáknál legszörnyűbb dolog a mise.” (Luther művei 19., 263.)

„A katolikusok nem hisznek az Istenben, agyonütik azokat, akik az ő bálványimádásukat nem dicsérik. Még arra sem érdemesek, hogy az ökrökhöz és szamarakhoz hasonlítsuk őket, mivel a magukválasztotta jócselekedeteiket föléje helyezik az Isten parancsainak.” (Luther művei 20., 233)

„A katolikusok sohasem imádkoznak, sőt nem is tudnak imádkozni, mert csak káromkodni tudnak. Sok évig voltam a kolostorban, de sohase imádkoztam.” (Luther művei 15., 432.)

Mikor 1545 ben összeült a trienti zsinat, hogy az Egyházban szükséges reformokat létrehozza, Luther egy förtelmes iratot írt ellene, amelyben azt kívánta, hogy „a pápának, bibornokoknak és az egész csöcseléknek (a katolikus híveknek) hátul a nyakán húzzák ki a nyelvüket és szögezzék őket az akasztófára, aztán

tartsák meg a zsinatot az akasztófán vagy az ördögök közt. Aztán bele kell valamennyit fojtani az ostiai tengerbe."

A protestánsok azt szokták mondani, hogy a reformáció visszavitte az emberiséget arra az eredeti kereszténységre, amelyet Krisztus alkotott. Kérdezzük: Ez volt az a kereszténység?

Hogyan vélekedtek Luther reformjáról a kortársak?

Lutherről írta Rotterdami Erasmus 1538-ban (Opp. 10, col. 1538.) „Te oly felzúdulást idéztél elő a mise ellen, hogy az sok helyen megszűnt. Azonban adtál-e helyette valami szentebbet? A templomaitokba nem jártam, de láttam a templomból kijövő hallgatóitokat: olyanok voltak, mintha az ördög szállta volna meg őket. Az arcuk eltorzult a dühtől és méregtől. Úgy jöttek ki a templomból, mint a harcosok, akiket a hadvezér szónoklata rohamra lelkesített. Hol idéztek elő a ti predikációitok bűnbánatot és töredelmet? Nem a papság ócsárlásával foglalkoztok-e legtöbbször? A lázadás szellemét ébresztitek-e vagy a jámborságét? Ritkák-e az evangélikusok közt a lázadások? Nem erőszakoskodnak-e leghitványabb okok miatt?

Luther igyekszik szétzülleszteni a régi papságot.

Megírtuk, hogy a papság körében nagy hibák voltak. Két szélsőséget láttunk. Az egyik az előkelő, gazdag, várkastélyokban lakó, hadsereget tartó, háborúskodó, fényűző papság. A másik végleten a túltengő proletárpapság volt. Legnagyobb részük szegény jobbágyok gyermeke volt, akik tanultak ugyan teológiát, azonban nagy számuknál fogva inkább csak a misézés volt a foglalkozásuk. Ez a proletárpapság fogcsikor-

gatva nézte a dőzsölő, fényben és pompában dúskálkodó főpapságot. Ezeket meg kellett volna reformálni. Ha Luther jót akart volna tenni az Egyházzal és szavának és tollának rettentő erejével itt rendet teremtett volna, hogy a nagyok kisebbek legyenek, hivatásuknak, a lelkeknek éljenek és a proletárpapság száma kevesedjék s akik megmaradnak, istenes dolgokkal foglalkozzanak — üdvös reformjával minden időkre megörökítette volna nevét az emberiség történelmében.

Azonban Luther mást cselekedett.

Föllázította a kolostorok népét főlebbvalóik ellen, kinyitatta a kolostorok ajtaját s az elégedetlen embereknek szabadságot adott. A kilépettek ellenségei lettek a régi szabályoknak, amelyekre esküt tettek. Csúfolták, üldözték régi társaikat s igyekeztek őket is távozásra kényszeríteni. Ezekről írta Usingen Bertalan 1530-ban: „Erfurtban 300 kilépett szerzetes tartózkodik s az utcákon lépten-nyomon csatangoló apácákkal kell találkozni. A városokban az utcákon csoportosulnak a kilépett papok, akik szégyenfoltjai az új vallásnak. Ha beszélnek, nem tesznek egyebet, mint a régieket gyalázzák. A szószékekről állandóan durva gyalázkodás hallik, folyton a papság bűneiről van szó, akiket évszázadokon tiszteltek. A Szentírás azt parancsolja a szónoknak, hogy tárja hallgatói elé azoknak bűneit és intse őket, hogy térjenek jobb életre. Az új tanítók azonban nem a hallgatók bűneiről beszélnek, hanem a papságéról. Így a hallgató elfeledkezik a saját bűneiről s mikor a templomból kilép, rosszabb lesz, mint mikor oda belépett. Hallgatóitok únják már a folytonos gyalázkodást. Azelőtt az evangéliumot magyarázták, most csúfondároskodást hallanak. Az ilyen gyalázkodás azelőtt legfeljebb a vásári kikiáltóknál volt szokásban, most a templomban csinálják.”

A kilépett szerzetesek a régi egyházat mint a hűtlenség és kétszínűség anyját gyalázták. Lang (Luther híve) szerint a kolostorok rablóvárak. A bőjtöt, a hosszas imádságot, a társulatokat megszüntették, a felebaráti szeretetet szükség idején kell gyakorolni. Jelszó volt: a beretvált fejű, olajjal megkent papságot nem kell a nép pénzén eltartani. Az új hit szónokainak beszédét a templomokban üdvriadallal fogadták. A piacokon, korcsmákban a gyerekek, asszonyok, férfiak a bibliát magyarázták.

Ezért írta ugyancsak Usingen a következőket: „Imé látjuk már a ti prédikációtok gyümölcsét, a mindenkit megbotránkoztató kicsapongásokat. Minek fékezék magukat az emberek, amikor folyton azt hallják, hogy egyedül a hit által minden bűnük eltöröltetik és hogy a gyónásra szükség nincs. Szörnyű módon elszaporodtak a házasságtörések, a paráznaságok, a tolvajlások, az istengyalázások, a rágalmazások. Prédikációitok által elértétek azt, hogy az emberek nem gyakorolják többé az irgalmasság cselekedeteit s a szegények hangos szóval panaszzolják, hogy a gazdagok nem törődnek többé a szegényekkel, hiszen folyton azt halljuk, hogy a jócselekedeteknek nincs értékük. A papság, amely eddig bőven ellátta alamizsnával a szegényeket, nem folytathatja tovább a jótékonykodást, mert jövedelmei a titámadásaitok folytán elfogyatkoztak.”

És mit mondott Luther a kilépett szerzetesekről és apácákról? Így írt róluk: „Amint látom, a mi szerzeteseink közül igen sokan azért hagyták el a kolostort, amiért oda bementek: a hasukért és a test szabadságáért. A sátán alapos bűzt terjeszt általuk a mi jóillatú szavaink ellenében. De hát mit csináljunk? A renyhe népség most is a neki valót keresi. Ezért okosabb, ha csuha nélkül mennek a pokolba.” (Luther művei 41, 26.)

Butser Mártonhoz pedig ezt írta: „A papok, akik elhagyták a kötelező zsolozsmázást, most egyáltalán nem imádkoznak. Letették a farizeusi köntöst és rosszabbak, mint azelőtt voltak. Most virágzik az evangelium, mert a papok és szerzetesek fogadalmaik ellenére megnősülnek. Nézz körül: tisztább e a házasságuk a pogányokénál.”

Luther annyira elégedetlen volt a maga zabolátlan papjaival, hogy a fejedelemmel a megjavításukra tornyot (Pfaffenthurm) építtetett, ahova a rakoncátlankat lezárták.

Luther a hazugságot is fegyvernek tekintette.

Luther oly mélységesen gyűlölte a régi egyházat, hogy annak felforgatására, elpusztítására még a hazugságot is megfelelő fegyvernek találta. Luthernek Bindseil által kiadott beszédeiben (I., 420 lap) ezt olvassuk: „A célirányos, szükségből mondott hazugságot jogtalanul nevezzük hazugságnak, inkább erény az, okosság abból a szempontból, hogy az ördög haragját elkerüljük és felebarátunk becsületének, életének használjunk.”

Ennek az elvnek alapján mondta azt a rengeteg szemmel látható hazugságot, amelyeket a pápa és a katolikusok ellen szétszórt. Ezek voltak az ő célirányos hazugságai. Nála megtalálhatjuk azt a jezsuitákra ráfogott elvet, hogy: a cél szentesíti az eszközöket.

Luther megtámadja az Egyház vagyonját.

Boldogult volna-e Luther, ha csupán a szabadakaratot tagadja, ha a jócselekedeteket fölöslegeseeknek, ha a hitet egyedül szükségesnek mondja? Nem boldogult volna. Ezért aligha hagyták volna el a katolikusok az 1500 éves vallást, amely annyi ősüknek vigasztalást adott.

Boldogult volna-e azzal, ha a pápát és a katolikusokat a pokol minden gyűlöletével támadja? Aligha boldogult volna.

Luthernak kellett egy eszköz és talált egy eszközt, amely a legtöbb előtte álló akadályt lehengetelt s ez az volt, *hogy a katolikus Egyház óriási vagyonát szabad prédává tette a maga új hívei számára.*

Bátran kimondhatjuk, hogy Luther soha nem boldogult volna a maga reformjával, ha híveit rá nem szabadítja a katolikus Egyház óriási vagyonára.

Honnan eredt a katolikus Egyház vagyona?

Buzgó lelkű, vallásos emberek adományozták Isten dicsőségére és a jótékonyág előmozdítására. Ebből a vagyonból építették a gyönyörű templomokat, az építészet, szobrászat, festészet örökszép alkotásait (lásd a mostani Olaszországot, amelyet a protestantizmus nem tudott elpusztítani) ebből építették a kórházakat, szegényházakat, a kolostorokat, sok ezer és sok millió jó ember lelki békéjének tanyáját. Ezekért az alapítványokért mondtak az alapítók lelki üdvéért szentmiséket.

Azt mondjátok: Voltak vagyonkezelő papok, akik nem az adományozó szándéka szerint kezelték az alapítványokat.

Elismerjük: ez sok esetben igaz volt.

De ezekkel szemben mit kellett volna tenni?

Rászorítani őket a vállalt kötelesség teljesítésére. Ez lett volna az igazi egyházi reform vagy mondjuk: reformáció.

Azonban volt-e joga Luthernek az egyházi vagyont elpredálni a maga hívei közt?

Nem volt joga. Vétett az isteni és emberi törvények ellen.

Mit írt Luther?

Luther „An den christlichen Adel“ a keresztény

nemességhez írt röpiratában 1520-ban, tehát a mozgalom igazi megindulása idején ezt írta: „Ha a felsőbbség az evangélium mellett van, akkor korlátlan tekintéllyel bír s fölötte áll a pápának, a püspököknek, a papoknak és apácáknak, Szent Pál apostol szerint: minden lélek alája van vetve a felsőbbségnek.”

A szász választófejedelemnek pedig ezt írta: „A pápai és papi kényszernek vége. Minden hatalom felséged kezeiben van és minden kolostor és szeretet-ház felséged, mint a legfőbb fejnek kezeibe hullott. A szívek elszakadtak a kolostoroktól. Tegyenek velük a fejedelmek azt, amit akarnak.” Csak ez kellett. Csak ezt várták. A nagy urak, a középnemesek, a tartományok, városok egyszerre nekiestek a püspökségek, apátságok, kolostorok, kórházak, szeretetházak vagyonának. Kikergették a papokat, apácákat és maguknak foglalták le azoknak vagyonát.

Ezért írta Eitner az erfurti 16-ik századbéli fölkelésről: „amelyik pap nem engedelmeskedett, azt a városházára citálták. Elrendelték, hogy az egyházi birtokokat, az egyházi kincseket, a városi tanácsnak kell átadni, akik nem adták át, azoknál házkutatást tartottak és elkobozták. Az elkobzott drága kelyheket, feszületeket és művészi értékeket vékákba rakták és röhögve elhurcolták. A lázadó parasztok, „mivel az Isten fölvilágosította őket” megtagadták az adófizetést és végigrabolták az egyházat. A mainzi érsek palotáját lerombolták, de lerombolták a vámházat is, a papok lakásait fölgyújtották, mert „az evangéliumi szabadság” erre nekik jogot adott. Ekkor írta Eoban Hesus: „A zsarnok mainzi püspököt örök időkre kikergettük az összes szerzetesekkel, apácákkal együtt, még a templomkasszákat is szétromboltuk.”

A lopás, rablás, az idegen vagyon eltulajdonítása

megengedett dolog lett. Nem kellett hozzá egyéb, mint az, hogy az illető az új hitre térjen. Egyébként: aki bírta, marta. A hatalmasabbak, erősebbek, több katonával rendelkezők többet, jobbat, szebbet foglaltak el. A kicsinyeknek jutott, ha maradt. A mai Poroszország a katolikus német lovagrend birtoka volt, Brandenburgi Albert — Luther tanácsára — világi fejedelemségnek nyilvánította a lovagrendet, az óriási birtokot magának foglalta le és 1526-ban nőül vette a dán király leányát, Dorottyát. Hasonlóképp szakadtak el a katolikus Egyháztól Litvánia, Kurland, Észtland és Pomeránia. A szász választófejedelem szintén elfoglalta az egyházi birtokokat és lutheránussá lett. Hesseni Fülöp, akinek Luther megengedte, hogy felesége mellett, akivel 16 évig élt házaseletet és akitől több gyermeke volt, egy másik nővel házasságot kössön. A feltétel az volt, hogy „támogassa az Isten kis és szegény egyházát”, Luther tanítását.

Akié a föld, azé a vallás.

A nagy urak, a városok elfoglalták a katolikus Egyház birtokát és protestánsokká lettek. Azonban keveset nyert volna az új vallás, ha csak ők maguk hagyták volna el az ősi vallást, ha a nép nem követte volna őket. Ezt azonban elősegítette egy másik körülmény. A nagyurak, a nagybirtokosok nemcsak a földjeik, birtokaik fölött rendelkeztek, hanem a jobbágyaik anyagi és lelki ügyei fölött is. Amikor az új vallás híveivé szegődtek, egyszerűen elkergették a régi hit papjait és olyat ültettek helyébe, aki az ő szájuk íze szerint az új hitet prédikálta. A jobbágnak ebbe nem volt beleszólása. Templomba kellett menni, az élet

nyomoruságai közt imádkozni kellett, tehát olyan templomba mentek, amilyen volt.

Egyébként Luther gondoskodott arról is, hogy az átmenet sima legyen. „Von beider Gestalt des Sakramentes” című könyvében írta: „Hála Istennek, a mi templomaink semleges dolgokban úgy vannak berendezve, hogy a laikus — legyen az lengyel vagy spanyol — ha a prédikációinkat nem érti, hanem csak a miséinket, kórusunkat, orgonánkat, harangjainkat stb. látja, azt fogja mondani, hogy igazi pápista templomban van, mert semmi különbség nincs köztük és közöttünk.”

Vagyis Luther gyűlölte ugyan a misét, azonban a papjai miséztek, gyóntattak is, a szentségeket is a régi mód szerint szolgáltatták ki, épen úgy, mint a régi katolikusok — ha ez a híveknek úgy tetszett. Aztán elhagyták az egyiket a másik után, prédikációikban megutáltatták a régi hitet s 10—20—50 év múlva a régi hitnek nyoma se maradt.

A pusztulás szörnyűségei

Ahol azonban a talaj alkalmas volt, ott szabadon folyt a rombolás. Az egyházi edényeket, kelyheket, kereszteket, arany és ezüst kegytárgyakat összetörték, a drágaköveket elrabolták, a miseruhákat szétbontták, világi célra fordították. A fejedelmek az aranyból, ezüstből pénzt verettek, a legtöbb azonban a csöcselék és az apró zsarnokok kezén sikkadt el. Sok helyen borzalmas és minden képzeletet meghaladó volt a rombolás. A fölizgatott tömeg az oltárokat, gyóntatószékeket kihurcolta a piacra, a gyerekek kötelet kötöttek az Úr Jézus feszületére, a Szűz Mária-szobor nyakára, ujjongva cibálták kifelé, halomra hányták és a piacon megégették. A gyönyörű képek, szobrok, amelyeket atyáik vallásos áhitattal Isten dicsőségére

emeltek, a lángok martalékává lettek. Nagy művészek gyönyörű festményeit bemeszelték, leverték. Így kívánta az evangéliumi szabadság, az új hit.

A parasztlázadás.

Luther nemcsak a nagy uraknak akart kedvezni, hanem a legkisebbeknek is, hogy a maga részére nyerje meg őket. Akkoriban a földesurak és jobbágyok közt óriási volt az ellentét. A földesúr volt a föld, az erdő, a halastó — a jobbágy végezte a robotot, fizette a tizedet, azonban az erdő fája, a vad, a hal a földesúr volt. A földesúr nyugodtan lelőtte a vadászó jobbágyot, senki sem vonta érte felelősségre. Az Egyház sokat tett ugyan a szegényekért, a kórházak, szegényházak, az alamizsnaosztás mind a szegényekért volt, azonban voltak főpapok is, akik semmivel sem voltak jobbak a többi földesúrnál. Ezért hol itt, hol ott kitört a lázadás.

Luther föllépése óriási hatással volt az elnyomott parasztságra. Igaz, hogy Luther eleinte csak az elnyomó főpapok ellen beszélt, nyíltan hirdette, hogy aki megöli a püspököket és szétrombolja a kolostorokat, az az Isten fia, aki pedig belenyugszik a szolgaságba az az ördög rabja. Azonban később beszélt már a „részes és veszett fejedelmekről is” — persze csak azokat tartotta ilyeneknek, akik az ő hitét nem fogadták el.

A nép kitörő lelkesedéssel fogadta az új prófétát, siettek is az új Illés zászlaja alá. A baj csak ott kezdődött, hogy a nép nem vallásában érezte magát elnyomva, hanem a mindennapi élet nyomorúságai között és nem tett különbséget az új hitű és régi hitű urak közt, hanem általános lázadásban tört ki. Az újhitű papok közt nem egy parasztszármazású is volt, akinek akkor is fájt testvéreinek szenvedése, ha azt Luther híve okozta.

A szegény emberé csak a munka, a nyomor, a szidalom, az urak ellenben dőzsölnek s agyonterhelik a szegényt — mondták. Legyen minden közös. Ha a fejedelem, gróf vagy úr nem hajt a szóra, föl kell akasztani stb. Az új próféták azt mondták, hogy őket a Szentlélek szállta meg. 1524-ben megkezdődött a rablás, a gyilkolás és gyűjtogatás. Az urakat, feleségeiket, gyermekeiket, válogatott kínzásokkal ölték meg.

Luther a parasztok ellen.

Mikor Luther látta a borzalmas polgárháború lobogó lángját, megfordította a köpönyeget és 1526-ban „*A gyilkos parasztok ellen*” című röpiratában így írt: „Én azt gondolom, hogy a pokolban nincs többé ördög, hanem valamennyi a gyilkos parasztokba bújt. Nincs veszedelmesebb a megveszett parasztnál, ha az jóllakott és erőszakoskodhatik. Megírtam már és megírom még egyszer: ne irgalmazzon a makacs, megátalkodott és elvakult parasztnak senki, hanem szúrja, fojtsa meg, üsse, ahol csak éri, mint a veszett kutyát, ahogy csak bírja. Hűtlen, engedetlen, lázadó tolvajok, rablók, gyilkosok, istentagadók, nincs köztük egyetlenegy se, aki a halált tisztelesen meg ne érdemelné. A számár azt akarja, hogy üssék, a népet is erőszakkal kell kormányozni.”

A nemesség összeszervezkedett és vérbefojtotta a parasztlázadást. Sok ezret kivégeztek közülük. Csend lett, nagy csend, azonban a parasztság nem bízott többé Lutherban. Csalódtak benne.

Luther eleinte azt gondolta, hogy az egész Németország egy erővel áll melléje, most lassankint látta, hogy a déli tartományokat, a bajorokat, a Rajna melékét nem bírja a maga részére hódítani. Azok nem akarták kirabolni a saját egyházukat, ragaszkodtak az ősi hithez. Lassankint az egész ország két részre

szakadt és borzalmasan véres háború viharfelhői közeledtek.

Luther és a törökök.

Más veszedelem is fenyegetett. A török 200 esztendő óta mindinkább közeledett Magyarország felé. A pápák minden befolyásukat fölhasználták ellenük. Keresztes hadjáratokat szerveztek, rengeteg pénzt küldtek a mi hazánk megsegítésére. Csak 1452-től 1502-ig 306 ezer aranyforint érkezett Rómából hazánkba. Hunyadi János és a pápa által küldött Kapisztránói János keresztes hadjáratokat szerveztek és a töröknek véres fejjel kellett visszavonulni a maga hazájába. Hunyadi Mátyás király után azonban a gyenge királyok viselték a magyar koronát, a török pedig borzalmas erőkkkel közeledett felénk. A magyar nemzet gyengének érezte magát a túlerő ellen, ezért Németországhoz fordult segítségért. 1521-ben, amikor II. Szulejmán elfoglalta a mai Belgrádot, Verbőczy István ment küldöttség élén Németországba. Ott akkor már Luther megosztotta a keresztényeket. A Szentírásból azt iparkodott bebizonyítani, hogy a háború csak akkor lehet szerencsés, ha igazságos ügyet védelmez. Mivel pedig a pápa a törökök ellen van: „nem lehet ott győzni, ahol a római zsarnokság és Krisztus ellenségei vannak. Ebben az esetben az Isten ellenünk harcolna. Aki a török ellen harcol, az az Úristennek áll ellen, aki bűneinkért látogat meg bennünket a török által. (Luther levele Spalatinhoz 1518. dec. 21 én.)

1522-ben „Von weltlicher Obrigkeit“ című röpiratában ezt írta: „Inkább kell az istengyűlölő pápa ellen harcolni, mint a török ellen, mert a pápa nagyobb ellenség, mint a török. Mire való a török ellen hadakozni? Elfoglalja az országot és kormányozza azt. A török meghagyja az embereket a maguk hitében.

A pápa sokkal rosszabb. Elrabolja a földi vagyont és megöli a lelket, úgy hogy a pápa uralma tizszerte rosszabb a törökénél. Ha ki akarjuk pusztítani a törököt, akkor a pápán kell kezdeni."

Mit köszönhetünk Luthernak?

Mi szegény magyarok szomorúan olvassuk ezeket a sorokat. Mennyire más lett volna a mi sorsunk, ha a legnehezebb időkben, éppen Luther életében (1546. február 18-án halt meg) jelentős segítséget kaphattunk volna Németországból; ha a német rendek a vallási harcok izzó poklában nem egymás ellen harcoltak volna; ha 50—100 ezer német katona jöhetett volna segítségünkre Ferdinánd királyunk vezérlete alatt; ha Mohácsnál nem veszett volna el a nemzet színe virága; vagy ha a mohácsi gyászos veszteség után 10—20 esztendő alatt erőteljes német segítséggel ki tudtuk volna verni a pogányt, hogy be ne fészkelhesse magát várainkba. Így azonban az elerőtlenedett szegény ország nyakán ült 150 esztendeig, elpusztította minden dicsőségünket, városainkat, gyönyörű kultúránkat, mezőinket, erdőinket, százezerszázmra hurcolva magával a legszebb magyar vitézeket, sőt a kisgyerekeket is, akiket aztán, janicsároknak nevelve, saját fiaink által pusztította hajdan erős országunkat. Luther sötét gyűlölete azonban csak a pápát, csak a katolikusokat látta, ők voltak a vörös posztó; ha róluk volt szó, elfelejtette a keresztény szeretetet és prédának dobta a keresztényt a pogány elé. Mátyás király idejében 5 millió volt a magyar keresztény. Ha a török kiverése után nem másfélmillió, hanem legalább megégyezer annyi magyar van, nem kellett volna németet, rácot, oláht az országunkba telepíteni. Ha nincsenek köztünk, nem szaporodtak volna a nyakunkra és a trianoni gyászos szerződés ránkerőszakolásakor nem mondták volna az

ellenségeink, hogy Erdélyben több az oláh meg a német, mint a magyar, a Délvidéken túlsúlyban van a német meg a rác és a Felvidéken több szlovákot és németet lehet találni, mint magyart.

Nem beszélünk bizonyosságról, de valószínű, hogy Luther nélkül és az általa keltett vallásháború nélkül Magyarország sorsa nem volna olyan szomorú, mint amilyen most.

És ha a török járom alól való fölszabadulásunkat vizsgáljuk, nem a protestáns poroszok, nem is a protestáns svédek, dánok, hollandok, angolok, hanem a katolikus bajorok, olaszok és spanyolok és főleg az agyongyalázott római pápa segítették fölszabadítani hazánkat a 150 éves szolgaság alól.

Luther csodái, jövőndölései.

Luther sokszor mondotta, hogy aki új tanítást hirdet, annak csodákkal kell bebizonyítania, hogy az Isten küldötte, mert különben azt gondolhatják, hogy az új hit az ördög műve. A többi új tanítótól: Münzertől, Karlstadtól, akikkel összeveszett, követelte, hogy csodákat tegyenek, ő maga azonban sohase tett csodát. Azt mondta: „legnagyobb csoda az ő tanításának elterjedése, mert — szerinte — Németország nem is volt keresztény addig, amíg az ő tanítását nem ismerte, sőt a régi keresztények, az apostolok zsinata is gyanús volt, mert ott is többet tárgyaltak a jócselekedetekről és a hagyományokról, mint a hitről.”

Luther állandóan jövőndölte, hogy vége lesz a világnak. 1522-ben egy óriási cethalat fogtak, Luther szerint ez az Isten haragját jelenti. A katolikusok siessenek az ő hitére térni, mert vége lesz a világnak. Ugyancsak 1522-ben egy szörstelen borjú jött a világra, Luther szerint ez a barátborjú s a világ végét jelenti. Hasonló eset történt Rómában, amikor a Tiberisből

egy fából faragott figurát fogtak ki. A feje számárfej, a melle asszonyi mell, a lábai elefántlábak s Luther szerint: „a magas isteni bölcsesség útlatos, rettenetes képet alkotott. Remegjen tőle az egész világ. Az Istennek nagyon komoly haragia következik el a pápaságra.”

Luther borzasztóan félt az ördögtől.

Már fiatal korában állandóan rettegett tőle, később még többet foglalkozott vele. Ismeretes, hogy Wartburg várában kidobott az ablakon egy fekete kutyát, mert azt mondta, hogy az az ördög. Szerinte az ördög az oka a jégverésnek, a gyilkosságnak, a háborúnak, az állatok pusztulásának. Nagy katekizmusában is azt tanította, hogy egyes emberek szerződést kötnek az ördöggel s azért pénzt kapnak tőle, megőrzi a jószágokat stb. Az öngyilkosokat — Luther szerint — az ördög kergeti az öngyilkosságba, mert addig csúfolja őket, kogy azok kétségbeesve elkövetik szörnyű cselekedetüket. Az ördög kutya, macska, disznó, de leginkább kígyó alakjában szokott megjelenni, még fürödni se jó, mert az ördög sok embert belefojt a vízbe. Luther szerint a katolikus búcsújáróhelyeken előforduló csodák mind az ördög művei.

A boszorkányok ellen hasonlóan sok mindenféle intézkedést tett, sőt meg is égettette őket.

Mindezeket azért említjük meg, mert sokan a középkort a babona és sötétség korszakának szokták nevezni s a protestántizmust ezzel szemben a fölvilágosodás, tudomány hajnalának nevezik. Mi tudjuk, hogy a középkor valóban sokat foglalkozott ezekkel a dolgokkal, azonban Luther nemcsak nem javított ezen, hanem ő maga a legbabonásabb emberek közé tartozott s a boszorkányok ellen ő hozta a legkegyetlenebb törvényeket.

Megvolt e győződve Luther a maga igazáról ?

1522-ben így írt: „Ha azt mondd, hogy Luther haszontalan fickó, nem törődöm vele, azonban a tanításom nem az enyém, hanem Krisztusé. Egy hajszálnyit se törődöm azzal, hogy ezer Szent Ágoston, vagy ezer Henrik egyháza van is ellenem, mert bizonyos vagyok abban, hogy az igaz egyház ragaszkodik Isten ígétéhez.” (L. művei 10, 256.)

„Én vagyok az, akinek az Isten először nyilatkoztatta ki magát.” (L. művei 8, 103. lap.)

„Az Urísten 1000 év alatt egyetlen püspöknek sem adott annyi kegyelmet, mint nekem.” (L. művei 12, 650.)

„Ha meghalok, az én uram Istenemhez megyek, akinek békességben és igazságban szolgáltam, a pápisták pedig a poklok fenekére mennek a hazugság és gyilkosság istenéhez, akinek hazugsággal és gyilkossággal szolgáltak” stb., stb.

Sokszor azonban egészen másként gondolkozott és beszélt: „Beismerem magamra nézve és ismerje be más is, hogy most nincs bennünk akkora buzgóság, mint a pápaság alatt, sehol se lehet akkora buzgóságot látni az evangélium körül, mint azelőtt.” (L. művei 18, 253.)

„Te hirdeted az evangéliumot — ki parancsolta ezt neked? Ki szólított fel, hogy úgy lépj fel, ahogyan még senki az elmúlt időkben? Mi lesz akkor, ha az Urístennek ez nem tetszik és felelősségre von azokért a lelkekért, akik tönkremennek.” (Lásd beszélgetéseit [Bindseil] 221. lap.)

„Te egyedül állasz itt és föl akarod forgatni a régi egyház eddig nagy bölcsességgel felépített rendjét. Ha voltak is a pápaságban tévedések és bűnök, ki vagy

te? Nem tévedhetsz-e te is? Miért csinálsz te ekkora lázadást az Ur háza ellen, amikor te is csak azt tárod eléd, amivel magad is telve vagy, a tévedést és a bűnt." (L. művei 18, 223.)

Luther halála.

Egész élete végéig óriási munkálkodást fejtett ki. Két éjjel közül csak egy éjjel tudott aludni. Folyton írt, predikált, tárgyalt, igyekezett megerősíteni alkotását. 1546 február 18-án hirtelen rosszul lett. Megköszönte Istennek, hogy kinyilatkoztatta neki az Ur Jézust, akit a gonosz pápa és az istentelenek káromolnak. Imádkozott, azután meghalt. A XVI. század nagy rombolója elment az Uristennek, valamennyiünk igazságos bírójának színe elé.

Hogy jószándékkal lépett a papi pályára, az bizonyos. Az is bizonyos, hogy egészen különleges lelkiállapotú ember volt. Lelki küzdelmei közt először a jócselekedetek, erényes élet által akarta magát megnyugtani, amikor ez nem sikerült, a Szentírás egyoldalú magyarázata alapján jócselekedetek nélkül egyedül a hit által kereste a megigazulást. Tanításának veleje ez: *szabad vétkezni*. S mivel ezt az utat jónak látta, elítélt mindent és igyekezett lerombolni mindent, ami ezzel ellenkezik. Amint Harnack, a legnagyobb jelenkori protestáns író mondta, Luther volt a XVI. század legnagyobb forradalmára s emellett mégis konzervatív theologus, konzervatív a makacsságig. Ha egyszer valamit a fejébe vett, abból úgy nem engedett, mintha ő maga egyedül lett volna a világon. Némelykor úgy szóhoz kötötte magát, mintha az egész Egyház tőle függött volna, máskor meg egész szentírási könyveket elvetett és megtagadta tőlük az apostoli szellemet. (Luther élete I., VIII.)

Luther halála után műve méginkább szakadozni

kezdett. Új és újabb próféták támadtak, akik a Szentírás szabad magyarázata alapján állva, mind szélesebbre tépték a szakadást, amely a régi Egyháztól őket elválasztotta. Aurifaber, Luther egyik leghívebb követője írta 1566-ban: „Luther tanítását annyira megvetik, hogy még a nevét sem akarják hallani. Nagyító üveggel kellene keresni azt, aki Luther tanítását tisztán tanítja.”

Utána a keresztény vallás két részre szakadt, az egyik megmaradt katolikusnak és hirdette azt, amit a pápának, Krisztus helyettségének tekintélye alapján 1500 év óta helyesnek talált. A másik rész a bibliával kezében megszámlálhatatlan részekre szakadt. Mindenki azt tanította, amit a maga felfogása szerint jónak látott. Így alakult ki a személyes, egyéni hit, az individualizmus.

Az olvasóhoz.

Meg akarjuk indokolni, hogy miért foglalkoztunk ekkora részletességgel Lutherral, az ő életével és hatásával? Azért, mert a protestántizmusnak Luther volt a kezdeményezője, ő volt a protestántizmus atyja és az egész protestántizmus az ő általa kijelölt úton folytatta az katolikus Egyháztól elszakadt életét. Részletesen leírtuk Luther jószándékát akkor, amikor katolikus szerzetes lett, leírtuk borzasztó lelki küzdelmeit, amelyekből némileg meg lehet magyarázni, hogy mi volt az oka annak, hogy a katolikusok által követelt jócselekedeteket elvetve, egyedül a hit szükségességét követelte. Főbb vonásaiban leírtuk, hogy mit tanított? Mindent az ő könyveiből vett idézetekkel bizonyítunk. Ne gondolja a protestáns olvasó, hogy mindezeket a katolikusok fogják rá Lutherra Beszéljen ő maga a saját szavaival. Aki Luther életét, az ő irodalmi munkásságát ismeri, tudja, hogy ebben a könyvben

csak a szelidebb kitételek vannak, a durvaságokat, szemérmertlenségeket nem említjük.

Aki pedig azt mondja, hogy a mai protestánsok nem követik Luther tanítását erre azt feleljük: Hogy a protestánsok: kálvinisták, lutheránusok, baptisták, nazarénusok, anglikánok, episcopálisok, puritánok stb. stb. 100 meg 1000 protestáns felekezet mit tanítanak és mit hisznek, azt senki sem tudja, mert mindenki azt hiszi, amit jónak lát. Annyi azonban bizonyos, hogy az egész protestántizmus Luthertől indult ki, ő jelölte meg a főirányt: *el a katolicizmustól!* Mindenki azt követi, amit akar, azonban egyben valamennyi megegyezik, hogy az ősi, krisztusi, 1900 éves, változatlan katholicizmussal *ellenkezik*.

III. FEJEZET.

Hogyan terjedt el a protestántizmus Európában.

Németországban.

Akik Luther elvei alapján lefoglalták a régi katolikus egyházi birtokokat, azok protestánsokká lettek. Akik hívek maradtak őseik vallásához és a pápa tekintélyéhez, lemondtak az Egyház kifosztásából járó anyagi előnyökről. A császár, V. Károly katolikus maradt s vele együtt katolikus maradt Bajorország, Báden s a Rajna vidéke és szétszórta több német vidék.

Természetes, hogy ez a különválás nem történt békességben. A katolikusok igyekeztek visszafoglalni a régi vagyont, őseik templomait, amit a protestánsok nem akartak engedni. Türelemről szó sem lehetett. Aki bírta, marta. A nagybirtokosok rendelkeztek jobbágyaik vallása és papjai fölött. Ha a nagyúr visszatért, visszatértek a jobbágyok, ha újra vallást változtatott, velementek a jobbágyok is. Volt olyan terület, amely kilencszer változtatott urat és vallást. Természetes, hogy mindezt nem erőszakoskodás nélkül. Gyilkoltak, gyújtogattak az evangélium nevében.

Egyezkedések, tárgyalások.

A speyeri birodalmi gyűlésen a katolikusok beleegyeztek abba, hogy Luther hívei megtarthassák az elfoglalt területeket. Azonban követelték, hogy hite

miatt senkit ne háborgassanak és hogy az új zsinatig további területet el ne foglaljanak. A luteránusok ez ellen protestáltak. Ezért nevezték el őket protestánsoknak.

1530-ban a protestánsok Augsburgban előterjesztették az ágostai hitvallást. V. Károly mindenképp megakartá akadályozni a protestánsok továbbterjeszkedését, ami ellen azok tiltakoztak s megtagadták a török elleni segítséget. Ennek az árát persze mi, magyarok adtuk meg, mert a török a nyakunkon maradt, befészkelte magát és háborítatlanul pusztította országunkat.

A protestánsok 1531-ben Schmalkaldenben szövetségre léptek és oly erősek lettek, hogy ha ügyesebbek, megdönthették volna a német császárságot.

Luther halála után 1547-ben Melanchton tárgyalásokat kezdett V. Károly császárral, hogy miként lehetne a vallási békét újra helyreállítani. A föltételek voltak: a katolikusok meghagyják a protestánsokat az addig elfoglalt vagyoni birtokában, megengedik a papok nősülését és a két szín alatt való áldozást. Viszont a protestánsok elfogadták volna a hét szentséget, a szentmisét, az Úrnapját, Szűz Mária és a szentek tiszteletét, a pápa főségét és a szerzetesi fogadalmakat. Természetes, hogy megtörtént volna az Egyház belső reformálása is.

Az egyezkedés nem sikerült. A protestánsok akkor már sokkal jobban gyűlölték régi testvéreiket, mintsem hogy ennyire visszahátráljanak. A katolikusok viszont helytelenítették, hogy a császár, mint világi ember intézkedjék dogmatikus dolgokban.

A tridenti zsinat.

Luther állandóan hangoztatta az Egyházba becsúszott visszaéléseket. Sok tekintetben igaza is volt.

Az emberek emberi hibákat követtek el. Másrészt az Egyház tanításait is pontosabban körül kellett írni. Erre szolgált a tridenti zsinat, amely 1545-től 1563-ig 25 ülésen foglalkozott az egyház reformálásával. A zsinat főleg a következőkben intézkedett: Élesen, szabatosan meghatározta a katolikus tanítást, főleg a protestánsok által támadott tételeket. A papság és hívek megjavítására üdvös fegyelmi határozatokat hozott. Kiírtotta a búcsúk körül történt visszaéléseket. A papság ki képzésére és a házasságkötésre stb. törvényileg intézkedett.

Luthert szintén meghívták a tridenti zsinatra, ő azonban azt felelte, hogy „amint az ördögöt nem tartjuk urunknak, úgy a pápát vagy az antikrisztust sem fogadhatjuk el vezérünknek, mert hiszen a pápai uralom nem egyéb, mint gyilkosság, a léleknek tönkretétele.” A papokhoz intézett buzdítását ezzel fejezte be: „Isten töltse el lelketeket a pápaság iránt való gyűlölettel.”

Az augsburgi vallási béke

1555-ben kimondotta, hogy mindenki szabadon gyakorolhatja vallását. Nem úgy lesz, mint eddig volt: a főurak nem kötelezhetik jobbágyaikat a maguk vallásának követésére. Aki nem akarta elfogadni a földesúr vallását, elköltözködhett. Kimondották, hogy ha valamelyik főpap vallást változtat, az elhagyott Egyház birtokát nem követelheti magának, mint ahogyan eddig szokásban volt.

A 30 éves vallásháború.

Az egyesült katolikusok Lepantonál fényes győzelmet arattak a törökökön s megkezdték azoknak Európából való lassú kiszorítását. A németek ellenkezőleg újabb vallásháború küszöbére léptek. A protestánsok ismét katolikus birtokokat foglaltak el.

A katolikusok nem engedtek. A protestánsok ekkor segítségül hívták országuk ősi gyűlölettel eltelt elleniségét, a franciát, azután a cseheket, majd az angolokat s végül a dánokat és svédeket. Vallásháborúnak nevezték, azonban nem a protestáns vallást védelmezték, — mert hiszen a vallást senki nem bántotta, — nem is vallásszabadságról volt szó, mert hiszen ha tisztelték volna a vallás szabadságát, nem támadtak volna fegyverrel arra, aki nem az ő véleményüket követi. A *vallásháború hatalmi kérdés volt*. Minden képzeletet felülmúl az a kegyetlenség, amellyel, főleg a svédek, ellenségeiket pusztították. Németország lakossága a vallásháború alatt 18 millióról 4 millióra esett le. Elpusztult 1976 kastély, 1629 város, 18.300 falu. Würtemberg lakossága 313 ezerről 41 ezerre, Augsburgé 80-ról 18 ezerre esett le. Németország a borzalom, nyomoruság és siralom országa lett — a vallás nevében. A protestánsok kezdték, a katolikusok nem engedtek, folyt a vér, tenger lett a vértanuk száma.

Szenvedtek ők és szenvedtünk mi, szegény magyarok, akiket csak a 30 éves vallásháború után tudtak a török igája alól fölszabadítani. Addig a keresztény kard és vitézség a saját testvérét irtotta, pusztította s nem került se idő, se pénz, se erő a Krisztusfeszégető pogány elirtására.

A schweizi protestantizmus.

A Németországhoz közel eső területek protestánsokká lettek, a déliek megmaradtak katolikusoknak: A protestáns vezér Zwingli volt, aki szerint „az evangélium vért kívánt.” A csatát elvesztette, s a győztes katolikusok holttestét fölnégyelték és elégették. Schweiz tulajdonképeni reformátora

Kálvin János volt.

Franciaországban született 1509-ben. Kiváló tehetség volt, éles elme, szigorúság és vaslogika jellemezte. Megismerte Luther vallását, de nem követte annak ingadozásait. Tanításának főbb vonásai:

I. A hitnek egyedüli forrása a biblia. Ezért az egyént és államot a bibliának kell alávetni.

II. Az Isten előre elhatározta minden ember sorsát (praedestinacio). Az Istennek vannak kedves emberei, akiket üdvözíteni akar, másokat pedig kárhozatra szánt. Ádám bűnbe esett, Júdás árulóvá lett, mert az Isten ezt így akarta. Akit az Isten kárhozatra szánt, az a pokolba jut, ha minden erejével jóra törekszik is, még ha élete végéig jó volt is, végül mégis csak elkövet valami bűnt, amelyért az Isten a pokolba küldheti.

III. Luther szerint az egyházi hatalom feje a pápa helyett a fejedelem lett. Zwingli szerint a hatóság lett a vallási hatalom örököse. Kálvin szerint pedig a nép. A prédikátori tisztre mindenki alkalmas, azonban az öregek, a presbyterium hívja meg rá azt, akit kiválasztanak. Az Egyház láthatatlan. Csak az igazak tartoznak bele, ezeket azonban csak az Isten ismeri.

IV. Két szentség van: a keresztség és az UrvacSORA.

Luther szerint ott az egyház, ahol az evangéliumot helyesen tanítják, Kálvin szerint ott, ahol az isteni kinyilatkoztatást engedelmességgel hallgatják.

A mai protestantizmus szeret azzal kérkedni, hogy a katolicizmus zsarnoksága helyett megteremtette a lelkek szabadságát, az inkvizíció helyett a lélek szabad szárnyalását.

Ezeket a hiú elképzeléseket senki nem cáfolta meg jobban Kalvin Jánosnál. Ő alkotta meg Genfben

az első *istenállamot*. Persze úgy, hogy az Isten helyett ő alkotta meg az összes rendszabályokat. Megfosztotta népét minden szabadságától, hogy a saját despota elgondolását kényszerítse rájuk. Azt mondta, hogy az Isten akarata az evangéliumban nyilatkozik meg. Amit aztán a mindennapi életre nem talált meg az evangéliumban, azt a maga elképzelésével pótolta. Éleselméjű, óriási munkabírási, önmaga iránt szigorú, aki örömet, élvezetet soha, csak az önfeláldozó munkát kereste. Egyébként állandóan fejfájás, aranyér, ideggyörcs, epekór, kelevények, hólyagbaj stb. gyötörték. A vidámságot, a fölemelőt bűnnek tartotta. A templomból kidobattott mindent, ami az érzéseket foglalkoztatta: az oltárokat, képeket, szobrokat, orgonát, sőt még a harangokat is, mert az Istennek nem kell a pompa. Eltörölte az ünnepeket, mert az Isten nem akarja, hogy őt ünnepeljék, hanem csak azt, hogy féljenek tőle. Az ember, szerinte, nem egyéb, mint „a bűnösök fegyelmetlen tömege”, „a feje búbjától a lábujjáig nincs benne semmi nyoma a jónak. Ami benne dicséretet érdemel, azt mind az Istennek köszönheti. Az ember igazságossága igazságtalanság, érdeme szemét, dicsősége szégyen.” Ezért az embernek nem szabad a legcsekélyebb szabadságot se engedélyezni, mert ha magára hagyjuk, csak gonoszságra képes. Ezért hozta be az egyházi fegyelmet s a katolikus részről oly gyűlöletesnek hirdetett inkvizíciót. Ennek minden polgár alá volt vetve. Az inkvizíció vagy konzisztorium kikérdezték, hogy az emberek tudják-e az imádságokat? Hallgattak-e külön prédikációt? Ellenőrizték a nők ruháit, hajukat, gyűrűjüket, cipőjüket, hogy megfelelnek-e az előírásoknak? Nem főznek-e a megengedett egy fogásnál többet. Cukorral, mézzel nem kényeztetik-e el magukat, mikor az tilos? Isznak-e egy pohárral többet? Nincs-e a könyvszekrényben meg nem enge-

dett könyv, olvasó vagy valamelyik szent képe? A kártyázók, kockajátékosok, kuglizók szigorú büntetésben részesültek. Felbontották a leveleket. Tilos volt a színház, a multságok, a táncok, népünnepélyek, sőt még a korcsolyázás is. Tilos volt az olyan keresztnév, ami a szentírásban nem fordul elő. Tilos a karácsony és husvét megünneplése. Vasárnap kétszer, hétközben háromszor kellett prédikációt hallgatni. Aki nem engedelmeskedett, megbüntették. Kálvin szívesebben látta, hogy egy ártatlan bűnhődjék, minthogy egy bűnös esetleg megszabaduljon a büntetéstől, mert erkölcsös embert csak büntetéssel lehet nevelni. Egy ember keresztelese alatt mosolygott — három napi börtön. Egy másik forró nyáron elbóbiskolt a prédikáció alatt — börtön. Két polgár kuglizott — börtön. Egy leány korcsolyázott — megbüntették. Egy ember kártyázott — pellengérré állították. Két legény verekedett — kivégezték őket. Valakinek nem tetszett Kálvin tanítása a praedesztinációról — a városon végigkorbácsolták és száműzték. Egy polgár szidalmazta Kálvint — tüzes vassal átszúrták a nyelvét és kikergették a városból. Gruet képmutatónak nevezte Kálvint — kivégezték. 1542—1546 közt 13 embert felakasztottak, tizet lefejeztek, 35-öt megégettek, 76-ot száműzték. A börtönök állandóan zsúfolva voltak úgy, hogy új bűnösök számára nem volt hely.

Kálvin azonban legszörnyűbb emléket Servet Mihály spanyol orvos elevenen való megégettetése által szerzett magának. Ez a szerencsétlen orvos komolyan vette a protestantizmus által hangoztatott evangéliumi szabadságot, azt, hogy a bibliát mindenki szabadon magyarázhatja. Könyvet írt s abban tagadta a Szentháromság tanát. Nem tudta, hogy a reformátorok a szabadságot mindenki csak a maga számára ismerte el, másoktól azonban megtagadta. A pápa 1500 éven

keresztül az összes püspökök megkérdezése után hirdette ki az Egyház kötelező tanítását, a reformátorok azonban mindenki a maga külön pápája lett. A világjáró Servet Mihályt Kálvin kémei kelepcebe csalták s Kálvin parancsára láncra verve börtönbe zárták s hosszú hónapokon keresztül az éhség, a férgek és piszok nyomorúságában szinte elevenen rothadt. Az inkvizíció emberei időnként megjelentek előtte, hogy tanainak visszavonására bírják. Servet fanatikusan megmaradt véleménye mellett s ezért nyilvánosan az egész nép szeme láttára máglyán elevenen megégették.

Kálvin azt mondta, hogy minden ember tetőtől-talpig gonosz. Tehát a gonoszok ítékeztek a gyarlók felett. Vagy: Kálvin önmagát meg az inkvizíció tagjait hibátlannak tekintette?

Egyébiránt Kálvin papjai 1542-ben a nagy pestisjárvány idején élükön Kálvinnal, megtagadták a betegek látogatását, mert egy közülük szintén megkapta a betegséget és belehalt. A törvény szerint minden beteg köteles volt három nap alatt papot hívni.

A reformátorok

egyébként folyton gyalázták egymást. Egy-két példa: Luther kijelentette: „Az én igém Krisztus igéje, az én szám Krisztus szája.” „Elöttem az emberek semmit sem tudtak, nem voltak tisztában sem az evangéliummal, sem Krisztussal” — Kálvin erre azt válaszolta: „Luther az Istent káromolja s a pokol fajzatja.” Viszont Luther Kálvint, Zwinglit és követeket pogányoknak és a sátán szolgálóinak nevezte, akiket a sátán keresztül-kasul jár.

Zwingli Lutherről azt állította, hogy a Szentírást meghamisította. Luther viszont Zwingli fordításairól azt mondta, hogy bolondok, szamarak és antikrisztusok dolgoztak rajta.

Béza, Kálvin tanítványa mondta: „Jobb egy zsarnok — bármily kegyetlen legyen is — mint megengedni, hogy mindenki a maga esze szerint gondolkodhassék.”

Kálvin szerint a lelkiismeret szabadsága ördögi tan (*Libertas conscientiae diabolicum dogma*).

Dávid Ferenc Erdély reformátora először katolikus pap, aztán lutheranus, később kálvinista, végül az unitáriusok apostola lett. Minden tanításáról azt mondta, hogy egyedül helyes.

Ilyen volt az evangéliumi szabadság 400 év előtt.

Ma Genf nagyobbik fele katolikus, a protestánsok 20-felé szakadoztak.

Kálvin hívei és tanítványai fanatikusan terjesztették mesterük tanítását, aki Francia-, Angol- és Magyarország számára nevelt lelkészeket.

Kálvin 1564-ben halt meg vagyon nélkül. Halálos ágyánál ott voltak hívei, akiket a hitben való kitartásra buzdított.

Utóda Beza lett, aki még mesterénél is szigorubb eréllyel, templomokat rombolva, a szerinte hitetlen (vagyis másvallású) embereket pusztítva terjesztette Kálvin vallását.

Franciaország.

Olasz- és Spanyolország tudni sem akart az új vallásról, a latin Franciaország azonban csak kis részben volt megnyerhető az új vallásnak, a protestántizmusnak. A terjesztők itt is a nagy urak voltak, akik lefoglalták az Egyház régi birtokait. Ezernél több katolikus templomot leromboltak, a képeket, szobrokat, gyóntatószékeket az utcára hurcolták és megégették és körülbelül 3000 papot megöltek. Természetes, hogy a katolikusok sem engedték az ősi 1000 éves jussot.

Folyt a vér, sokszor kis dologért, egy ködobásért is egy egész sereg embert öltek meg.

A kölcsönös gyűlölet és a fegyverkezés robbantotta ki az 1572. aug. 18-iki borzasztó vérengzést, amelyet a történelem *Bertalanéjnek* nevezett el. A politika kártyakeverője Medici Katalin, II. Ferenc, IX. Károly, III. Henrik francia királyok és IV. Henrik király feleségének, Margitnak az anyja volt. Gyöngé királyfiai helyett ő uralkodott s mivel a kálvinisták, akiket itt hugenottáknak neveztek, benne látták a főellenségüket, ő is mindent elkövetett ellenük. Az állandó harcok után a hugenották kieszközölték a katolikus Franciaországban azt, amit a protestáns országok a katolikusoknak századok mulva sem engedtek, t. i. hogy szabadon gyakorolhassák vallásukat. A hugenották azonban Medici Katalint akarták eltávolítani. Az anyakirálynő erről értesülvén, rávette a királyt arra, hogy a hugenották kiirtását rendelje el. A király aláírta a rendeletet s 1572. aug. 18 án az esti harangszó rémes zúgása mellett megkezdődött az összegyűlt hugenották lemészárlása. A történetírók szerint az áldozatok száma 5000—70.000 között ingadozik s egyike a történelem legsötétebb napjainak, amelynél szörnyűsebb csak az angol, holland, ír és német katolikusok kiirtása volt. Politikából történt, de belejátszott a vallás is és hogy mily mélységes volt a katolikusok elkeseredése, igazolja az, hogy a király egyetlen rendeletére pár óra alatt az egész tábor talpra állott, a tervet senki el nem árulta és egy nap és egy éjjel folyt a mészárlás. A pápának hírül adták, hogy a királyi család élete ellen merénylet készült és hogy sikerült azt leverni. A pápa hálaadó istentiszteletet tartott és a győzelem emlékére érmet veretett. A protestánsok ezt rossz néven veszik, pedig ez a kor — ha vallásos jelszók alatt is — de a véres háborúk kora volt. A támadást

a protestánsok kezdték és volt eset, amikor ők is vereséget szenvedtek. Ki veszi rossz néven, ha mi magyarok a budavári, vagy a mazuri, gorlicei, isonzói győzelmekért hálát adtunk az Istennek? Legfeljebb az ellenség. A háboruban nemcsak győzni, hanem vereséget szenvedni is lehet.

IV. Henrik a francia királyi koronáért katolikussá lett, békét hozott, a hugenottáknak szabad vallásgyakorlatot engedett, holott a hugenották a maguk területén nem engedtek szabad vallásgyakorlatot a katolikus jobbágyaiknak. Nagyon érdekes, hogy a hugenották kieszközltek, hogy IV. Henrik gyóntatója jezsuita legyen. Azt hitték, hogy így meg fogja őket gyűlölni. Ellenkezőleg történt, a király lett a jezsuiták leghathatósabb pártfogója.

Angolország.

A katolikusok sorsa Angolországban lett legsötétebb. A szentek szigete, amely 800 év óta nagy buzgósággal követte a katolikus elveket, VIII. Henrik botrányos élete folytán hagyta el ősei vallását. VIII. Henrik király fiatal korában buzgó katolikus, sőt Luther ellen az Egyház védelmezője is volt. De mikor megunt a feleségét, akitől 5 gyermeke született és Boleyn Annát, az udvarhölgyet akarta nőül venni, a pápa nem bontotta föl a törvényes házasságot. A király ezen felbőszülve, országát a katolikus Egyháztól elszakított-nak jelentette ki. Ő lett az anglikán pápa. Ezrekre menő egyházi intézményeket szüntetett meg, vagyonukat elkobozta s körülbelül 100 millió korona egyházi vagyon birtokosa lett. Alattvalóitól megkövetelte, hogy neki hűségesküet tegyenek. Aki nem engedelmeskedett, azt kivégezték. Fisher bíborost lefejezték, fejét a király a londoni hídra tűzette ki közszemlére, mert

ez a király első házasságát érvényesnek mondotta. Hasonlókép végeztetett ki 2 királynét (6 felesége volt), 2 bíborost, 2 érseket, 18 püspököt, 13 apátot, 500 szerzetest, 18 theológust, 12 herceget és gróft, 164 nemest, körülbelül 70.000 embert.

Ezért mondta Nagy Frigyes, a protestáns porosz király: Németország a vagyon miatt, Franciaország politikából, Angolország a szerelem miatt szakadt el az ősi katolikus Egyháztól.

VIII. Henrik halála után Cranmer, a mindenható miniszter folytatta az ország protestántizálását. 1555-ben azonban a katolikus Mária uralkodása idején Angolország 3 évre újra katolikus lett. Hűséget esküdtek a pápának s a királyné körülbelül 200-at kivégeztetett, mert azok a katolikus vallás kiirtásán dolgoztak. Köztük volt Cranmer, VIII. Henrik rossz szelleme.

Erzsébet királyné alatt azonban újra protestánsokká lettek az angolok. A pápa ugyanis nem ismerte el őt törvényes gyermeknek, mivel VIII. Henrik és Boleyn Anna házasságából származott. Ezért Erzsébet kegyetlenül folytatta atyja művét, a katolikusok üldözését. A kémek állandóan kutattak a katolikusok után, az inkvizíció szakadatlanul működött, aki katolikusnak bizonyult, azt börtönbe hurcolták, földönfutóvá tették, vagy kivégezték. A gyűlölet rettenetes volt. Ismeretes Knox Jánosnak, Kálvin tanítványának az a mondása: *Inkább 10.000 ellenséget lássak, hazám ellen felvonulni, mint egyetlen misét.* A pápai követ 1561-ben ezt jelentette Rómába: „Csaknem minden kolostor romokban hever, az oltárok szétrombolva, Krisztus és a szentek képei összetörve, egyházi szertartások sehol.” Ennek a gyűlöletnek esett áldozatul Stuart Mária skót királyné, akit Erzsébet angol királyné, az ő testvére 19 éven át börtönben tartott s végül 1587. február 8-án lefejeztetett. Aki halála előtt ezeket mondta:

„Kettőt nem vehetnek el tőlem : királyi származásomat és katolikus hitemhez való hűségemet.

I. Jakab, Stuart Mária fia, kegyetlenségben felül-multa Erzsébetet. Börtön, pénzbüntetés, vagyonelkobzás vagy halál várt mindenkire, aki magát katolikusnak merte nevezni. Az inkvizíció állandóan működött, az inkvizitoroknak bármely percben módjuk volt a katolikusoknál házkutatást tartani. Katolikusnak lenni annyit jelentett, mint koldusnak lenni. A mártírok száma légió lett, akik katolikusok maradtak, örökös rettegés közt, szárazföldi gályarabságban töltötték életüket.

Irland.

A legborzasztóbb sorsa Irlandnak lett. Ez a kis ország, a gyönyörűséges „Zöld sziget” állhatatosan ragaszkodott ősei vallásához. Először fegyvert fogtak jogaik védelmére, mikor a csatát elvesztették, a király minden vagyonukat elkoboztatta. A régi birtokosok bérlők lettek, az erdőkbe, mocsarak közé menekültek, 20.000-et közülük rabszolgának adtak el Indiába, Ausztráliába, igen sokan Amerikába vándoroltak, számuk 50 év alatt 8 millióról 4 millióra olvadt — azonban katolikus hitüket nem tagadták meg soha. Amerikában, Ausztráliában ők lettek a katolicizmus megalapítói, s olyan hitvallók, akiket ma megcsodál az egész világ. Így csinál az Isten a szenvedésből diadalt.

Hogy mily példátlan volt az angolok gyűlölete és elnyomási rendszere, kitűnik abból is, hogy még 50 évvel ezelőtt Wallstown ír városban 3063 katolikus és 1 protestáns lakott s az egyetlenegy protestánsnak lelkészét a katolikusoknak kellett eltartani.

Hollandia.

Németország közvetlen szomszédja lévén, hamar megismerte a protestántizmust. Népe gazdag, kereskedő nép lévén, amúgy is nehezen tűrte, hogy mint a nagy császári birodalom egyik tartományát, Spanyolországból kormányozzák. A császár kiküldöttei annyi tapintatlanságot követtek el, hogy a szabadságszerető nép alig várta a szolgaság lerázását. A vallási harc így egybeesett a politikai harccal s hosszú küzdelem után a reformáció győzelmével végződött. A reformátorok azonban itt is rettentő vandalizmussal dolgoztak. 1566-ban egy hét alatt 400 templomot romboltak szét. Gyönyörű képek, szobrok, az üvegfestészet remekei, az entwerpeni világhíres orgona, mind áldozatul estek a vallási rombolás fanatizmusának.

Svédország, Norvégia, Dánia

Áttérése Wasa Gusztáv nevéhez fűződik. Ő volt a svédek szabadsághőse, aki II. Keresztély zsarnoki uralma ellen fölkelést szervezett. II. Keresztély maga is segítette a protestántizmust, de kiméletlen uralkodása Wasa Gusztáv zászlaja alá sordorta az egész országot. A háború sok pénzbe került s a szabadsághős azzal segített, hogy a németek példája szerint az Egyház vagyonát kobozta el s mivel ezt mint katolikus nem tehetette, tehát protesztánsná lett. Jelszó lett: a közösség vagyona a népé. Vagyis: minden a mienk. Az arany, ezüst értékeket eladták, a papi tizedeket az adósság törlesztésére fordították. 1554-ben kijondották, hogy csak Luther vallását tűrik meg, katolikus hivatalt sem kaphatott. Így van ez még most, 400 év után, amikor a protestánsok magukat a vallásszabadság előharco-

sainak nevezik. Vagyis: a vallásszabadság egyedül őket illeti meg.

Magyarország és a protestántizmus.

A mi hazánk hű képe volt a protestántizmust megelőző és követő eseményeknek. Csak egy különbség volt: a török uralom két kézzel segítette elő a vallási megoszlást, amely az ő malmára hajtotta a vizet.

Mik voltak a protestántizmust elősegítő események?

A pogány irodalom és művészet pártolása alól Magyarország sem vonta ki magát. Különösen Hunyadi Mátyás királyunk szívesen pártolta azokat.

Ennél azonban sokkal nagyobb baj volt a háboruszkodás szelleme. Az, hogy a főpapság szintén résztvett a harcokban s a főpapok inkább katonák voltak, mint lelkipásztorok. Igaz, hogy erre a folyton fenyegető török veszedelem is kényszerítette őket, azonban a háboruskodás nem talaja Krisztus gondolatainak.

A püspökök és püspökségek

az akkori általános jó és rossz szokások közt éltek. Az ország, a király katolikus volt. Az Egyház támogatta a királyt, a király támogatta az Egyházat. Az jó alattvalókat nevelt a királynak, a király pedig vagyont juttatott az Egyháznak. Azonban befolyást is követelt, főleg a püspökök kinevezésénél. Az lett püspök, akit a király akart. Így történt aztán, hogy a király kedves embereit, hűséges szolgáit, sőt katonáit jutalmazta a püspökségekkel. Nem a püspökségekkel járó lelkipásztori köteleességek miatt, hanem a püspökségek vagyona miatt. Így történt, hogy Mátyás király a 17 éves aragoniai Jánost, majd a 7 éves Estei Hyppolitot

nevezte ki esztergomi érseknek. Szatmári György megkapta a budai prépostságot, a vespzémi püspökséget, egyúttal királyi korlátnok volt. aki szövetséget hozott létre Velencével és Franciaországgal, 1505-ben pécsi püspök lett, de csak 1506-ban szentelték fel stb. stb.

Ez volt annak a kornak egyik legnagyobb hibája, amely ellen állandóan küzdöttek a pápák és végletekig menő erőszakossággal ragaszkodtak hozzá a királyok.

A mohácsi csata után két királya lett az országnak: Ferdinánd és Zápolyai János. Mindkettő ragaszkodott ahhoz, hogy a maga területén püspököket nevezzen ki. Mivel pedig az ország egyes részei hol egyik, hol másik királynak voltak alárendelve, egyes püspökségeknek 2–3 püspökük is volt. Legtöbbször egyik se kormányozta híveit, hanem csak vitatkoztak, huza-kodtak egymással a hivek iszonyú kárára.

Az alsó papság

között voltak hibák, mint ahogyan az emberek között mindig szoktak hibák előfordulni. Főleg egyesek erkölcsi tévedéseit kifogásolták. A rossz hír mindig gyorsabb, mint a jó s így történt, hogy egyik-másik pap botrányairól egész megyék tudtak s ez nagy elégedetlenséget szült.

A szerzetesek szegények voltak, de a szerzetházak, apátságok, prépostságok a jó lelkek adományai folytán igen nagy vagyonnal rendelkeztek. A vagyon főkezelője a rend főnöke volt. Tehát a nagy urak arra törekedtek, hogy ezekbe a vezető állásokba a maguk fiát, rokonát ültessék. Aki pedig a fényes megélhetésért vállalta a hivatalt, keveset törődött annak erkölcsi céljaival.

Még nagyobb baj volt a kommandátori rendszer, vagyis, hogy a kolostorok vagyonának kezelésére világi kormányzót állítottak. Voltak közöttük istenfélő jó

emberek, azonban voltak olyanok, akik a kolostort kizsárolták, másrészt a szerzeteseket belevitték a duhajkodásba és élvhajászatba. A férges alma megromította a körülötte levőket. Ezek között könnyű helyzete volt a protestántizmusnak, amely szabadságot, házasságot ígért az elégedetleneknek.

Paphiány.

A papok nemcsak katolikusok, hanem jó magyarok is voltak. Hirdették az ígét, ha a szükség úgy parancsolta, kardot fogtak a haza védelmére. Mivel pedig a török évszázadokon keresztül szorongatta hazánkat, veszedelem idején a fiatal, buzogányt forgató papság kivonult a kontyos török ellen. Ismeretes, hogy a mohácsi csata vezére, Tomori Pál, egyszerű szerzetes volt, aki tisztaéletű, önzetlen, istenfélő, jámbor ember volt s akit csak azért ruháztak fel a kalocsai érseki címmel és jövedelmekkel, hogy az érsekség jövedelméből tartsa el az ország végeit védelmező katonákat. Semmikép sem akart vezér lenni, azonban a megszorult magyarság nálánál kiválóbbat nem talált a fővezérségre. Vele együtt közel 5000 pap és szerzetes veszett el a hős vértől pirosult gyásztéren. Ez a veszteség nemcsak az országot sújtotta, hanem az Egyházat is. A fiatalok a csatában pusztultak el, az itthon maradt öregek és rokkantak közt a sanyarú világban sűrűbben aratott a halál, mint máskor.

Nem voltak kispapok.

A püspökök nagyrésze szintén elhalt a csatában. Árván maradtak az esztergomi, győri, pécsi, kalocsai, csanádi, váradi püspöki székek. Jövedelmeiket lefoglalták az ország javára. Jövedelem nélkül nem lehetett fönntartani a szemináriumokat. Ahol volt szeminárium, ott zaklatott a török, zaklatott a protestáns előretörés.

A plébániáknak legalább fele árván, lelkipásztor nélkül maradt. Volt idő, amikor a mai Fejérmegyében összesen 3 katolikus plébánia volt: a fehérvári, móri és ercsi. Ha a farkas közeledett, nem volt pásztor, aki a bárányokat tőle megvédelmezze.

A török dúlás 150 évi nyomorúsága alatt a katolikus Egyház egyik legfőbb és ezerszer meg ezerszer síró panasza az volt, hogy nincs elegendő lelkipásztor, aki a hitet főnntartsa és terjessze.

II. Lajos király

fényes tehetségű, nagy jövőndőjű uralkodónak indult, 6 nyelven beszélt, erős, edzett, vitéz volt mindaddig, amíg a nevelése a mi kimondhatatlan szomorúságunkra és országunk vesztére Brandenburi Györgynek és feleségének, Mária királynénak befolyása alá nem került. Ezek teljesen megrontották a fiatal királyt. A királyi palota éjjel nappal tivornyák, multságok színhelye lett.

A protestántizmus a protestánshajlandóságu brandenburiak kedvezése mellett iparkodott már a királyi palotába is beférközni. Luther egyik könyvét: a „Vier tröstliche Psalmen” címűt már a királynénak ajánlotta: „Hallom, hogy Felséged az evangelium felé hajlik, de az istentelen püspökök akadályozzák ebben.” 1524-ben Cordatus Konrád a királyi palotában kezdett a pápa ellen izgatni. Mikor ezt a főurak megtudták, testületileg jelentek meg a királyi pár előtt és kijelentették, hogy azt, aki az apostoli szentszék ellen szólni mer, azt akár öfelségeik szemeláttára összekaszabolják. Miért?

Azért, mert a római Szentszék óriási áldozatait, atyai pártfogását, amellyel szerencsétlen hazánkat a török ellen állandóan támogatta, — mindenki tudta. A pápa nélkül, annak pénzbeli segítsége, keresztes hadjáratai nélkül hazánk talán már Hunyadi János

idejében sem tudott volna ellenállni a töröknek. Tehát a pápát, Magyarország legnagyobb jótevőjét bántani — a legrútabb hálátlanság volt a magyarok szemében.

Verböczy István, a nagy jogász 1521-ben Németországba ment követségbe V. Károly császárhoz és ezt írta: „Elmenvén Pannoniából a győzhetetlen császárhoz, szokatlan és hihetetlen dolgokat mondtak Lutherről. Ezt a különben sikamlós és állhatatlan embert, aki a saját bűnéből arat dicsőséget, sokan nagyon ostobául, nem kisebbnek magasztalják, mint Szent Pál apostolt. Nagyon fájt nekem ez a dolog és Isten a tanum: nagyon csodálkoztam sok ember föltöbbébb való könnyelműségén a hit dolgában.”

1523-ban a budai országgyűlés kimondotta, hogy a király katolikus fejedelem lévén, az összes lutheránusokat, pártfogóikat, mint nyilvános eretnekeket és a Szentséges Szűz Mária ellenségeit fej- és jószágvesztéssel büntesse.

1524-ben egy felvidéki főúr egy lutheránus könyvárusítót megégetett.

1525-ben a nemesség követelte a lutheránusok elbocsátását a királyi palotából, mert azok kiszorították a magyarokat a hivatalokból.

1525-ben a rákosi országgyűlésen törvényt hoztak: a lutheránusokat ki kell az országból pusztítani és meg kell őket égetni. (Kivéve a lutheránus könyvárusító elégetését, senkit soha nem égettek meg.)

A mohácsi vész után minden megváltozott.

A főurak közül csak 15 maradt életben, a többi valamennyi meghalt a hazáért. Az életben maradtak egészen különleges helyzetbe kerültek. A pusztító, folyton harácsoló török állandó harci készenlétre kényszerítette őket. Az emberek élni akartak s ha mód

volt rá, igyekeztek meggazdagodni. Erre elsőrendű módot és alkalmat nyújtott a protestantizmus. A mi nagyuraink és középnemesek is ismerték a németországi állapotokat, Luther Márton kapóra jövő tanításait:

Az egyház fölött álló hatóságok, fejedelmek és városi tanácsok kezelői az egyházi vagyonnak. Minden a mienk, azonban előbb el kell fogadni az új hitet.

II. Lajos özvegye, Mária királyné 1540-ben Hollandiából Magyarországra küldötte Frangepán Ferencet, hogy tegyen neki jelentést a régi haza állapotáról. Ő a többi közt ezeket írta:

„Úgy a János-, mint a Ferdinánd-párti urak elidegenedtek a hittől és arra törekszenek, hogy az Egyház javait elfoglalhassák és a maguk javára fordíthassák, részint hogy a töröknek járó adót kifizethessék, részint hogy azt a maguk hasznára fordíthassák. Magyarországon majdnem az összes hatalmasok új emberek, alacsony származásúak, akik feleségeik vagyonából gazdagodtak meg, akiknek atyja vagy férje, — akiknek ők szolgálai voltak — meghaltak a csatában. A többiek rablás és fosztogatás vagy pedig folytonos pártváltoztatás által vagyonosodtak meg... ezért nem csoda ha ezek a politikában és vallásban az újítások felé hajlanak és semmit sem gyűlölnék jobban, mint az igazságos, keresztény és tisztességes életet.”

A mohácsi vész után az országgyűlések meg a királyok sohse fogytak ki a panaszokból, amely a főurak és hatalmaskodó nemesek ellen folyt, hogy azok betörték a templomokba, sekrestyékbé, zárdákba, elrabolták a kelyheket, szentségtartókat, kereszteteket, elfoglalták az egyházi birtokokat, vagy kirabolták azokat. A Báthory, Bornemissza, Serédy, Bebek, Görgey, Ráskay, Balassa, Balthazar, Thurzó, Perényi, Nyári, Török, Pekry, Bakith, Tompa, Dely, Deák, Nádasdy, Kápolnay, Forgách stb. stb. középnemesek és főurak

nevei állandóan szerepelnek. mint a katolikus Egyház fosztogatói. Ezért írta 1540-ben Ferdinánd király több főúrnak: „Amit kegyes és vallásos emberek, a ti atyáitok, Isten dicsőségére az Egyháznak adtak, azt ti profán célra elraboljátok, aminek az lesz a következménye, hogy az istentisztelet ott meg fog szűnni.” (Egyháztörténelmi emlékek III. kötet, 501. lap.)

Köteteket lehetne teleírni ezekkel a panaszokkal, amelyeket a megrabolt, kiszarolt egyháziak a királyhoz és országgyűlésekhez intéztek. Azonban igaz az is, hogy a Zichyeket, Eszterházyakat, Erdődyeket, Pálffyakat kivéve, az összes főnemesek és nemesek az új hitre pártoltak. Zsilinszky Mihály leírta azoknak neveit, akik a protestáns vallás terjesztői és védői voltak. Csaknem valamennyinek nevét megtaláljuk azok közt, akik ellen, mint a katolikus Egyház fosztogatói ellen panaszt emeltek.

Egy különös jellemvonása

volt annak a kornak, hogy az ország rovására mindenki minél nagyobb birtokot óhajtott szerezni. A nagy birtok nagy hatalmat jelentett. Szabad volt a vásár, az új hit megengedte az eltulajdonítást. A török pedig kárörvendve nézte, hogy hogyan pusztítja a keresztény a keresztényt, hiszen valamennyi az ő malmára hajtotta a vizet.

Panaszra mentek ugyan, de nem volt, aki a panaszt orvosolni tudta volna. Két ellenkirály állott egymással szemben. Mindkettő katolikus volt ugyan, de egyik sem mert erélyesen fellépni, mert tudta, hogy a szigorúság a másik király táborába hajtja a megdorgáltat.

Annyi bizonyos, hogy soha és sehol oly kedvező nem volt a helyzet a protestántizmus elterjesztésére, mint Magyarországon a török hódoltság alatt.

A török az új hitnek kedvezett.

Elsősorban azért, mert a katolikusok Ferdinánd király pártján álltak, a protestánsok pedig a törökkel alkudozó, vele szövetségére lépő király hívei voltak. Haragudott a katolikusokra azért is, mert a török gyűlölte a képeket, szobrokat, processiókat, a kereszt hordozását. És végül: a töröknek érdekében állott, hogy a keresztény magyarok egymást üldözzék, pusztítsák, gyilkolják. Mivel pedig a protestánsok kezdték a katolikusok üldözését s a katolikusok védekeztek és szintén harcoltak a protestánsok ellen — a két verekedő közt örült a harmadik, a mindkettő ellensége.

Ezért írta Melanchton 1547. májusában: „Közepeesen terjed Magyarországon az evangélium azokon a helyeken, amelyek török kézen vannak.”

Gyulai Torda Zsigmond pedig ezt írta Melanchtonnak 1545-ben: „Tudd meg, hogy a törökök joghatósága alatt mindenütt szabadon hirdetik evangéliumot, úgy hogy az Isten legfőbb jótéteményének mondhatnád, hogy megengedte, hogy ezek a területek a török igája alá jussanak. Ha testileg szolgaságban vannak is, az evangélium napja fölkel és nagy véleményszabadság van.”

Vagyis: az a török, amely tönkretette egész hazánkat, 500 éves kultúránkat, kipusztította, rab-szolgaságba hurcolta fajunkat, a protestáns vallás szempontjából „Isten legfőbb jótéteménye” volt.

Mit tett a magyar nép?

Annyi bizonyos, hogy a magyar nép 500 esztendőn keresztül általában ragaszkodott a katolikus valláshoz és szerette azt. De mit tehetett az új hit megakadályozására? Semmit. Eszköz volt a hatalmasok kezében. Az új földesurak óriási területeket, egész vármegyéket

birtokoltak. Ha úgy tetszett nekik, kikergették a katolikus papokat (ha ugyan a mohácsi csata után maradt még belőlük) s hoztak helyettük másokat. Az új pap úgy dicsérte az Istent, amint neki vagy a földesúrnak tetszett. A nép nem tehetett ellene semmit.

Egyébként nagyon érdekes, amit Szekfü Gyula a Magyar történet-ben megállapít, hogy a magyarok a mohácsi vész után még évtizedeken keresztül is azt hitték, hogy az új hit összeegyeztethető a katolikus vallással. Legfőbb kívánságuk a két szín alatt való áldozás és a papok nősülése körül forgott. Azt hitték, hogy ezt a tridenti zsinaton (1545–1563) a katolikus egyház is behozza. Tehát nem az volt a szándékuk, hogy a katolikus egyháztól elszakadjanak. Katolikusoknak hitték magukat akkor, amikor az új tanítók lassan-lassan beszivárogtatták már a teljes elszakadás elveit, ahonnan nem volt már visszatérés.

Az új tanítók elég ügyesek voltak

ahhoz is, hogy az átmenetet észrevétlenné tegyék. Ahol a földesúr vagy a nép ellenkezett, ott meghagyták a misét, a litániát, Szűz Mária tiszteletét, a szentségek kiszolgáltatását, a régi módon gyóntattak, áldoztattak, betegeket látogattak stb. A Felvidéken évtizedeken át csak abban különbözött az új vallás a régitől, hogy a papok házasodtak s a misét latinul is, de magyarul is és németül is mondták. Sylveszter János a nagyhirű protestáns lelkész 1541-ben ezt írta Nádasdy Tamásnak: „Kézhez vettem a mi szentséges Atyánk, Pál pápa levelét.”

Aztán lassankint elhagyták egyik szertartást a másik után, előbb fölöslegessé lett a gyóntatószék, aztán a képek, szobrok, oltár, stb., kihordták egyiket a másik után, az öregek lassan kipusztultak, a fiatalok már új szellemben nevelkedtek s így 20–40–60 év

mulva eltűnt a katolicizmus és helyébe lépett az új tanítás.

Politika és vallás.

A mohácsi vész után hazánk politikailag kettészakadt. Két királya lett. Egyik a habsburgi német, a másik Zápolyai János. A török inkább az utóbbit pártolta, sőt szövetségre lépett vele. A török igát mindegyik szerette volna lerázni, azonban hiányzott a nemzet egysége. A történelem megállapítása szerint legjobban lett volna, ha az ország egyedül a Habsburgokat követte volna, mert akkor könnyebb lett volna a mindkettőjük ellenségét kivenni. A Habsburgoknak az volt a nagy hibájuk, hogy nem respektálták a nemzet jogait és a gyöngye országot a maguk birtokának tekintették, annál is inkább, mert a szegény ország nem bírt annyi pénzt előteremteni, mint amennyit a német tartományokból, főleg hadicélokra ráfordítottak. A másik pártnak, a magyar pártnak viszont az volt a hibája, hogy a törökkel szövetkezett. A német katolikus volt, a törökpárti magyar pedig a protestantizmusnak kedvezett. Bocskay, Bethlen többet ártottak a magyar katolikusoknak, mint a töröknek. Így fogyasztotta a magyar a magyart. Pusztították, rombolták a katolikus templomokat, szerzetházakat, megnyomorították a katolikus püspökségeket. Az 1620-iki országgyűlés, amely Bethlen Gábort királlyá választotta, csak 3 püspökséget engedélyezett: Egerben, Nyitrán és Győrött. Sok katolikus papot megöltek. Rákóczi György 1619. szeptember 3-án elfoglalta Kassát és vallásszabadságot engedélyezett ugyan, de hajdúi iszonyú kegyetlenséggel végezték ki Grodecz Menyhért, Kőrösi Márk és Pongrácz István katolikus papokat csak azért, mert azok nem akarták megtagadni katolikus vallásukat. Még szomorúbb volt országunkra a protestáns Tököli

István szereplése, aki akkor szövetkezett a törökkel, amikor Lipót király főleg XI. Ince pápa segítségével mindent elkövetett a török járom megtörésére.

Így aztán pusztult, veszett a magyarság. Pusztította a török, pusztította a magyar, úgy hogy a török-dulás után oláhval, ráccal, némettel kellett betelepíteni a parlagon heverő magyar területeket. Ezek nyakunkra szaporodtak és Trianonnál országunk átka lettek.

**Te, aki protestáns vagy, azt kérdezed:
hogyan lettek a te őseid protestánsokká?**

Nagyon nehéz erre felelni. Csak azt tudjuk, hogy 400 év előtt valamennyi ősöd katolikus volt. Azt is tudjuk, hogy a magyar katolikusok a mohácsi vész előtt általában meg voltak elégedve az ő katolikus hitükkel. Azt is tudjuk, hogy a főurak, még azok is, akik a katolikus egyházi vagyon elfoglalása révén húzódtak az új tanítók felé, azok is meg akarták tartani a régi hitet. A nagy többség, a kisemberek a közép-nemesek, jobbagyok eszköz voltak a nagybirtokosok kezében, akik nemcsak a föld, a kenyér, hanem a vallás fölött is rendelkeztek. Nagy úr volt-e a te ősöd vagy szegény — nem tudom. A régi papokat a nagyurak váltották föl újakkal, nem pedig a kisemberek. Hogy aztán erőszakkal, csellel vagy a jóhiszemőség palástja alatt történt-e a változás? a régi hittől való eltávozás? — ki tudná azt megmondani? Lehet, hogy a te őseid sírva, gyötrődve mondtak le a kedves régi templomról, annak szertartásairól, Szűz Mária, a szentek tiszteletéről, a régi vallás vigasztalásairól, amely atyáitokat 500 éven keresztül keblén nevelte.

IV. FEJEZET.

Mit vesztek a protestánsok a katolikus Egyháztól való elszakadás által?

I. Elvesztették a hit egységét.

Elképzelhető e, hogy Krisztus urunk a maga tanítását sokféleképen tanította volna? Ma így, holnap úgy? Ma szentnek nevezett volna valamit, holnap megtagadta volna ugyanazt? Nem, ezt nem lehet elképzelni. *Krisztus csak egyféleképp taníthatott.*

Hogyan magyarázzák a most élő keresztények az evangéliumot? A 400 millió katolikus *egyéleképpen* magyarázza. Nemcsak most, hanem a múltban is, 1900 éven keresztül. Ezt bizonyítani tudjuk. A mi tanításunkat mondhatják ősdinak, elavultnak, rozsdásnak, azonban azt hiába fogják rá, hogy lényegében változott. A mostani pápa azt tanítja, amit Szent Péter tanított. Szent Péter azt tanította, amit Krisztustól kapott. Amit a pápa tanít azt tanítják a püspökök és a papok. Aki a pápa által hirdetett tanítástól eltér, az elszakadt a katolikus anyaszentegyháztól, megszűnt katolikus lenni. Az Egyház kiközösíti.

Ez a katolikus Egyház nagyszerű dicsősége, *isteni jegye*. Mert mondjátok: hol van az az emberi társaság, amely 1900 éven keresztül megtartja ugyanazt a tanítást és nem tér el tőle? Hol van az az emberi társaság, amelynek minden tagja — most 400 millió hívő —

egy embert ismer el fejének? A művelt európai csak úgy elismeri, mint a zulukaffer vagy az eszkimó. Elismerték mindig: 100, 1000, 1900 év előtt egyformán. A katolikus Egyház képes volt országokat elveszteni (pl. Angolországot VIII. Henrik idejében) de az ősi hittől nem tért el soha.

Emberi tulajdonság e ez?

Nem! Ez isteni jegy. A katolikus Egyház tanítása egy. Ezt elvesztették a protestánsok.

Követelte-e Krisztus a vallás egységét?

Igenis követelte. Ő mondta: „Nem csupán ő értük (az apostolokért) könyörgök, hanem azokért is, akik az ő szavaik által hinni fognak énbennem, hogy mindnyájan egyek legyenek.” (János 17, 20—23.)

Szent Pál apostol pedig ezt mondta: „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Isten.” (Ef. 4. 4—5.) Ugyancsak Szent Pál mondotta: „Kérlek benneteket testvéreim, hogy valamennyien egyetértetek és ne legyenek köztetek szakadások.” (Kor. I. 10.)

Az egység az Isten akarata. Aki az egységtől elszakad, az ellenkezik az Isten akaratával.

Ki rendelt Krisztus az egység öréké?

Egy embert, a pápát. Az első pápa Szent Péter volt, őt követi a pápák sorozata, most már a 260-ik. Szent Péternek ezt mondotta Krisztus: „*Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.*” A bárányok a hívek, a juhok a hívek vezetői, a püspökök. Ez tehát a kormányzói hivatal. Rája vonatkozik a krisztusi megbízás: „*Neked adom a mennyország kulcsait, amiket megkötssz a földön, meg lesznek kötve a mennyekben is, amiket feloldasz a földön, fel lesznek oldva a mennyekben is.*” Ez a legfőbb bírói hatalom, amelyet gyakorol itt lenn a földön a pápa és jóváhagyja az égből az Isten.

Szent Péter kapta az ígéretet: „*Én imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a te hited és te egykor megtervén, megerősítsed utyád fiait.*” Tehát Krisztus biztosította Szent Pétert, hogy isteni hatalommal megőrzi őt a tanításban való tévedéstől. Biztosította, hogy amit a hit és erkölcs dolgában az egész Egyház számára kijelent, abban tévedni nem fog. Azonban azt is hozzátette: „*Én veletek vagyok mindennap, egész a világ végéig.*” Ez azt jelenti, hogy Krisztus nemcsak Pétert akarta megóvni a tévedéstől, hanem minden utódát is, aki Pétert a vezetésben követni fogja egészen a világ végéig.

És most azt kérdezem: Vajjon nem természetes-e az, hogy Krisztus isteni erővel meg akarta őrizni az ő tanítását? Igenis! egyesegyedül csak ez lehetett az ő isteni akarata. Ha Isten volt, ha volt ereje uralkodni az emberek gyarlóságai fölött, akkor nem tűrhette, hogy az ő isteni tanítása az állhatatlan emberek játékszere legyen. Ezért rendelt egy embert minden időkre, aki megőrizze a krisztusi tanítás egységét.

Ezért prédikálta Luther 1516. júl. 27-én: „Az Egyház nem tévedhet a hit hirdetésében. Csupán az egyesek tévedhetnek. Ezért vigyázzon mindenki, hogy az Egyháztól el ne térjen.” Arra a kérdésre, hogy hol van az Egyház, így felelt: „Ott, ahol Péter az ő utódaiban uralkodik. Se az egyesek világossága, sőt a nagy ügyek se jogosítanak fel senkit arra, hogy a pápaságtól elszakadjon.” (Luther művei I., 69.)

Ezért írta ugyanaz a Luther 1518. aug. 21-én a római pápának: „A te szavad Krisztus szava, a te személyedben Krisztus uralkodik és Krisztus beszél”.

Így volt ez 1500 éven keresztül.

1500 év után Luther el akarta az Egyházzal fogadtatni azt, hogy szabadakarat nincs, ezért jót csele-

kedni nem kell és az üdvösségre egyedül a hit szükséges. Mivel pedig a római pápa ezt a tanítást Krisztus tanításával ellenkezőnek, tehát eretneknek nyilvánította, ezért Luther megtámadta a pápát és akit azelőtt Krisztus helyettesének tisztelt, most antikrisztusnak, az ördög szolgájának stb., stb. nevezte és óriási lángelméjével mindent elkövetett, hogy az 1500 éves kereszténységet a pápától elidegenítse. Vagyis: ha a pápa nem követi Luthert, hát: le a pápával!

Luther találta ki, hogy Krisztus ígérete: *„Te Péter vagy és én tereád, mint kösziklára építem anyaszentegyházamat”* — ez az ígéret nem Péternek, a pápának, az egy embernek és az ő egyszemélyű, egymást követő utódainak szól, hanem a láthatatlan anyaszentegyháznak a keresztény hívők összességének. Luther szerint az összes keresztények bírják az igaz tanítást. A Szentlélek Isten minden hivat külön-külön fölvilágosít, hogy az az igazságot megismerje.

Mi ez? Ez egy önkényes magyarázás. Kibúvó. El akarja hitetni, hogy mikor az emberek százféleképen, egymást cáfolva, egymással veszekedve, a hitet magyarázzák, azokat valamennyit a Szentlélek vezeti. Talán nem nehéz elfogadni azt, amit erre Strauss, a protestáns író mond: Ez csak képletes szólásmód, autoszuggestio.

Az Isten igazsága csak egyetlenegy lehet. Ha az Isten fönn akarta tartani az ő igazságát, csak ott tarthatja fönn, ahol azt egyetlenegy értelemben magyarázzák.

Hogyan magyarázzák a protestánsok Krisztus tanítását?

Mikor Luther látta, hogy a pápa nem fogadja el az ő tanítását, az egyetemes zsinathoz fölbbezett; mikor látta, hogy a zsinat is ellene fordulna, kimondta, hogy Krisztus tanítását mindenki szabadon magyaráz-

hatja. Így lett az addig egyöntetű katolikus tanítás a protestánsok kezében szabad préda. Ahogyan Luther maga mondta: „Ahány fej, annyi szekta. Ha valamelyik tökfilkó valamit álmodik, már azt hiszi, hogy a Szentlélek sugalta neki és már próféta akar lenni”. (Luther levele 1525-ben, L. művei 18. k. 54.) Persze Luther úgy képzelte, hogy amiként a keresztények azelőtt a pápa szavát Krisztus szavának vették, ezután az ő szava után igazodnak. Azonban az emberek másként gondolkodtak. Luther halálakor már 80 féle eretnokség volt. Ma? — A jó Isten tudja mennyi. Amint Raffay Sándor lutheránus főpásztor 1921. nov. 6-án az Evangélikusok Lapjában írta: „A protestánsok közt van olyan község, ahol 500 lélek 4–5, sőt ugyanaz a felekezet 4–5 különböző árnyalatra oszlik. A hivatalos egyház Hollandiában olyan nagy egyéni szabadságot enged a lelkészeknek, hogy vannak közöttük komunisták, budhisták, theozofusok stb. Sőt akadt egy anarchista is. Szóval teljes a fejetlenség.”

„Kálvinisták vagyunk — írja a Kálvinista Szemle 1922. május 20-án — s úgy látszik, mintha egyik volnánk. Az egység csak látszat. Tanítóink, lelkészeink élete, világnézeti felfogása minden, csak nem egységes. Olykor még a legelemibb dolgokban is olyan kardinalis ellentétek tátonganak az egy és ugyanazon egyházban dolgozó professzorok és lelkészek közt, hogy szinte érthetetlennek látszik az, hogy mégis kálvinistáknak vallják magukat.”

A protestánsok 1925-ben kongresszust tartottak Stockholmban, hogy valamikép egységet hozzanak létre. De még Krisztus istenségére nézve sem tudtak meg-egyezni.

A protestánsok gúnyolni szokták a katolikusokat, hogy azok „rabszolgák,” „a dogmák rozsdás láncain kínlódnak,” nincs emberi szabadságuk” stb., stb., míg

a protestantizmus a lélek szabad szárnyalását, emberi méltóságát jelenti stb. Amilyen büszke az öntudatos katolikus a maga Egyházának egységére, ép úgy csak szánakozóan mosolyogni tud az ilyen dicsekedéseken. Bölcs ember lesajnálná azt az angol embert, akinek sikerülne szétrombolni a ma hatalmas angol királyság egységét. Hasonlókép keserűen bosszankodunk mi Linder Béla gyászos mondásán: *Nem akarok katonát látni. Az egység, a fegyelem és rend erő, a fegyelmetlenség széltüllés. Hogy a kettő közül melyik méltó Krisztus Egyházához, azt talán felesleges magyarázni.*

A biblia szabad magyarázata.

Krisztus csak tanított, de semmit le nem írt. Tanítása az újszövetségi bibliában maradt ránk. Azonban az eredeti példányok rég elvesztek. Hogyan jutott tehát hozzánk? Másolatok révén. Az ószövetséget, az egyes evangéliumokat, az apostolok leveleit az egyes egyházközségek papyruszra, kutyabőrre, lemásolták, különböző nyelvekre lefordították s az istentiszteletek alkalmával felolvasták. A legtöbb csak töredékekben van. Azonban ezek a töredékek igen nagy számúak. A régi könyvtárak porlepte zúgaiban, főleg a görög kolostorokban most is találunk ismeretlen ósrégi kéziratokat. Ezekből állítják össze roppant munkával a szentírást az egyházi tudósok, a katolikusok ép úgy, mint a protestánsok. Óriási tudás, kitartó szorgalom, sokszor egész élet munkája fűződik egyes szentírási helyek meghatározásához.

Luther kijelentette, hogy a katolikus Egyház hivatalos magyarázatát elveti, a biblia közkincs, a maga hitét mindenki szabadon magyarázhatja a bibliából. Magyarázó tekintélyre nincs szükség, mert a Szentlé-

lek minden hívőt külön ihlet, hogy a szentírás szavait helyesen értelmezze.

Ez jó kibuvó volt Luthernek a pápa tanítói tekintélyével szemben, de egyébként teljesen értéktelen. Minden bibliamagyarázónak szüksége van tekintélyre. Először azért, mert az eredeti biblia nincs már meg, tehát hinni kell a lemásolók becsületességében vagy tudományában. Ha elhiszem azt, hogy a katolikusok vagy protestánsok mostani bibliája jó, akkor is nehéz eligazodni az ősrégi könyv értelmezésében. Egyes szavak, szövegrészek ezer más szóval és értelemmel vannak összefüggésben. Ki magyarázza ezt meg? Az egyszerű, teológiát nem tanult hívő? Mit csináljon? Elmegy a papjához, tehát egy tekintéllyel bíró emberhez. Azonban az is azzal vesződik, hogy a maga véleményét miként alkossa meg? Ha nem jut ő se dűlőre, kit kérdezzen meg? Egy még nagyobb tekintélyt? De mikor azok a nagyobb tekintélyek is állandó vitában állnak egymással. Luther lefordította a bibliát, de Münzer Tamás azt mondta, hogy Luther hazudik. Kálvin, Zwingli nem ismerték el egymás tekintélyét, veszekedtek egymással. Luther azt mondta, hogy ő már ötvennél több eretneket ismer, ami azt igazolja, hogy az ördög fűti őket. Azok valamennyien a Szentlélekre hivatkoztak. Tehát: a Szentlélek-e vagy az ördög? Ki dönti el? Ezért írta Luther Zwinglinek: „Ha a világ soká áll, a szentírás különböző magyarázatai miatt, a hit egységének fenntartása céljából vissza kell térnünk és el kell fogadnunk a zsinatok határozatait.”

Tehát vissza kell menni azokhoz a zsinatokhoz, amelyeknek a pápa volt a vezetője s amelyek végső határozatait mindig a pápa szava állapította meg.

A protestáns bibliamagyarázók most úgy tesznek, hogy a kétes szövegnél nem tudván egyben megállá-

podni, leközik a különféle magyarázatokat. Tessék kiválogatni belőlük az igazit, amelyik tetszik.

A katolikusoknak egyetlenegyféle bibliájuk van az egész világon, az, amelynek helyes szövegét a pápa tekintélye állapította meg:

Ezért írta Prohászka püspök:

„Jézus gondoskodván az Evangéliumról, gondoskodnia kellett a megőrzés szervezetéről is, hogy a konkoly el ne fojtja a vetést. Mindehhez élő, isteni kegyelmekkel felruházott tekintély kellett. Az írás, a betű bizonyára nem volt elég a nagy feladat megoldására. A betű holt, azt ki lehet forgatni. A törvény betűjét kikoptatja, kiforgatja maga az élet, azért kell minden országban a törvény betűjén kívül a bíraskodó tekintély. Országot, melynek törvénye legyen, de tekintélye ne legyen, nem lehet elképzelni. Az Evangéliumot sem őrizheti meg a betű. Nézzétek, hogy mi lett az Evangéliumból az Egyházon kívül. Kezdtétek a gnózison, folytassátok a spiritualista szektákon, melyek kegyelemre, sugallatokra, a bennük lakozó szentlélekre hivatkoztak, menjetek végig a nazarénusokon, az irwingi, methodista, anabaptista individualistákon, térjetelek át a racionalistákra Harnackig s mit tapasztaltok? Azt, hogy ebben a könyvben (a bibliában) keresi és meg is találja mindenki a maga dogmáit. Tehát sugallat, kegyelem, szubjektív értelem nem képes számunkra romlatlanul fönntartani s reánk átszármaztatni az Evangéliumot. Más, élő hatalmat bízott meg vele az Úr s ez a katolikus Egyház, a köztünk élő krisztusi tekintély.”

És most kérdem az olvasótól: Melyik álláspont helyes: a katolikusoké, amely hiszi, hogy Krisztus akart és tudott egy olyan szervet megállapítani, amely a szentírás helyes értelmezésében döntő szóval bír —

vagy a protestáns álláspont, amely a bizonytalanság útvesztőjében nem látja a fáktól az erdőt.

II. A protestánsok elvesztették a tisztánlátást.

A támadó protestánsizmus egyik alapvető gondolata lett, hogy a katolicizmus eltért az eredeti krisztusi tanítástól. minden gyanús, hibás, eltévesztett, elrontott, elfuserált, gyűlöletes, utálatos, ami katolikus. Tehát el, minél messzebb a katolicizmustól! Új hitet kell csinálni, de olyat, ami a katolikusokéval nem egyezik. Az embereknek kezébe adták a bibliát. Megtalálható-e a bibliában mindaz, úgy, mint ahogyan a katolicizmusban található? Ha nem, vagy csak úgy látszik, hogy nem — akkor el vele! Hogy a biblia csak az alapokat rakta le, csak a körvonalakat rajzolta meg, az nem számít; hogy az apostolokkal érintkező emberek mit vettek át és mit adtak tovább; hogy a történelem mit alakított ki 15 száz év alatt: az nemcsak mellékes, hanem elvetendő, hiszen a protestánsizmus más kereszténységet akart s mindenestre olyat, ami nem katolikus.

Csakúgy, mintha valaki megharagudna a mai Magyarországra és vissza akarna térni az árpádkori hazára és elvetne mindent, ami ma nincs 1000 éves adatokkal igazolva.

A katolicizmus eleinte készületlen volt a protestáns támadással szemben. Sok kérdésre nem tudott választ adni és csak később kereste elő a maga védelmét. A könyvtárak polcairól, a katakombák mélységéből, az első keresztények istentiszteletének első otthonából kezdték előkeresni a maguk igazolását. S az Isten gondoskodott róla, hogy a katolikus Egyház

igazolva legyen. Bátran állhatunk a pártatlan történelem színe elé, mindent tudunk bizonyítani.

Sajnos, hogy a mi ellenfeleink nem akarnak tudni mindezekről. Hiába cáfolunk, hiába bizonyítunk, hiába mutatjuk ki, hogy a katolicizmus mai épülete az 1900 éves sziklaalapon emelkedik — nem veszik tudomásul. A támadás, gyanúsítás, gunyolódás, üldözés folyik tovább. Kezdi a kisgyerekek lelkén az elemi iskola első osztályában és folytatják minden iskolán keresztül a szószékek beszédeiben, nyilvános üléseken rendületlenül tovább, az utolsó leheletig.

Luther volt századának leggorombább embere,

ahogyan akkor mondták. Olyan stylusban írt és beszélt, amilyent előtte senki nem használt. Pl. VIII. Henrik az angol királyról írt röpiratban: „Bizonyos vagyok abban, hogy az én dogmáim az égből származnak. Az angol király azonban nem egyéb koronás számárnál, örült gazember, szemtelen királyi fecsegő, disznók és szamarak szemetje. Bolondabb a bolondnál, akit sárral (Dreck és nem Khot) kell megdobálni. Ez a buta számár, ez a thomista disznó nem egyéb, mint királyi cím alá bujt farsangi bolond. Csak sörke még, amely nem fejlődött ki tetűvé. Az apja tetű volt. Számár, aki a zsoltárt akarja magyarázni, holott csak zsákhordásra való, istenrabló gyilkos. Kiválasztott eszköze az ördögnek, tengeri szörnyetege a pápának, leg-hitványabb csirkefogó, egy bolondtól és az ördögtől származott, akinek ördög az apja.” Mikor aztán VIII. Henrik király elszakadt a katolikus Egyháztól ő is „felséges király” lett.

Röpiratában és a hozzájuk mellékelt képekben a pápát pl. disznónak ábrázolta, vagy hogy teljes diszben egy disznón ül és párolgó emberpiszkot tart a ke-

zében. Hogy hogyan izgatott a pápa, a bibornokok meggyilkolására, hogy a saját tanítása terjesztésére a hazugságot is megengedhetőnek, sőt erénynek nevezte (Nothlüge, Dienstlüge), — szintén ismeretes.

Harnack azt mondja, hogy Luther olyan hangon beszélt ellenségeivel, ahogyan azok megérdemelték. A protestánsok viszont „szent harag”-nak nevezték mesterük förmedvényeit. Mi azonban azt mondjuk, hogy Krisztus tanítása a szeretet és igazság világa. És kérdezzük: hol itt az igazság és hol itt a szeretet? Erre volt szüksége Krisztus „igaz evangéliumának”?

Luther utat mutatott, stilust teremtett s ez végigvonult az egész protestantizmuson. Meggyülöltetni, megutáltatni a régit, lerombolni, fölégetni, elpusztítani azt, ami katolikus. Ezt cselekedték a kálvinisták Schweizban, Francia-, Angol-, Magyarországon, Hollandiában.

Ez a rendszer nem változott meg gyökerestől még ma sem.

A protestantizmust a gyűlölet sötét köde választja el tőlünk és ez állandóan megakadályozza a tisztánlátást. Ezalatt a 400 év alatt előkerestek minden érvet, ami a katolikusok ellen alkalmasnak látszott. Mindent egyoldaluan, nem a történelmi vagy erkölcsi igazság alapján mutattak be, hanem úgy, hogy vele a katolicizmusnak árthassanak. Pápák bűnei, történelmi pletykák és mesék, botrányok és kigondolások, inkvizíció, boszorkányper (mintha a protestánsoknál nem lett volna inkvizíció és boszorkányper) jezsuiták stb., stb. állandó vesszőparipáik ellenünk. A regényírók: Jókai, Mikszáth, Eötvös Károly a katolikusokat rendszerint gyűlöletesen állítják be — ami az ő vallási neveltetésük kifolyása.

Másrészt pedig a protestantizmust üldözöttnek állítják be, mintha az igazságtalanságokat, rombolást, gyilkolást, börtönt, gályarabságot stb. csak a katolikusok

találták volna ki és nem kölcsönös lett volna. Holott a protestánsok üldözték a katolikusokat és a katolikusok üldözték a protestánsokat. A kölcsönt akkor s úgy adták egymásnak vissza, amint tudták. Mi valljuk, hogy vallási türelemről, vallásszabadságról századokon keresztül szó sem volt.

A protestánsoktól ma is halljuk, hogy a pápát antikrisztusnak, a katolikusokat Máriaimádóknak, bálványimádóknak stb. nevezik. Ezt tanítják már az öklömnyi kis protestáns gyerekek, holott a mi hittani igazságaink egyházi jóváhagyással írt könyveinkben mindezt megcáfolják s a legkisebb katolikus gyerek is megmagyarázná nekik, hogy ilyet senki sehol nem tanít. Komoly, magasállású emberek hangoztatják, hogy nem lesz addig béke, amíg a jezsuitákat ki nem kergették, pedig ha a jezsuiták felekezeti izgatást végeznek, azonnal hűvösre lehet őket tenni.

Mindez azt igazolja, hogy a protestánsok ezeket a ferdtéseket és valótlanságokat ma is szükséges fegyvereknek tartják ellenünk.

Azt mondják, hogy ők visszaállítják az evangéliumot a régi, krisztusi alapokra. Nem! A mi Jézusunk szeretetet és igazságot tanított. A gyűlölet és ferdtetés, a hamis beállítás sohasem voltak Jézus eszközei a kereszténység terjesztésére.

Akik katolikusokká lesznek és nem egyoldaluan, hanem a mi katolikus könyveinkből igyekeznek a mi hitünket megismerni, nem győznek eléggé csodálkozni, hogy mennyire másként hangzik minden, mint ahogyan addig ők hallották. Mi katolikusok nem győzünk csodálkozni, hogy miként lehet a két ellenfél közt tátongó szakadék oly mély és fekete, mikor protestáns testvéreink folyton felvilágosodást, gondolatszabadságot, sőt felebaráti szeretetet emlegetnek.

Egy példa.

Hangoztatják, hogy a protestáns vallást arról lehet megismerni, hogy egyedül Krisztust tartja központjának. Ebből az következik, hogy a katolikus vallásnak nem Krisztus a központja.

Vizsgáljuk meg a valóságot.

Naponta sok milliószor hangzik a katolikus köszöntés: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

A protestáns így köszön: — Jó napot!

Ha látok valakit, hogy keresztet vet, tudom, hogy katolikus. — A protestáns nem vet keresztet.

A katolikus templom tornyán kereszt van, utaink mellé, szobáink falára odahelyezzük Jézus keresztjét. A protestáns erre azt mondja: nem szabad.

Megkondul a harang: keresztet vetünk, imádkozunk. — A protestánst a harangszó csak evésre hívja.

Minden imádságunk így végződik: a mi Urunk Jézus Krisztus által Amen. Minden zsoltár végén ezt mondjuk: Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében Amen! Pénteken 3 órakor megkondul a harang: imádkozunk. Adventben Jézus születésére készülünk, nagybőjtben a kálvária stációit járjuk, a haldokló kezébe feszületet teszünk. — A protestánsoknál mindez hiányzik.

És lelkek világában:

Mi Krisztust Istennek valljuk, tanítjuk. Ez hitcikkely, aki ezt nem hiszi, az nem katolikus. — A protestáns lelkész lelkész maradhat, ha nem is hiszi, vagy akár tagadja Krisztus Istenségét.

III. A protestánsok nem látják a kereszténység belső szépségeit.

Krisztus Isten volt s az ő szép vallásába belehozta a túlvilág kegyelmi értékeit. Mennél vallásosabb egy katolikus ember, annál közelebb érzi magát az Istenhez, annál inkább érzi a mennyország közelségét. A szentségek isteni erőt ömlesztnek a lélekbe, a Boldogságos Szűz, a szentek élete Krisztus életének mintázása s mennél mélyebb valakinek a hite, annál közelebb él ezeknek a fölséges ideáloknak világában.

A protestántizmus emberek bírálatára bizta, emberek eszközévé tette a vallást. Felsőbb, irányító tekintély nincs s mivel elv volt: *el a katolicizmustól!* igyekeztek a katolikus felfogástól eltérő meggyarázatra. Elfogultságukban, haragjukban babonának, bálványimádásnak nevezték a katolikus vallás belső szépségeit.

A kereszttség,

a kiindulási pont minden kereszténynél egyforma, ha azt hittel, jószándékkal, a következő módon szolgáltatják ki: Én téged megkeresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében Amen! A protestánsok úgy, mint a katolikusok megkeresztelik a gyermekeket is és ezáltal követik a hagyományokat, amit pedig nálunk egyéb esetekben nem fogadnak el. Azonban csupán ebben egyezünk, a többi szentségeknél már elválnak az útjaink.

IV. A protestánsok elvesztették a gyónást.

Olyan módon, ahogyan a katolikusok szolgáltatják ki, a protestánsok véleménye szerint, elfogadhatatlan. Pedig a gyóntatás lényegében ma is olyan, amilyen a legelső időben volt: Krisztus Urunk fel-

támadása után megjelent apostolainak. A tanítványok kitörő örömmel fogadták a halál fölött diadalmaskodó Urat és azt várták, hogy bosszút fog állni ellenségein, a zsidókon. Krisztus azonban nem bosszúra, hanem egy fölséges jótéteményre gondolt, arra, amit minden ember óhajt, hogy a bűnös ember megszabaduljon bűneitől. Ezt mondta az apostoloknak: „Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket megbocsátatnak nekik, akiknek nem bocsátjátok meg, nem bocsátatnak meg nekik.” Ebből következik, hogy a híveknek kötelességévé tette, hogy a bűnöket bevallják a gyóntatónak, a gyóntatónak pedig, hogy ítéletet mondjon a gyónó lelki állapota felett. Ha a bűnös nem vallja be bűneit, a gyóntatónak nincs módja megítélni, hogy ki érdemes arra, hogy bűnei megbocsátassanak és ki érdemtelen arra, hogy bűnei meg ne bocsátassanak. Origenes egyházi író (aki 182-ben született) ezt írta: „Szorgosan nézz körül, hogy kinek kell megvallanod bűneidet. Ha ez olyannak ismeri gyarlóságodat, hogy a többiek előtt is meg kell vallanod, akkor meg kell tenned.” Eszerint voltak bűnök, melyeket nyilvánosan meg kellett vallani (hittagadás, gyilkosság, fajtalanság) és más bűnök, melyeket csak a papnak kellett meggyónni (fűlgyónás). Szent Cyprián, szent Atanáz, szent Pacían a legelső századokban sokat írtak már arról, hogy a bűneiket meggyónó hívekre milyen penitenciát, büntetést vagy elégtételt kell róni. És valamennyien hivatkoznak arra, hogy úgy, amint keresztelni kell, gyóntatni is kell a papnak.

A protestánsok tehát tévesen vagy rosszakaratulag állítják, hogy a katolikusok csak századok mulva hozták be a gyónást.

A gyónás a legjobb nevelő eszköz.

A bűn a lélek betegsége. A betegséget gyógyítani kell. Ezért rendelt Krisztus orvost és orvosságot a lélek gyógyítására. A bűnös úgy, mint a beteg, elmondja lelki baját orvosának, a pap viszont megjelöli a gyógyulás módját és eszközeit. Ez a lelki tanácskozás (konzilium) a mennyország felé vágyódó lélek részére. Mindenki érzi a maga gyarlóságát, bűneit és iparkodik is tőlük szabadulni. Azt is érzi, hogy az Isten megbántásáért áldozatot kell hozni. Mi ez az áldozat? Talán csak a hit, hogy Krisztus megbocsát?, ahogyan a protestánsok mondják? — Nem! ez kevés! A katolikus vallás a következőket követeli: A tévedés alázatos bevallását, készséget az elégtételre és a javulás szándékát és ígérését. Jókai már ezt írta a „Tengerszemű hölgy„-ben: „Van a katolikus vallásnak egy intézménye, amely annyira magasztos, annyira vigasztaló, hogy ez magában elég volna arra, hogy mindenütt elterjedjen a földön. ahol csak szenvedő emberek vannak. Ez a gyónás. Nagy hiba volt Kálvin Jánostól, hogy ezt meg nem tartotta a hívei számára. Nem ismerte a szíveket.”

Aki ismeri a katolikusok gyónását, az tudja, hogy a katolikus hívek mily szívesen gyónnak. Milyen boldogan sóhajtanak föl a gyónás után, mikor a lelkük megtisztult és megkönnyebbült, Szívesen gyónnak évenként többször is, azonban a halálos ágyon való gyónás a legnagyobb jótétemény, ami csak elképzelhető. Hányszor tapasztaljuk, hogy a beteg nem tud meghalni, míg a gyónásban le nem tette a lelke terhét. És az orvosok is számtalanszor igazolják, hogy a beteg a gyónás után megnyugodott, akárhány meggyógyult vagy legalább is csodálatosan megbékélve halt meg. Szerintük: a katolikus ember hal meg a legnyugodtabban.

A gyónó tudja, hogy a pap soha, semmiféle

körülmények közt nem árulja el azt, amit a gyónásban hallott. Sok pap lett hűtelen fogadalmához, de nem lehet hallani olyan papot, aki a gyónási titkot elárulta volna.

Könnyű dolog-e a gyóntatás?

Sokszor nagyon is nehéz. Órák hosszat ülni kora téli reggeleken a hideg gyóntatószékben, hallgatni a különböző egyéniségű gyónókat, figyelni rájuk, vesződni velük, gyóntatni a sokszor veszedelmes betegségben gyötrődőket — nehéz feladat. A nagy háborúban a hivatásos tisztek után a katolikus katonapapok vesztettek legtöbbet. Miért? A gyóntatás következtében.

Hacsak valamire való katolikus pap — szívesen végzi a gyóntatást. Miért? Először: mert Krisztus így parancsolta; aki pap lett, vállalta a gyóntatás kötelességét és nehézségeit is. Másodszor: A jó ember érzi, hogy milyen jó jót cselekedni embertársaival, megsza- badítani őket lelki gyötrelmeiktől és visszaadni nekik a legnagyobb kincset a lélek nyugalját. Ez a pap igen nagy boldogsága. Harmadszor: A pap érzi, hogy munkájáért az Isten megjutalmazza és hogy azok, akiknek lelkével jót tett, azok itt vagy a túlvilágon imádkoznak érte. Ezt természetesen hiába mondjuk olyan embereknek, akik a gyónás isteni intézménye fölött gúnyolódni szoktak.

Azt mondjátok: Embernek nem lehet hatalma bűnöket megbocsátani. Azt csak az Isten teheti meg. *Felelet:* És az, akinek az Isten hatalmat adott a bűnök megbocsátására. Krisztus adott ilyen hatalmat, mert mint Isten, tudta, hogy az a legjobb nevelő eszköz a lelki ember megjobbítására. Ha a király vagy a kormányzó adhat hatalmat a bírónak a vádlott elítélésére vagy fölmentésére, miért ne adhatott volna Krisztus ilyen hatalmat az ő fölszentelt papjainak.

Azt mondjátok: A katolikus papok hatalmi szempontból találták ki a gyóntatást azért, hogy a lelkeken uralkodhassanak. *Felelet:* Ha olyan ostobák lettek volna, hogy a maguk akarataért kitalálják, réges-rég le is tettek volna róla. Először: mert nem hatalom az, amiről gyónáson kívül egy szót sem lehet beszélni. Másodszor: mert a gyóntatásért nemcsak nem kap, de nem is kaphat egy fillért sem. A katolikus papnak sokkal kevesebb dolga volna és könnyen élhetne, akár a kálvinista pap, ha gyóntatnia nem kellene.

A gyóntatásnak csak úgy van értelme, hogy Krisztus rendelte. Egyébként képtelenség.

Azt mondjátok: A protestáns ember maga intézi el az Istennel a maga lelke bűneit. *Felelet:* Ez csak olyan, mintha a rablógyilkosra, a tolvajra, a házasságtörőre, a káromkodóra, a pletykálkodóra magára biznák rá, hogy büntesse meg önmagát. Valamennyi ezer mentő körülményt találna a maga igazolására. És aligha javulna meg az önmaga által végzett gyónás által.

Nehéz a gyónás? Igaz! De a lélek inkább keresztüléli ezeket a nehézségeket, minthogy hurcolja lelkében a lelkiismeret folyton mardosó kígyóját.

Hány ember adta vissza gyóntatás után az elvett jószágot; hányan békülnek ki haragosaikkal; hányan mondanak le az iszákosságról; hány fiatal embert és leányt lehet visszatartani a tiszta, egészséges élet számára; hány anya nem pusztítja el, hanem világra hozza életének gyümölcsét — mindezt azok tudják csak megmondani, akik ismerik a gyónás fölséges hatását. Igaza van annak a kitünő írónak, aki azt mondta, hogy az ifjúságot csakis a gyónás és áldozás által lehet megmenteni.

A katolikus papot azért szeretik a hívek, mert az a lelküknek szerető gondozója, orvosa, megmentője, édesatyja, lelkiatyja.

Aki pedig mindezt nem ismeri, legalább hallgasson róla és ne tegye gúny tárgyává a lelkek orvosait, amint gonosz dolog hitelvesztetté tenni azokat az orvosokat, akik a tuberkulózist, fekélyt, rákot, kolerát, veszettséget a maguk önfeláldozása árán gyógyítják. Rettenő felelősséget vállalnak magukra az Isten előtt és nem tudom, hány lélek elkárhozását idézik elő azok, akik az embereket a gyónástól elriasztják.

Egyébíránt Luther gyakran, halála előtt néhány nappal is gyónt; az ágostai hitvallás (szerzője Melanchton) szintén elrendelte a fülgyónást; a protestáns gyűléseken akárhányszor maguk a protestáns papok követelték vissza a gyóntatást s Angliában a protestáns High Church és Németországban a protestáns Hochkirche papjai ma is buzgón gyóntatnak.

Nincs meg a protestántizmusban a gyóntatás? *Felelet*: Könnyebb volt kidobni az ajtón, mint visszahozni az ablakon.

V. A protestánsok elvesztették az Oltáriszentséget.

A katolikus Egyháznak legnagyobb kincse, központja, napja az isteni kegyelmek állandóan buzogó forrása az Oltáriszentségben élő Jézus. Krisztus ezt mondta a kezében levő kenyérre: *Ez az én testem* — ezt mondta a kehelyben gyöngyöző borra: *Ez az én vérem*. Azután ezt mondta: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*. A katolikusok hiszik, hogy Krisztus az ő isteni hatalmával a kenyeret és a bort átváltoztatta az ő testévé és vérévé, továbbá: hiszik, hogy az apostoloknak és az apostolok utódainak, a papoknak hatalmat adott arra, hogy ők is *ugyanazt cselekedjék*, vagyis: átváltoztassák a kenyeret és bort Krisztus testévé és

vérévé. Ez az Oltáriszentség, a Krisztus misztikus teste és vére, amely a feltámadás után a zárt ajtókon és ablakokon keresztül megjelent az apostoloknak.

A protestánsok erre azt mondják: nem úgy van, a katolikusok tévednek, itt nincs szó Krisztus testéről és vévéről, mert ez csak jelképes beszéd. Épen olyan jelképes beszéd, mint mikor Krisztus ezt mondotta: Én vagyok az út, az élet és igazság, — nyilvánvaló, hogy Jézus nem út, tehát: „ez az én testem” kifejezés is csak úgy értendő.

Nem lehet ezt ilyen könnyen elintézni.

Ez nagyon is emberi magyarázat. Aki így beszél, keres egy szót, belekapaszkodik és bedugja a fülét és tagad és nem akar hallani az érvek egész sorozatáról, amelyek ellene beszélnek.

Az Oltáriszentség szerzése.

Mi azt mondjuk, hogy Krisztus tanításának egyetlen részét sem magyarázta meg oly félreérthetetlenül, mint az Oltáriszentségről szóló tanítást. Nézzük csak részletesen.

Jézus kivonult a pusztába és sok nép követte őt. Egész nap predikált. Este lett s a nép éhezett. Jézus meg akarta mutatni, hogy hatalma van a természet törvényeivel ellenkező módon cselekedni: 5 kenyérrel és 2 hallal az 5000 embert kielégítette. A nép el van ragadtatva, bámulja a csodát és Krisztust királlyá akarja választani. Az Úr hirtelen eltávozik közülük.

A tanítványok hajóra szállnak, hogy Kafarnaumba menjenek. Éjjel csodálatos látványt látnak. Valaki jár a víz színén. Azt hiszik kísértet. Mikor Péter megismeri, kiugrik a hajóból, de abban a pillanatban elveszti hitét és süllyedni kezd. Jézus megmenti és újra bebizonyítja, hogy az ő teste nem olyan test, mint az embereké.

Kafarnaumban rengeteg ember gyülekezik köréje. Jézus így szól hozzájuk:

„Azért jöttetek, mert tegnap ettetek a csodálatos kenyérből és jóllaktatok. Ne a mulandó kenyér után törjétek magatokat, hanem az után, amely az örök életre megmarad. Én vagyok az élő kenyér, amely az égből szállottam alá. Atyáitok mannát ettek a pusztában és meghaltak, aki én belőlem eszik, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon.”

A tömeg meglepődik. Nem érti, hogyan egye ő az Úr testét. Zúgnak:

— Hogyan adhatja nekünk testét eledelül?

Az Úr hallja a kételkedő szavakat és nyugodtan, tisztán hallhatólag így szól:

„Bizony bizony mondom nektek, ha nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet tibennetek.”

A zsidók megbotránkoznak és kiabálnak:

— Hogyan követelheti, hogy testét együk és véréit igyuk. Kemény beszéd ez, ki hallgatja ezt?

Krisztus jól hallja mindezt, tudja, hogy min botránkoztak meg. Mi tehát a természetes? Ha a protestáns magyarázat igaz volna, ha csak olyan hasonlatot mondott volna mint ez: én vagyok az út — bizonyára megmagyarázta volna: Ne botránkozzatok meg, hiszen félreértettetek engem. Nem az az értelme a szavaimnak, amit ti mondotok, hanem más, én csak képletesen beszélek hozzátok. Így tett? Dehogy! Megismételte és még jobban megmagyarázta előbbi szavait:

„Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem valóban étel és az én vérem valóban ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, az énbennem marad és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya és én élek az Atyáért,

úgy, aki engem eszik, az élni fog én érettem. Aki ezt a kenyeret eszi, annak örök élete leszen."

Igy beszélt Jézus. A zsidók otthagyták. Látták, hogy szavai miatt hogyan pártoltak el tőle, azonban nem vont vissza egy szót sem, hanem az apostolokhoz fordult:

"Ti is el akartok hagyni?"

Péter felelé:

"Hova menjünk Uram Jézus, az örök élet igéi Nálad vannak."

És végül: mi történt az utolsó vacsorán? Krisztus ünnepélyesen búcsúzik tanítványaitól. Tudja, hogy másnap megfeszítik és emberi alakban ma utoljára van itt lenni a földön. Minden szava fontos. Az Isten fia nem beszélhet a levegőbe. Az evangélisták is a legnagyobb ünnepélyesség színezetével rajzolták meg a felséges jelenetet: „kezébe veszi a kenyeret, megáldja, megtöri, odaadja a tanítványoknak és mondja: Ez az én testem. A borra: Ez az én vérem, Vegyétek és egyétek és ezt cselekedjétek az én emlékezetemre." A tanítványok visszaemlékeznek a pusztai csodára: amint az 5 kenyér és 2 hal elég lett 5000 embernek, úgy most engedelmeskedik újra az Úr szavának és átváltozik az ő misztikus testévé. Külsőleg kenyér, a szem, száj, tapintás kenyérnek érzi, azonban a lényeg nem az: átváltozik Krisztus valóságos testévé.

Lehet-e ezt hinni? Aki tud hinni a feltámadásban, az el tudja hinni ezt is. Aki el tudja hinni, hogy a búzamazból, földből, napsugárból, nedvességből búzaszár, aranykalász és sok-sok búzamaz lesz; a búzaszemből liszt, csont, vér velő, izom lesz; a szőlővesszőből, napsugárból arany színű bor válik, abból, lüktető vér, vidám jókedv lesz, az azt is elhiheti, amit Krisztus mondott: Ez az én testem, ez az én vérem... Ha mást akart volna, akkor nem mondja legalább

huszféléképen ugyanazt, hanem megmagyarázza akarátát, főleg, amikor azt látja, hogy a gyenge emberi értelem fönn akad rajta.

Egyébként minden a hiten fordul meg. Azon a hiten, amelyhez közelebb van a vágyakozó szív, mint az okoskodó ész. Ha el tudom hinni a tenger színén járást, a kenyér szaporítást, Lázár feltámadását, a szélvihar lecsillapodását, a halottakból való feltámadást, akkor azt is el tudom hinni, hogy az a Jézus, aki ott hagyta a mennyországot azért, hogy 33 évi szenvedése által az embereket egy magasabb világba emelje, hogy a bűnös ember előtt a mennyország ajtaját megnyissa, az a Jézus kitalálhatta azt csodálatos módot is, amellyel állandóan, örökre az emberek közt maradhasson. Ha tudta őket annyira szeretni, hogy otthagyta isteni fölségét és választotta az emberi szenvedést, megteheti azt is, hogy a szenvedő, de a magasságok felé, az istenség felé vágyódó embert föl-emeli és részesévé teszi az ő istenségének. Táplálja az ő testével és vérével, hogy megneemesitse, az istenség osztályosává tegye.

Annyi bizonyos, hogy az Oltáriszentségben minden szent hitt. És mennél szentebb volt, annál magasztosabb, lángolóbb lett a hite, közel érezte magát a mennyországhoz és már itt a földön érezte a végtelenbe induló boldogságot. S a katolikus embernek legnagyobb boldogsága ma is az, hogy akkor, amikor a szentgyónásban megtisztította a lelekét, amikor a lelke kiemelkedett a hétköznapiaságból, akkor részese lesz az Isten testének és megkapja az örök élet zálogát.

A katolikus ember megérti, hogy miként lehetséges a konnersreuthi szegény parasztleány esete, aki évek óta nem képes se enni, se inni, mert az orvosok szerint torokszűkülete van s ezért képtelen az evésre és ivásra — de emellett évek óta hetenkint $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$

liter vért veszít és *nem táplálkozik mással, mint naponta a parányi szent ostyával*, Krisztus testével és vérével. És megérti és elhiszi, hogy ilyen esetek más időkben is többször előfordultak (Lateau Lujza hasonló esete, aki 1850-től 1883-ig élt és szintén éveken át egyes-egyedül az Oltáriszentséggel táplálkozott.) Megérti, mert tudja, hogy az Oltáriszentség az ő életében is titokzatos, isteni erő, amelyet nem lehet emberi okoskodással magyarázni.

Mit tesznek a protestánsok?

Kertelnek, tagadnak. Nekük mindenük a biblia. A hagyományokat, a szentatyák írásait, Az Egyház 1900 éves történetét nem veszik figyelembe, elvetik, mert nekik csak egyes-egyedül a biblia szavai szentek. De: beszél-e biblia arról, amiről a protestánsok beszélnek, hogy az Oltáriszentség csak *hasonlat, hasonlóság, emlék, szymbolum, jelkép*? Mondja-e egyetlenegy helyen? Nem, nem mondja sehol egy szóval sem. És a protestánsok a *biblia ellenére* mégis belemagyarázzák. És mikor felszólalunk:

— Testvérek! hát a biblia szavai nektek semmik? Akkor előjönnek a lutheri szótár vastag durvaságaival: a pápisták a babona áldozatai, bálványimádók.

Másutt, mikor a hitről és a jócselekedetéről volt szó, belekapaszkodtak a biblia következő szavaiba: „Az igaz a hitből él.” Ezt mondta a biblia, tehát igaz. Hiába mondjuk mi, hogy a biblia másutt ugyanolyan erővel hangsúlyozza a jócselekedetek szükségességét, a parancsok betartását, tehát: szükséges a hit is, szükségesek a jócselekedetek is. Nem veszik figyelembe. Sőt Luther azt mondta, hogy naponta ezer paráznaság és ezer gyilkosság is semmi, ha az embernek hite van. Vagyis: fontos a biblia szava, ha az embernek

jól esik. Így jött létre az a könnyű vallás, amely az ember hajlandósága után igazodik.

Csodálhatjátok-e aztán, ha a katolikusok mennek a maguk 1900 éves útjukon és mikor 1500 év után jöttek emberek, akik a régi hitet kiforgatták, azt mondták rájuk: Ó, ti szegény emberek! akik emberi dolgot csináltatok az isteni tanításból.

A szentmise.

Mikor a nap első sugarai munkára ébresztik az emberiséget, megkondulnak a katolikus templomok harangjai és hívják a hívőket az Isten házába.

Az oltár fölött ott ég, lobog a pirosszínű lámpácska, az örök égő. Kinek hódol piros fényével? Az élő Krisztusnak, aki az Oltáriszentség arany edényében a hittel élők lelkének táplálására jelen van. Az emberek leborulnak és csendben imádják az ő édes Istenüket. Körülöttük arany, márvány, virágok, kedves, szép képek, 1900 esztendő, Krisztust imádó szentjei, akik munkájukat, vérüket, életüket adták Krisztusért, akit a katolikus ember ott az oltáron imád.

Megszólal a csengő ezüstsztava, aranyos, ezüstös drága selyemruhában megjelenik a pap a fényben uszó oltárnál, megkezdi a szentmisét.

A protestánsok elvesztették a szentmisét.

Mi a szentmise? A szentmise áldozat, ajándék az Istennek. Miért? Mert az ember az Isten adósának érzi magát. Az Isten nagy, az ember pedig kicsiny és hozzá sokszor megbántja az Istent. Ezért iparkodik kiengesztelni. Ezért imádja, ezért könyörög neki, ezért ad neki ajándékot. Káin és Ábel a föld gyümölcsét adta ajándékul. Hogyan? Oltárt épített és azon elégette

az ajándékot. Nem az enyém többé, hanem az Istené. Ábrahám, Mózes, Dávid, Salamon bárányt, tulkot áldoztak fel, az ősmagyarok a legszebb fehér lovat vagy fekete mént öltek meg és égettek el a Hadurnak. Az indián a falu legszebb leányát áldozta a Nagy Szellemnek, a kínai most is drága pénzen vett arany-papírt dobál az oltáron lobogó tűzbe.

A legtökéletesebb vallás, a keresztény vallás Krisztust adja minden szentmiseáldozatban ajándékkul az Istennek. Mondjátok: van-e? lehetne-e tökéletesebb, fölségesebb ajándék, mintha az Isten fiát adjuk ajándékkul az örök Atyának?

Hogyan? A módját maga az Isten mutatta meg.

Nagypénteken Krisztus a keresztfán meghalt az emberiségért. Ez volt a véres áldozat azért, hogy kiengesztelje értünk, emberekért a megbántott Istenséget. Azonban a nagypénteket megelőző estén kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megszegte, tanítványainak adta e szavakkal: *Ez az én testem.* Hasonlókép a kehelyben levő bort: *Ez az én vérem.* És hozzátette: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.*

Tehát a kenyeret és bort az ő szent testévé és vérévé változtatta, *ugyanazon testté és vérré*, amely másnap, nagypénteken a keresztfán függve, végtelen értékű elégtétel lett az emberiségért.

Lássátok: így kapcsolódik össze az utolsó vacsora a nagypénteki áldozattal. Mivel pedig megparancsolta, hogy *ugyanazt* cselekedjék, tehát az őt követő kereszténység folyton ismétli azt, amit Krisztus először cselekedett.

Az első mise Nagy- csütörtökön este volt.

A második mise Emauszban, amikor a két tanítvánnyal leült az asztalhoz, kezébe vette a kenyeret,

azután a bort, megáldotta: Ez az én testem . . . Ez az én vérem . . . vegyétek és egyétek. Azután eltűnt előlük. A tanítványok pedig azt mondták: Megismertük őt a kenyérszegésben, a második misében.

Ez a szentmise lényege: a kenyérszegés. Egy asztal, kenyér, bor s a pap elmondja Krisztus átváltoztató szavait.

Azonban a kereszténység nem elégszik meg csupán ennyivel, hanem a kenyérszegés előtt és után gyönyörű imákat mond és mély értelmű szertartásokat végez.

Nézzétek meg az oltárt.

Az oltár, vagy legalább a rajta levő ereklyetartó kőből van. Miért? Mert az első századok miséit a sírokban, a holtak kősírboltjai fölött tartották. Ha elmentek Rómába és lementek a katakombákba, az első keresztények sírjaihoz, megtaláljátok fölöttük az ősi oltárokat. Lényegükben olyanok, mint a mostaniak. Sőt, a mostani oltárokon is megtaláljátok a szentek, vértanúk csontjait is. A gyertyák, amelyek ma is lobognak az oltár fölött, ezek is a katakombai oltárt juttatják eszünkbe, amikor a sötét kripták mélyén, a sírok folyosóin az oltár fölött lobogó gyertyák sugározták szét a fényt az üldözött keresztényekre. A pap miseruhája ma is olyan alakú, mint amilyeneket a katakombák falain lerajzolva, lefestve találunk. Csupa 1700–1800 éves emlék. Tehát, protestáns testvéreink! ne mondjátok, hogy a katolikusok Krisztus után 8–9 száz év mulva hozták be a szentmisét. Megvoltak azok már az első századokban, akkor, amikor az apostolok és azoknak közvetlen utódaik végezték a föld alatt a szentmiséket. Csak jöjjetek Rómába és meglátjátok. A tagadás nem ér itt semmit. A tények beszélnek.

A szentmise szertartásai

főbb vonásokban a következők:

A pap az ősi 1900 éves szabás szerinti ruhában kezdi a misét. Elhelyezi az oltáron a kelyhet, rajta az ostyával, a borral, aztán lejön az oltárlépcső aljára és elmondja az áldozatot bemutatni készülő Dávid zsoltárát, azután meggyónik. Gyarló, gyenge, bűnös ember kéri az Istent és a szentek közbenjárását bűnei bocsánatáért.

Fölmegy az oltár lépcsőin és megcsókolja annak kőlapját. Ott vannak elrejtve valamelyik szentnek csontjai, ereklyéi (úgy, mint az ősi katakombákban).

Azután mondja: Kyrie eleison, Christe eleison. Görög szavak, 1900 éves emlékek: Uram! irgalmaz nekünk! Krisztus kegyelmezz nekünk! Esedezik az irgalomért és csak ezután meri elénekelni azt az éneket, amelyet az angyalok a kis Jézus bölcsője fölött énekeltek: *Gloria*! Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarátú embereknek.

Ezután könyörgést mond, összefoglalja a hívek kérelmét és kéri az Istent annak kegyes megadására. Most lecke, vagyis az apostolok valamelyik levelének keresztény életre figyelmeztető része következik, úgy, ahogyan az őskeresztények valamikor az apostolok leveleit felolvasták. Ezután az evangéliumot olvassa fel ünnepi hangon. Evangélium, örömhír, a szentírás egy része, amely az Úr Jézus egy csodáját, egy öröndetes történetet mond el.

Az áldozat följánlása

előtt a pap elmondja a Credo t, a Hiszekegyet, 1900 év óta ugyanazt, mert a Szentháromság egy Istenben gyökerező hit örök és változhatatlan. Ezután a pap aranytányérra teszi a bemutatandó áldozatot, a hófe-

hér, színbúzalisztból készült kenyérkét, az ostyát, amely az életet jelenti. Magasra emeli és imádkozik, hogy az Úr fogadja kegyesen a pap és hívei nevében az élőkért és holtakért hozott ajándékot. Azután az aranykehelybe színbort önt s azt is imák közt ajánlja fel az Úrnak. Jézus is a kenyeret és a bort választotta ki az utolsó vacsorán s az emauszi vacsorán. A pappal együtt imádkozik a nép és valamennyi csatlakozik a pap imádságához, amikor egészségért, a nyomorúság enyhüléséért, a lelkekért, a megholtakért könyörög.

Egy gyönyörű ének,

a prefáció, a mise legfontosabb részét megelőző ének következik. Hódolati ének, amelyben a pap és a hívek egyesülnek az angyalok, kerubok, szeráfok énekével és dicsőítik az Istent, akit a menny lakói Szent János könyve szerint „Szent, szent, szent a seregek ura, Istene” köszöntéssel üdvözlönek. Megcsendül az ezüstcsengő, hirdeti az örömet és jelzi, hogy most következik a mise legfontosabb része. A pap a hívek és a hozzájuk kapcsolódó szentek, apostolok nevében is kéri az Istent, hogy a szentáldozatot fogadja kegyesen, főleg az élőkért és azokért, akikért a hívek a szentmisét bemutatják. Mély hódolattal kezébe veszi a hófehér kenyeret, föléje hajol és elmondja azokat a titokzatos erejű szavakat, amelyekkel Krisztus a kenyeret az ő testévé változtatta. Megcsendül a csengő szava, elnémul az orgona, mindenki térdre borul . . . csend, szent, alázatos csend . . . Csak a hit beszél. A pap mondja :

„Ez az én testem.”

A csengő szól, hirdeti, hogy az Úr leszállt, elfoglalta helyét az oltáron. Szemünk a fehér ostyát

látja, azonban az nem kenyér többé, hanem Krisztus titokzatos teste, úgy ahogyan az utolsó vacsorán az volt, ahogyan a Kálvária keresztfáján értünk adatott s ahogyan husvét hajnalán feltámadott. Azután ismét lehajol és a kehelyben levő bor fölött mondja el a titokzatos erejű, isteni szavakat:

„Ez az én vérem.”

Abban a pillanatban megtörténik az átváltozás. Nem bor többé, amit látunk, hanem a Krisztus vére, amely a Golgota keresztfájáról lecsorgott, hogy lemossa a világ bűneit. A csengő szavára a hivek ismét térdreborulva imádják az Úr Jézus vérért.

A pap imádkozik a holtakért, akiknek lelkei már egy másik világ titokzatos régióin az örök Istenhez igyekeznek minél közelebb jutni. Akik a templomban vannak, könyörögnek, hogy az Úr szabadítsa meg őket az elszakítotttság homályából és nyissa föl előttük a fényesség és üdvösség birodalmát.

A Miatyánk

jézusi imádságát mondja el a pap. A hivekkel együtt megszenteli az Isten nevét, kéri, hogy jöjjön ide közénk az Istennek, a békének, a jóságnak országa. Adja meg az Úr a mindennapi kenyeret ma és mindenkor, amíg élünk. Bocsásd meg a vétkeinket, hiszen azért haltál meg, hogy a bánat könnyeit hullatók lelkéről lemosd gyarlóságaikat. Mi is megbocsátunk minden ellenünk vétőknek és kérünk, hogy szabadíts meg bennünket a gonosztól.

A pap kettétöri a szent ostyát. Ezzel jelképezni akarja Krisztus halálát, amikor a test elvált a lélektől.

Ezután három gyönyörű ima következik. Az elsőben a pap békét kér az Egyháznak, hogy zavartalanul teljesíthesse hivatását. A második imádságban a bűne-

inktől való megszabadulásért könyörög és végül a hivek lelkének kéri azt a békét, amelyet hiába kérünk a világtól, mert csak az Isten tudja megadni.

Az Isten báránya.

A pap kezébe veszi a szent ostyát és háromszor a mellére üt, ezekkel a szavakkal: „Ime! az Isten báránya, ime, ki elveszi a világ bűneit. Uram! nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondjad, és meggyógyul az én lelkem.” Krisztus az áldozati bárány, Ő az, aki meggyógyítja lelkünket.

A pap magához veszi a szentostyát, azután megáldoztatja azokat, akik a Úr testének magukhoz vételére méltóknak tartják magukat. Alázattal térdelnek az oltár elé, fölébresztik magukban a bánat érzelmeit, hogy az megtisztítsa lelküket és magukhoz veszik a szent ostyában levő Úr Jézust, a nemesség, a jóság, a lelki szépség Istenét, örök üdvösségük zálogát.

A pap két szín alatt áldozik, a hivek csak a kenyér színe alatt. Miért? Azért, mert Krisztus teste eleven test, ahol az eleven test van, ott vér is van s azért aki a testet magához veszi, Krisztus vérért is magához veszi.

A pap még néhány szép könyörgést mond, azután áldást ad: *Áldjon meg benneteket a mindenható Isten: az Atya, Fiú és Szentlélek.* Vigyétek magatokkal Krisztust s maradjon bennetek mindvégig az örök életre. Amen!

A szentmise a katolikus Egyház isteni kincse, az Oltáriszentségnek, a mi napunknak, lelki életünk forrásának nap-nap után adott hódolat. Élet, amely az örök mennyei forrásból, a Krisztus testéből, piros véréből a lelkekbe csörgedezik, hogy felfrissítse, hogy a világgal való küzdelemben megerősítse és hogy a hitetlenség sötétségébe bevilágítson.

Mit mond a protestántizmus a szentmiséről?

Tagadja: *nem hiszem*. A bibliában nem látja még kialakítva, tehát tiltakozik ellene. Mikor mi azt mondjuk: de hiszen a lényeg teljes részletességgel föltárul már a bibliában is: *ott az utolsó vacsora asztala, rajta a kenyér, a bor, ott a miséző Krisztus, aki átváltoztatta a kenyeret és a bort az ő testévé és vérévé, ott hangzott el az Ő parancsa: Ezt cselekedjétek az én emlékezelemtre*. Nem tagadhatjátok, hinnetek kell, hiszen a bibliából ti sem szakíthatjátok ezt ki — akkor a régmúlt idők homályába menekülnek, hogy ott nem volt mise, hanem csak évszázadok múlva hozták divatba. Erre mi azt mondjuk: jöjjetek a katakombákba, ott a martYROK sirja fölött megtalálhatjátok az első oltárokat, ahol a pap misét mondott, láthatjátok a képeket, amelyek az áldozást ábrázolják. Ne tagadjatok, higgyetek. Hitetlenül a vállukat vonogatják: *Nem hisszük, nem tudjuk, nem akarjuk hinni*. Átvették Luther szerepét, aki mint fiatal pap, szent félelemmel végezte szentmiséjét, aztán borzadozott az Isten fölségétől, szeretett volna megszökni előle, aztán elhagyta a misézést, később megtagadta, végül üldözte: „Ha sikerül a misét megszüntetni, akkor teljes győzelmet arattam a pápaság felett.” (VIII. Henrikhez írt levele 1522-ben), „Nincs a fajtalanságnak olyan bűne, mint a pápista mise utálatossága” (Wartburgi predikációja 1524-ben).

Ma a protestánsok egy része gúnyolódik a mise fölött. Nem lát benne mást, csak a papot, aki kifordul, befordul.

Lehet-e így beszélni, komoly, keresztény embernek? Mi még a zsidók szertartása előtt is néma tisztelettel állunk meg. Miért? Mert ők is az Istent imádják a maguk módja szerint s ha kigúnyolom az Istent

imádó zsidót, megsértem az Istent, akit imád, az én Istenemet, a te, az ő Istenét s ezért felelőséggel tartozom. Ne legyetek rosszabbak a Krisztust fessegető zsidónál.

Nem érzik-e a protestánsok, hogy ők felelőséggel tartoznak a lelkek világának lerombolásáért? Destruálni nem szabad a magyar állameszmét sem, annál kevésbbé az Isten birodalmát, a lelkek nagy épületét, amelyet az Isten formált széppé, magasztossá. Nem érzik a protestánsok a felelőséget, ami Luthert oly sokszor háborgatta: „Te fel akarod forgatni az eddigi egyház nagy bölcseséggel fölépitett rendjét. Nem tévedhetsz-e te is ha a misemondókat tévelygőknek mondod?

Krisztus a szentmisét nemcsak az emberek segítségére, hanem mint a legfölségebb áldozatot a maga dicsőségére is szerezte, szabad-e ezt megtagadni nemcsak az emberektől, de magától Krisztustól? Kié ezért a felelősség?

Azt mondják: a mise latinul van a hívek nem értik. *Felelet:* Ugyan! Ne legyetek olyan kicsinyek. Én miséztem az Atlanti Óceán hajóján, Franciaországban, amerikai, olasz és francia papok segédkezésével. Az egész szertartás az utolsó betűig mindenütt egy és ugyanaz. Krisztus nemcsak a magyarok Istene, hanem az olaszoké, amerikaiaké, franciáké, zuluskaffereké, az egész világé. Az oltár előtt megszűnnek a nemzetiségek. A mise nyelve is holt nyelv, az élők utána igazodnak 1900 év óta. Mondjátok, nem fölséges-e: a századok sorai és a nemzetek tömegei alkalmazkodnak az őskereszténység formáihoz!

Egyébként a hívek, kiki a maga nyelvén — mondatról-mondatra követi a pap szertartását, imádkozza a pap imádságát.

Csodálkoztok-e, ha Angliában, Amerikában a High Church és Németországban a Hochkirche buzgó protestáns papjai ismét miséznek a maguk protestáns

templomában! Mit nekik Luther és a többi tagadó? Ők tanulmányozták a kereszténység történelmét és az ő lelkiismeretüket ez nyugtatja meg, nem pedig az okvetetlenkedő ellenmondás. *Ők nem akarják elveszteni a Krisztus által alapított szentmise áldásait.*

A bérmlás.

Ha a hívő érni kezd, ha öntudata tisztába kezd lenni hitének alapelveivel, nyilvánosan, a világ előtt megvallja hitét, a püspök, mint az apostolok utóda ráteszi fejére a kezét és a kegyelem forrásának folytonossága szerint leesdi rája, átadja neki a Szentlélek Isten megerősítő kegyelmét, hogy hitét állhatatosan vallja és aszerint éljen.

A protestánsoknál van hitvallás, de a püspöki hatalom jogszerinti és tényszerinti folytonosságát szétrombolták — megszűnt. Így a protestáns konfirmáció nem lehet azonos a katolikusok bérmlásával.

A protestánsok elvesztették az utolsó kenetet.

Szent Jakab apostol világos szavakkal mondja: „ha beteg valaki közületek, hívassa el az Egyház papját, aki imádkozik fölötte és megkeni őt olajjal az Úr nevében. Az imádság megszabadítja a beteget s ha bűnökben van, azok megbocsátatnak neki.” Így az apostol.

Az orvosok szerint a vallása szerint élő katolikus ember hal meg legnyugodtabban. Ezt ezer és ezer esetben tapasztaljuk. Az ok a következő: Egy ember befejezte földi élete pályafutását. Gyarló, szegény, mint mi valamennyien. Érzi, hogy nagy út előtt, a túlvilági élet kapuja előtt áll. Tele van aggodalommal, remeg. Az emberektől, orvosi tudománytól nem várhat már

semmit. Gyermekei, hozzátartozói könnyes szemekkel állják körül. Megtennének érte mindent, de a halál akkora úr, hogy az előtt a szeretet is csak letört szárnyakkal állhat meg. Itt már csak az Isten segíthet. S ekkor megjelenik az Isten szolgálja s elhozza neki azt, amit az Isten fia, az Úr Jézus Krisztus rendelt a betegek vigasztalására és megerősítésére: a szentségeket. A beteg először meggyónik. Ha van a lelkén teher, amit az örök Bíró elé vinni nem akar, leteszi, meggyónja. A pap segíti a töredelmes bevallásban, az alázatos bánatban, elégtételt ad, megfogadja, hogy ha az Uristen visszaadja az egészségét, igyekszik teljesen az Isten törvénye szerint élni. A pap a Jézustól kapott hatalom erejével feloldja őt bűneitől. Úgy, mint mikor a bíró szabadon bocsátja a börtön elítéltjét.

Ezután megáldozik. Magához veszi az Úr testét, a legszentebb, legdrágább útravalót, amelyről az Úr mondotta: aki az én testemet eszi, annak örök élete legyen és én föltámasztom őt az utolsó napon.

Ez sem elég. Felveszi az utolsó szentséget. A pap megkeni a beteg szemeit, száját, orrát, füleit, kezeit, lábfejét szent olajjal és elmondja az Úr imádságát: Ezen szent kenet és az ő irgalma által bocsássa meg neked az Úr, amit látással, szóval, hallással, kezeiddel, a bűn után járással vétettél. Végül általános feloldozásban részesíti, megvigasztalja és távozik.

Mondjátok: van-e ennél értékesebb segítség. Nem isteni gondolat, nem isteni szeretet-e az, amely ezt kitalálta és az embereknek ajándékozta? Nem a földönjáró Jézust látjuk-e ebben a fölséges jötevésben, aki utána ment az elveszett báránynak, vállára vette és úgy vitte otthonába.

Ezt a beteg is érzi. Alig várta a vallás vigasztalását és mikor megkapta, végtelen hálával eltelve áldja az Istent, aki ennyire jóságos hozzá. Megnyug-

szik, békékével várja a mindinkább közeledő utolsó percet, az ajka imádságokat rebeg, az Istenben nem szigorú Bírót, hanem jóságos, megbocsátó édes atyát lát. Szent hittel hiszi, hogy most válik valóra az imádság, amelyet a Miatyánk után mindennap szokott mondani: imádkozzál érettünk bűnösökért most és halálunk óráján. Igen, az Úr Jézus édesanyja, a mi édesanyánk könyörög az Istennél a hazatérő fiúért, hogy otthonába, a szentek társaságába juthasson.

Minden pap egész sereg példát tud mondani a betegek csodálatosan megváltozott lelki állapotáról, sőt arról a nyugodt bátorságról, amellyel a legrettegetesebb változás, a halál elé mennek.

Higyjétek meg: ha másért nem, ezért az egyért érdemes katolikusnak lenni, hogy az ember megtanulhassa a nyugodt, szép meghalás tudományát, vagy ha úgy tetszik: művészetét.

Nehéz a pap helyzete? A betegszoba, a veszedelmes betegségek közelsége, az éjjeli gyóntatás, a nyomorúság, a szenvedés közvetlen szemlélete? Igaz! De a pap talán sehol sem érzi a maga munkájának értékét, isteni hivatását úgy, mint a betegágynál.

Mit mond minderre a protestantizmus? Azt, hogy mindez fölösleges, a protestáns ember lelke mindig készen áll a halálra, neki nincs szüksége az ilyen segítségre.

Mi azt mondjuk: Szegény testvéreink, sajnálunk, nagyon sajnálunk benneteket. Főleg, mikor annak a szerencsétlen betegnek lelki kifosztottságáért még a felelősséget is vállaljátok.

VI. A protestánsoknak nincs Egyházi rendjük.

Luther elszakadt a krisztusi idők jogfolytonosságából származó papságtól, elvetette az apostoli tekintélyt s a krisztusi íge hirdetőit egyszerű emberekké degradálta. Gyűlölte őket s a nagy romboló elvégezte a rombolás munkáját.

A pápa volt az Egyház feje.

Krisztus Urunk azt mondta Péter apostolnak, hogy rá, mint kösziklára építi anyaszentegyházát. Azt mondta neki, hogy neki adja a mennyország kulcsait (sz. Máté X, 2). A kulcs mindig a *legfőbb hatalmat* jelentette. Péternek mondta Jézus, hogy ő érte imádkozik azon okból, hogy ő, Péter, erősítse meg atyjafiait a hitben (Lukács XXII, 31–34) tehát ő a fő tanító. Jézus Péterre bízta bárányainak és juhainak legeltetését, (János XXI, 15–17) tehát neki adta a *főpásztori hatalmat*.

A főpásztor mellett voltak a többi pásztorok, a 11 apostol. Péterrel első személyben beszélt, a többi apostolnak együttesen adta az Úr a lelkipásztori hatalmat és küldetést: Elküldelek titeket (János XX, 21). Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek (Máté XVI, 15). Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsájtjátok bűneiteket, megbocsáthatnak nekik (Máté XXVIII, 19, 20).

Mivel pedig Krisztus minden nemzetek tanítására, bűneik megbocsátására küldte az apostolokat, tehát következik, hogy ez a hatalom és küldetés nemcsak az ő életükben volt szükséges, hanem később, az ő haláluk után is. Ezért a főpásztori legfőbb hatalom, valamint az igehirdetés, a szentségek kiszolgáltatása

később is szükséges volt. Ezért szállott át a küldetés az apostolokról azok utódaira.

A katolikus Egyházban mindig volt egy legfőbb hatalom, ezt maguk a protestánsok is (pl. Harnack, a legkiválóbb protestáns tudós) elismerik. Voltak kivüle más főpapok is, akiknek segítségül szolgáltak a többi papok.

Mi a pápát csalatkozhatatlannak mondjuk. Miben és mikor?

Akkor, amikor a pápa az ő tanítói hivatalát gyakorolja, amikor mint az Egyház feje, Krisztus helyettese, a hit és erkölcs dolgában valamely tanítást ünnepélyesen kijelent. Tehát nem mint ember, nem mint tudós, nem mint bíró, nem mint kormányzó és törvényhozó csalhatatlan a pápa, hanem csak mint a hit és erkölcs ünnepélyes tanítója.

A pápa az emberiség jótevője.

A protestáns történetíró: Herder írta „Ideen” című munkájában: A római szentszék nélkül Európa valószínűleg egy kényur zsákmánya, az egyenetlenség színhelye, vagy talán mongol pusztaság lett volna.

S Voltaire, a különben hitetlen ember, így írt: „Általánosan ismeretes, hogy Európa a szentszéknek köszönhető művelődését, legjobb törvényeinek egy részét és csaknem minden tudományát és művészetét.”

Az első apostolokat Krisztus ruházta fel hatalommal, az apostolok kézrátétel által adták át a Krisztustól kapott hatalmat utódaiknak. Így folytatódott a láncszem folytonosságával a hatalom átadása egyikről a másikra. Ma a püspököket 3 püspök, a papokat a püspök szenteli pappá és kézfeltétel által adja át nekik a hatalmat. Ennélfogva minden katolikus pap elmondhatja, hogy az igehirdetés, a szentségek kiszolgáltatása,

a misemondás hatalmát és küldetését közvetve Krisztustól kapta.

A protestántizmus

elszakította a fonalat s a hatalmat és küldetést maguk, a kálvinistáknál a hívek adják lelkészeiknek. Mivel pedig a hívek nem kaptak ilyen hatalmat senkitől, következésképen nem is adhatnak át ilyet másnak sem. Ezért a protestánsoknak nincsenek papjaik, hanem csak igehirdetőik, prédikátoraik. Nincs, aki a szentmise-áldozatot bemutathatná, nincs, aki a szentségeket kiszolgáltathatná. Miért? Azért, mert ezek a hatalmak Krisztustól származtak, Krisztus ezt az ő apostolainak, azok az ő törvényes utódaiknak adták át. Mivel pedig a protestánsoknál elszakadt a fonál, nincs jogfolytonosság, tehát hatalom sincs.

Voltak-e a pápáknak bűneik?

Emberek ők is és a világból az emberek közül ők is magukkal viszik emberi gyarlóságaikat. Némelyik többet, a legtöbb igen keveset. A protestántizmus, a katolikus vallás legelkeseredettebb ellenfele, összesen 28 olyan pápát tud, akiket többé kevésbé bűnösöknek tart. 28-at a 260 közül. Mit mond erre Prohászka Ottokár?

„Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem? Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat!... Ne nézd az embert! Mit érdekel téged Jónás fia? Az ember él és meghal s jön utána és helyébe más. Ne nézd Pétert, az halász; ne nézd Callixtust, az szabados; ne nézd Szylveszttert, az tudós; ne X. Leót, az humanista; VI. Sándor erkölcstelen, I. Sándor vértanú. Ne nézd mindezt, hanem kérdezd, hogy mit akart az Úr velük? S halld a feleletet: Te köszikla vagy az én kegyelmemből és én erre a kösziklára építem anyaszentegyházamat s

a pokol kapui nem vesznek rajta erőt.... A távíró villámszikrájára s az általa röpitett gondolatra nézve mindegy, hogy miféle póznára van csavarva a távíró-sodrony. A pózna elrothad, penészgomba emésztheti már a fáját, mikor még mindig villám jár a fejében s isteni gondolatot szolgál rothadásában is. Honnan jön az isteni gondolat? A távíróoszlopból? Annak nincs gyökere, annak nincs élete, a rajta futó gondolat más-honnan van; messziről jöhet, örvények, pusztaságok fölött röpül. Pápák és püspökök csak közvetítői a természetfölötti tényeknek. Krisztus Urunk gondoskodott róla, hogy a nemzedékek éltetésére szolgáljon egy vezetékszerű intézmény, melyen keresztül évszázadok, évezredek nyerjék az éltető, halhatatlan, tévmentes tant s az azt gyümölcsöztető kegyelmet."

VII. A protestánsoknál nincs meg a biblia szerinti házasság.

A házasság a katolikusoknál szentség és felbont-hatatlan. Szent Máté evangéliuma szerint (19, 4–9) „a férj és feleség egy testté lesznek.” „Amit Isten egybekötött, ember el nem válassza.” „A válást csak Mózes engedte, az Isten azonban nem így akarta.” S amint Szent Pál a korinthusiaknak (I. 7–10) írta: „a házastársak nem válhatnak el, vagy ha elválnak, maradjanak új házasságkötés nélkül.”

Luther ezzel szemben azt mondta, hogy a házasság kötél az ember nyakán és olyan adásvételi ügy lett, mintha az ember ruhát, vagy lovat vesz. Ha megunja, túlad rajta. Sőt Luther hesseni Fülöpnek a kétnejüséget is megengedte. Miért? Azért, mert az kedvezett Luther terjeszkedésének. Azonban Krisztus sehol nem beszélt így s Luther tanítása homlokegyenest

ellenkezik a biblia tanításával — noha a protestánsok folyton a bibliára hivatkoznak.

Mi jól tudjuk, hogy a válás megtiltása, illetve az, hogy az elváltak új házasságra nem léphetnek — sokszor súlyos nehézséget jelent, azonban sokkal kisebb baj, mintha az egyház megengedné a házassági elválást. Ez a házasság intézményének csődjét jelenti.

VIII. A protestánsok eltörölték Szűz Mária és a szenteknek tiszteletét.

Ez talán a legérthetlenebb az egész protestantizmusban. Ki nem szereti, ki nem tiszteli az édesanyját? A rossz ember, Jézus gyengéden ragaszkodott édesanyjához, még a keresztfán függve is szeretettel gondoskodott róla. Ha Krisztus úgy tudta szeretni, akkor az ő édesanyjának különbnek kellett lennie minden más embernél s így nekünk is kötelességünk őt tisztelni. A protestantizmus Szűz Máriát nem tiszteli. Azt mondja, hogy ő is csak olyan ember, mint minden más ember, tehát nem szolgált rá a nagyobb megbecsülésre. Mi ezt nemcsak nem értjük, hanem teljesen másként vélekedünk. Szűz Mária Isten anyja, amint az Írás mondja: teljes malaszttal, vagyis kegyelemmel, lelki szépséggel. Szűz, tiszta, fehér minden bűntől, szűztiszta még az ősbűntől vagyis Ádám és Éva ősbűnétől is. Ő a jóság, a kegyesség, szelidség, a legnemesebb ember, akit minden katolikus, de főleg a Mária-kongregációk édesanyjuknak, követendő példaképnek, égi pártfogónak tisztelnek. Szívesen hisszük, hogy Szűz Mária a menyországban az Isten közelében él, értünk imádkozik s pártfogol bennünket az Istennél.

A protestantizmus a rombolás hevében Szűz Máriát is detronizálta s hogy a maga hibáját még

jobban tetézzé, azt a rágalmat vágja fejünkhöz, hogy mi Szűz Máriát imádjuk. Ha kérdeznők, hogy hol látta ezt akármelyik katolikus könyvben megírva? — nem tudna rá felelni. Azonban nincs nap, hogy újra ne ismételné. Mi pedig azt mondjuk: szomorú vallás az, amely nem tud rágalmazás nélkül megélni.

A szentek tisztelete

olyan, mint a kiváló emberek tisztelete. Ha szabad Kossuthot, Lorántffy Zsuzsannát, Deák Ferencet, Mussolinit tisztelnem, miért nem szabad tisztelni a hit nagyszerű hőseit, akik Krisztusért életüket, munkájukat, sőt vérüket föláldozták? Ezek a nagyszerű példaképek, akiknek életét követjük, akiknek szavain fölkelünk és jobbak, erkölcsösebbek, tisztábbak, istenfélőbbek igyekszünk lenni.

Luther itt is egy furcsa elvet követett, azt, amelyet mi a kommunistáknál láttunk, akik a tehetséget, erényt, kiválóságot nem tisztelték, hanem mindenkit proletársorba degradáltak. Luther követői pedig itt bennünket újra bálványimádás vádjával illetnek. Szegények!

A böjt

a protestántizmus szerint fölösleges. És pedig azért, mert jó cselekedetekre egyáltalán nincs szükség. Azonban Mózes, az ószövetségi szentek, Krisztus, az apostolok, a szentek böjtöltek. Sanyargatták magukat az Istenért. Büntették magukat azért, mert az Istent megbántották, adósok s ezért törlesztették az adósságot.

A protestánsok azt mondják: nem az a bűn, ami az ember száján bemegy, hanem ami onnan kijön. Mi katolikusok is nagyon jól tudjuk, hogy a hús nem bűn. Bűn az engedetlenség. Ha a mi édesanyánk, a

katolikus anyaszentegyház azt parancsolja, hogy pénteken húst ne együnk, akkor mi engedelmeskedünk. Azt mondjuk: Krisztus Urunk pénteken szenvedett a mi bűneinkért. Ha ő el tudta viselni a korbácsütéseket, a tövisszorút, ha tudta hordozni helyettünk a keresztfát és megfeszítette magát értünk, akkor mi is megtehetjük azt a csekélységet, hogy megtagadjuk magunktól a húseledelt és nem azt esszük, ami jól esik, hanem amit az anyaszentegyház előír. Ő mekkora megnyugvás lesz, ha a halál után megjelenünk az ítélő Krisztus előtt és azt mondhatjuk: Uram, lemondtam, szenvedtem, gyötörtem magamat az én elkövetett bűneimért, számítsd be nekem ezt, amikor ítéletet mondasz felettem. Milyen jó lesz annak, aki sok ilyen jócselekedetet tud előmutatni. És mekkora lesz a felelősségük azoknak, akik a jócselekedetek gyakorlását kigunyolták és attól másokat is visszariasztottak. Vajjon ki fog helyt állni az elkárhozott lelkekért?!

IX. A protestantizmus megfosztotta magát a művészet alkotásaitól.

Aki Olasz-, Spanyol-, Franciaországban s Németország katolikusnak maradt részeiben jár, nem győz csodálkozni a gyönyörű ősrégi templomokon, azok képein, szobrain, orgonáin stb. A világ legnagyobb művészei alkották őket. Nem egyszer száz meg száz esztendeig dolgozott millió meg millió munkáskéz s a modern ember kénytelen bevallani, hogy ma azokhoz hasonlót nem tudnánk alkotni.

Amerre a protestantizmus járt, ott lerombolt minden művészi alkotást, ha az templomhoz volt kötve.

Szinte lehetetlen megérteni azt a pokoli gyűlöletet, amellyel ezt a vandál pusztítást véghezvitték. Amit az elődök századokon keresztül imádkozva építettek, azt az új vallás hívei káromkodva, kacagva rombolták össze. S úgy hitték, hogy ezzel Krisztusnak tesznek szolgálatot.

A protestánsok templomai ma is dísz és ékeség nélkül valók. A mi templomaink szépségét gúnyolódva cifraságnak, komédiának nevezik. Azt mondják, a protestáns ember lelke annyira gazdag, hogy az Isten iránt való minden lelkesedést önmagából meríti.

Különös! Miért nem teszi ugyanezt a lakásán, a ruházatán? Ha a protestáns ember annyira gazdag lelkiekben, miért díszíti fel szobáját szebbnél-szebb képekkel, virágokkal, bútorokkal, miért halad ruházatában a divat útján? Miért? Azért, mert a szép, izléses, gazdagon vagy egyszerűen díszített lakásban, ruhában jól érzi magát. Mert a szépség, a művészet kedves, fölemelő gondolatokra és érzésekre ihleti. Tehát úgy látszik, az a puritán egyszerűség, kopárság vagy kifosztottság egyedül az Isten házára szorítkozik.

Tisza Istvánnak, Kossuth Lajosnak szobrot emelnek. Miért? Mert — ők is mondják — megérdemlik és a szemlélő számára követendő példák a hazafiságban és emberi bölcseségben. Azonban ugyanezt megtagadják az Isten fiától s az őt követő nagyszerű erkölcsi hősektől, a szentektől.

Mi, katolikusok, természetesen megyünk a magunk útján, úgy, ahogyan 1900 év óta tanultuk. Az első templomokban, a katakombákban már megvoltak és ma is láthatók a falra festett képek. Ezt a stylust követte a későbbi kor.

A jelenkori katolikus templom

még a legegyszerűbb falucskában vagy missziós terü-

leten, a vad népek közt is, a mennyországot igyekszik a hívő lelke elé varázsolni. Azt a mennyországot, amely valamennyiünk végső célja. Már az ajtóban csend fogad bennünket — szent csend. Az Isten házában elnémul a köznapiság lármája. A belépő meghajtja térdét az oltár előtt, ahol a legméltóságosabb Oltáriszentségben az örökké élő Jézus Krisztus várja a hozzá közeledőket. Fölfrissítője a köznapi élet vándorainak, útieledele az örökkévalóságot szomjuhozó betegeknek és haldoklóknak. Letérdelsz előtte. Körülötted Krisztus kedves szentjeinek, főleg az ő édesanyjának, Szűz Máriának képei, szobrai azt juttatják eszedbe, hogy az ő példájuk után haladva miként érheted el az örökkévalóságot. Krisztus ott vár az oltáron. Elmondod előtte kéréseidet, panaszaidat, ami fáj, ami a lelkedet nyomja. Kérdezd meg a katolikus embert — nem! ne csak a katolikus embert kérdezd meg, hanem azokat a protestánsokat is, akik katolikus templomba szoktak járni imádkozni — kérdezd meg: miért mennek oda? — És ők azt felelik, hogy az imádság ott enyhülést, békét hoz a lelkükbe, hogy onnan megnyugodva, megsegítve távoznak el.

Igen! Kedves testvérem! Nagyon sok protestáns ember jár katolikus templomba imádkozni, imádni az Úr Jézust, az Istent és kérni a Szent Szűz, Szent Antal, kis Szent Teréz és más szentek közbenjárását és — ők is mondják — igen sok kérésük meghallgatásra talál.

Ezért, protestáns testvérem, sose gúnyolódjál a katolikusoknak se templomán, se szertartásain, mert azok egy szebb, boldogabb világnak, az Isten közelségének tanui. Vesd le saruidat, mert szent a hely, ahol állasz és inkább tanuld megismerni, mint tagadni.

Egyedül üdvözítő-e a katolikus vallás?

A protestánsok megbotránkoznak azon, hogy a katolikus Egyház önmagát Krisztus egyedül igaz vallásának nevezi. Furcsa! hát még ő se higgyen a maga igazában? Melyik vallás az, amely magát hamisnak és a másikat igaznak tartja? A katolikus vallás azt hiszi és azt prédikálja, hogy Krisztus tanítását egyedül ő őrizte meg, a többi vallásokról pedig azt hiszi és mondja, hogy azok nem őrizték meg Krisztus tanítását a maga egész valóságában. Ebből nyilván következik, hogy csak azok érnek célhoz, akik az igaz vallás birtokában vannak.

Mi hisszük, hogy az igazság birtokában vagyunk, hogy a mi dogmáink igazak. Ezért a dogmák igazságából egy betűt nem engedhetünk. Nem a mienk az igazság, hanem az Istené, Krisztusé és mivel Krisztus soha egy betűt nem tagadott meg a maga igazságából, úgy mi sem tagadhatunk meg ebből semmit.

A protestánsok azt mondják, hogy a bibliát, tehát Krisztus tanítását mindenki a maga felfogása szerint szabadon magyarázza — amiből az következik, hogy szerintük *mindenkinek* igaza van. Mivel azonban *az igazság csak egy lehet*, tehát ők maguk is elismerik, hogy nincsenek az *egy igazság* birtokában.

Mondja-e a katolikus vallás, hogy a nem katolikus elkárhozik?

Nem mondja. Mert a katolikus hit szerint *csak a bűnös kárhozik el*. Bűnös pedig az, aki tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsolatának. Az kárhozik el, aki tudja, hogy rossz hiten van és a jót sem megismerni, sem követni nem akarja. Nem kárhozik el az, aki jóhiszemű, aki azért követ valamely vallást, mert arra őt úgy tanították és a jobbat, az

igazabbat nem volt alkalma megismerni. Akinek azonban kétélyei vannak arra nézve, hogy igaz uton jár-e? — annak kötelessége minden alkalmat megragadni, hogy a jót, az igazat megismerhesse. Ha nem teszi, az Isten előtt számol. Hogy aztán az Isten elégnék látja-e az ő mentségét, az az Isten dolga. Mi ezt ráhagyjuk az Istenre.

Mi katolikusok azt tanítjuk, hogy az üdvösségre elég a bűnök tökéletes megbánása. Azt azonban nem mondjuk, mert nem tudhatjuk, hogy az Uristen a halál percében kinek a bánatát fogadja el tökéletesnek. Ezért nem is mondjuk senkire, hogy elkárhozik.

Mi még az áruló Judásról sem mondjuk, hogy bizonyosan a pokolba jutott. Lehet, hogy az utolsó pillanatban, az akasztófa kötelén oly mélységesen megbánta a bűnét, hogy az Isten elengedte neki a poklot. Lehet. Mi ebbe nem avatkozunk. Az ítélet nem a mienk, hanem az Istené.

Mi nem mondjuk azt, hogy aki protestáns, az elkárhozik, hanem azt mondjuk, bizonyosan a mennyországba jut az, aki a katolikus vallást megtartja. A katolikus vallás olyan, mint az oceánjárók nagy hajója Csónakon is el lehet jutni Amerikába, azonban ha biztosan célhoz akarsz jutni, a biztos nagy hajóra ülj.

A történelem a katolikus vallás mellett tanuskodik.

A protestánsok azt mondják, hogy a katolikusok nem őrizték meg, sőt elsikkasztották Krisztus igaz tanítását. Mi pedig azt *kérdezzük először*: ha a katolikusoknál nem volt a Krisztus igaz tanítása, hát akkor 1500 éven keresztül nem is létezett a Krisztus igazsága? Lehetséges ez?

Második kérdés: Hát akkor nem volt igaz, amit Krisztus az apostoloknak ígért, hogy a Szentlélek

örködni fog az anyaszentegyházon, hogy az igaz tanítástól el ne térjen? Tehát akkor se Krisztus, se a Szentlélek nem tartotta meg amit ígért? Lehetséges ez?

Harmadik kérdés: Krisztus engedte az Egyházat tévelyegni 1500 éven keresztül és azt várta, hogy jön Luther, Kálvin, Zwingli meg a többi új tanító és azokkal állíttatja vissza az ősi tanítást? De hát melyik állította vissza az ősi tanítást? Luther azt mondta, hogy ő tanítja az igazságot. Münzer azt mondta, hogy Luther hazudik, VIII. Henrik cáfolta Luthert, Luther VIII. Henriket s az új tanítók — valamennyi — egyik a másikat vádolta eretnekségről. Ezeket az egymást cáfoló újítókat vagy eretnekeket várta volna Krisztus és a Szentlélek, hogy az ő igazságát tanítsák? Lehetséges ez?

Negyedik kérdés: A protestánsok azt mondják, hogy ők tanítják a „megtisztított evangéliumot. Kik? A kálvinisták, lutheránusok, az anglikánok, a Hochkirche, a High Church stb. stb.? Melyik? Hiszen valamennyi mást hisz és mást tanít. Valamennyi másként magyarázza az evangéliumot, ugyanabban a templomban, ugyanabban a theologiai intézetben homlokegyenest ellenkező hitet tanítanak, veszekednek egymással, cáfolják egymást, illetve mindenki mást hisz, azt hiszi amit akar, ami neki tetszik. Hát mondjátok: a sok ezer közül melyik „a megtisztított evangélium?” Avagy van megtisztított evangélium, de nem lehet megismerni? Ugyan ne tréfálgatok a szent dolgokkal.

Ötödik kérdés: Az Egyház 1900 éves történetében voltak vallások vagy felekezetek, amelyek tőlünk elszakadtak. Pl. a görögkeletiek, akik 1000 évvel ezelőtt nem akarták elismerni fejüknek a római pápát. Ezért elszakadtak. Ezeknek a vallása csaknem teljesen ugyanaz, mint a mienk. Egy Istent, Szentháromságot, 7 szentséget hisznek, miséznek, gyóntatnak stb. Ezeknek a könyvtáraiban rengeteg írott történelmi emlék van

a kereszténység egész 1900 éves történelméből. El lehet-e képzelni, hogy ezek a katolicizmus kedvéért az ősi tanítástól eltértek volna? Vagy azt gondoljátok, hogy 1000 évvel ezelőtt elszakadtak és aztán később átvették a katolikusoktól azoknak eltévedéseit is az ősi tanítástól? Azok, akik minden alkalmat felhasználtak a vádaskodásra?

Miben nem alkudoznak a katolikusok?

Mivel a katolikus vallás azt vallja, hogy ő Krisztus egyetlen igazságának birtokában van, azért a maga Egyházát Krisztus igaz Egyházának nevezi, a többi 100 meg 1000 részre szakadt keresztény hívőket *felekezetek* nek nevezi. — Mivel vallja, hogy a katolikus papság a lánc folytonossága szerint Krisztustól kapta hatalmát, azért a felekezetek lelkészeit, akik hatalmukat hiveiktől és nem Krisztustól kapták, nem nevezi püspököknek és papoknak, hanem csak lelkészeknek vagy prédikátoroknak. — Csak a szentségi házasságot ismeri el Krisztus törvénye szerinti házasságnak, a többi olyannak tekinti, mint a polgári házasságot. A polgári kötés fölbontható, a krisztusi házasság fölbonthatatlan s amint a férj nem engedheti meg, hogy az ő feleségének ő mellette másik ura is legyen, az Egyház sem fogadja el a fölbontható házasságot. Ezért a maga hiveitől megköveteli, hogy kössenek szentségi házasságot katolikus templomban. Ezért követeli, hogy hivei a házasságból származó gyermekeket katolikus módon neveljék és erre kötelezzék magukat. Aki ezt nem fogadja el, azt engedetlen hívének tekinti és — *ha csak hibáját jóvá nem teszi* — nem részesíti a szentségekben és egyházi temetésben. — A katolikus ember nem ad pénzt más felekezetek templomára, ahol a katolikus Egyházat, Krisztus egyedül igaz Egyházát

esetleg támadják. — A katolikus ember nem kíván se zsidó, se kálvinista temetőbe temetkezni, de ő sem engedi, hogy mások az ő temetőjébe temetkezzenek. A katolikus ember nem kíván máshitűek templomában istentiszteletet tartani, de ő sem engedi, hogy mások az ő templomában akarjanak istentiszteletet tartani.

A katolikusoknak igazuk van.

A katolikusok nem azért nem engednek, mert gyűlölködni akarnak, hanem azért, mert Krisztus *egy* igazságát nem engedhetik kikezdeni. Ha Krisztus nekik adta és ők hiszik, hogy náluk van, akkor *kötelességük azt megőrizni*. A protestánsok azt mondják, hogy náluk mindenki *szabadon* magyarázza az evangéliumot. Ha mindenki szabadon magyarázza, akkor szerintük *mindenkinek* igaza van. A katolikusok egyetlen *egy* tanítást fogadnak el, azt, amit a tanító egyház: a pápa és püspökök tanítanak. Ők ragaszkodnak a *szabadsághoz*, mi ragaszkodunk az *egységhez*. Ezért elvből nem engedhetünk az egységből.

Azonban a katolikusok mégis türelmesek.

Nem vitatkoznak, nem támadnak, nem gyűlölködnek, nem háborgatnak senkit a maga vallásának gyakorlásában. Nézzétek meg a katolikusok hittankönyveit. Azok nem foglalkoznak a másvallásuakkal. Tanítják a magukét és arról igyekeznek meggyőzni mindenkit, hogy ők 1900 év óta tanítják Krisztus egy és ugyanazon tanítását. Nemcsak nem gyűlölnek a másvallásuakat, hanem imádkoznak értük, hogy azok is megismerjék az *egy* igazságot, az *üdvösség* felé vezető *egy* utat, hogy *egy* akol legyen és *egy* pásztor, amelyben valamennyien ott lehessünk a mennyországban, a mi üdvözítő Jézus Krisztusunk országában.

Ezért mi katolikusok igyekszünk nem katolikus testvéreinket az ősi, változatlan, egyetlen katolikus vallás kebelébe visszahódítani. Visszavezetni a 400 évvel ezelőtt elhagyott édesanyához, az anyaszentegyházhoz, akit atyáitok valószínűleg fájó szívvel, sírva, zokogva hagytak el. Hogy jóváteheessétek azt a hibát, amelyet egy szomorú, gyűlölködő korszakban, ellenségektől körülvéve, gyötörve követtek el.

Ez a könyvecske is ezt a célt szolgálta.

A visszatérés formái.

Akarod tudni, hogy mit kell tenned, ha katolikus akarsz lenni? Elmondom: Légy tisztában a katolikus vallással, amelybe áttérni akarsz. Tanulmányozd. Az áttérés semmibe sem kerül, de te sem kapsz földi kincseket, hanem csak lelki gazdagságot.

Csak az térhet át, aki a 18. életévet betöltötte. Aki férjhez ment, 18 év előtt is.

Az áttérés előtt jelentkezned kell az előtt az illetékes lelkész előtt, akinek felekezetét elhagyni akarod. A jelentkezés *kétszer és két tanu* jelenlétében történik. Az első és második jelentkezés közt 14-től 30 napig tartható időköznek kell eltelni. Tehát: *első* jelentkezés pl. aug. 1. *második* jelentkezés aug. 15–30. közt. A jelentkezésnél elég ennyit mondani: *Nt. uram, N. N. vagyok, tisztelettel bejelentem, hogy a ref. vallást elhagyom.* A tudomásulvétel nem szükséges, hanem csak a bejelentés.

A katolikus hitvallás.

A katolikus vallásra visszatérő az oltár elé térdelve, nyilvánosan elmondja a következő hitvallást:

En *N. N.* erős hittel hiszem és vallom egyenkint és összesen mindazt, amit a római anyaszentegyházról

elfogadott hitvallás magában foglal. Tudniillik: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, menynek és földnek, minden látható és láthatatlan lénynek Teremtőjében. És az egy Úr Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától minden idő előtt született, mint Isten Istentől, világosság világosságtól, igaz Isten igaz Istentől; aki született és nem alkottatott; aki az Atyával egylényegű és aki által minden lett; aki miérettünk emberekért s a mi üdvösségünkért mennyekből alá szállott és a Szentlélektől Szűz Máriának méhében testet vett magára és emberré lett; aki Poncius Pilátus alatt miérettünk megfeszítettetett, szenvedett és eltemetett; aki harmadnapra az Írás szerint föltámadott; és aki fölment a mennyekbe, ül az Atyának jobbján és ismét el fog jönni dicsőséggel ítélni eleveneket és holtakat s országának nem leszen vége. És az elevenítő Szentlélek Uristenben, ki az Atyától és Fiútól származik, kit az Atyával s Fiúval együtt imádunk és dicsőítünk, ki a próféták által szólt. Hiszem az egy, szent, katolikus anyaszentegyházat. Vallom az egy keresztséget bűneink bocsánatára. És várom a halottak föltámadását s a jövődő örök életet. Amen.

Az apostoli és egyházi hagyományokat, valamint ugyanennek az anyaszentegyháznak egyéb szokásait és rendeleteit helyeseknek tartom és szilárdul elfogadom. A Szentírást is azon értelemben veszem, melyben vette és veszi az anyaszentegyház, melyet illet a Szentírás igazi értelme és magyarázata fölött ítélni; nem is akarom másképp érteni és magyarázni, mint a szentatyák egybehangzó értelmezése szerint. Azt is vallom, hogy az újszövetségnek valóban és tulajdonképen hét szentsége van, melyeket a mi Urunk Jézus Krisztus rendelt és amelyek, ha egyenkint nem is szükségesek mindenkinek, általában az emberi nem üdvösségére mégis szükségesek: t. i. a keresztség, a bérmlás, az Oltáriszentség,

a penitenciatartás, az utolsó kenet, az egyházi rend és a házasság. Hiszem, hogy ezek kegyelmet közölnek és hogy a keresztséget, bérmlást és egyházi rendet szentségtörés nélkül ismételni nem lehet.

A katolikus anyaszentegyháznak az elsorolt szentségek ünnepies kiszolgáltatásánál bevett és jóváhagyott szertartásait is helyeslem és elfogadom.

Vallom egyszersmind azt is, hogy a szentmisében igaz, valóságos és engesztelő áldozat mutattatik be Istennek az élőkért és a holtakért, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben a mi Urunk Jézus Krisztus teste és vére, lelkével, istenségével és emberségével együtt igazán, valóságosan és lényegesen jelen van, hogy a kenyérnek egész lényege testté, a bornak egész lényege vérré változik, mely átváltozást a katolikus anyaszentegyház átlényegülésnek nevez. Azt is vallom, hogy csupán az egyik szín alatt is osztatlanul az egész Krisztus és valóságos szentség vétetik.

Állhatatosan bizonyosnak tartom, hogy van tisztóhely és az ott levő lelkeken a hívek könyörgései segítenek. Hasonlóképen hiszem, hogy a Krisztussal együtt uralkodó szenteket méltó tisztelni és segítségül hívni; hogy ők könyörögnek érettünk Istennél; hogy az ő ereklýéiket tisztelet illeti.

A leghatározottabban állítom, hogy Krisztusnak és a mindenkoron Szűz Istenanyának, valamint egyéb szenteknek képeit méltó és üdvös kegyelettel őrizni, irántuk kellő tiszteletet és becsülést nyilvánítani. Erősítem, hogy Krisztus az anyaszentegyháznak hatalmat adott bűcsúk engedélyezésére s ezeknek használata a kereszteny népnek igen üdvös.

A katolikus és apostoli római anyaszentegyházat minden egyház anyjának és tanítójának ismerem el és a római pápának, szent Péter apostolfejedelem utód-

jának s Jézus Krisztus helytartójának esküvéssel ígérek igaz engedelmességet.

Ügyszintén kételkedés nélkül elfogadom és valom mindazt, amit a szent törvények és az egyetemes, főképen a tridenti és vatikáni szent zsinatok tanítottak, határoztak és kijelentettek, kivált a római pápa főségéről és tévedéstől mentes tanítóhivataláról; egyben pedig ami ezekkel ellenkezik és bárminemű eretnokséget, melyet az anyaszentegyház elítélt, elvetett és kárhoztatott, azt én is elitélem, elvetem és kárhoztatom. (Az áttérő itt az evangeliumra teszi a két ujját.) Hogy ezt az igaz katolikus hitet, mely nélkül senki sem üdvözülhet s amelyet most önként vallok és igazán tartok: sértetlenül és tisztán akarom Isten segítségével életem utolsó lehelletéig állhatatosan megőrizni s vallani és hogy alattvalóimmal, vagyis, akiknek gondozása hivatalom szerint engem illet, amennyire tőlem függ, meg fogom tartatni, taníttatni és hirdettetni. Ezt ígérem, fogadom és esküvel erősítem. Isten engem úgy segéljen és Istennek ezen szent evangeliuma.

Miután ezt elmondotta, meggyónik, megtisztítja lelkét földi élete gyarlóságaitól, azután ünnepélyesen magához veszi a szent áldozásban az Úr Jézus Krisztus valóságos élő testét.

Visszatérő protestánsok.

Nem mi, hanem a protestáns Maculay állapította meg, hogy a protestantizmus csak az első 50 év alatt hódított. Azóta visszafejlődik. Talán azt mondhatnánk, hogy az ősi katolicizmus összeszedte magát a váratlan iszonyu támadás után, megerősödött és megkezdte az őelhódított hiveinek visszahódítását. A tridenti zsinaton 18 éven át reformálták az Egyházat, megállapították a bajokat, kiküszöbölték a tévedéseket, meg-

rendszabályozták a papságot, szigorú törvényeket hoztak, új iskolákat, papneveldéket állítottak fel, új erővel kezdték hirdetni a régi tanításokat. Új, szigorú életű pápák és új, szigorú életű papság támadt az Egyház újraépítésére.

Viszont a protestánsok elfoglalták már az elfoglalható egyházi vagyont, földeket, templomokat, egyházi kincseket és nagyobb új foglalásokra nem lehetett többé kilátás. A földesurak sem kényszeríthették már jobbágyaikat a vallásváltoztatásra, miután azok szabadon más vidékre költözhettek.

Olaszország, Spanyolország megmaradtak teljesen katolikusoknak, Angolország, Hollandia, Dánia, Svédország, Norvégia szinte teljesen protestánsok lettek. Ahol azonban a katolikusok túlsúlyban tudtak maradni, mint Franciaországban, Ausztriában, Lengyelországban, a visszatérítés munkája is erőteljesebb lett. Persze voltak vidékek, ahol a katolikusok részéről sem hiányzott az erőszakosabb fellépés s a hatalom alkalmazta azt a módszert, amelyet a protestánsoktól tanult, visszafoglalta az ősi katolikus templomokat és kiszorította a protestáns prédikátorokat.

Az Egyház legerősebb támaszai a jezsuiták és a velük együtt új erőre kapott többi szerzetesrendek lettek. Nagyszerű iskolákat állítottak fel, amelyekben nagyszerű tudományos fölkészültséggel és okos szigorúsággal nevelték az ifjúságot. Ezek az iskolák messze felülmúlták a protestánsok iskoláit, amit az a körülmény is bizonyít, hogy a protestáns szülők nagy számmal adták ezekbe az iskolákba gyermekeiket.

Megkezdődött a katolikus restauráció, a reneszánsz, az újjászületés.

Magyarországon

a török iga szörnyű súllyal nehezedett országunk népére. Ahol ők jártak, ott a katolicizmus alig tudott erőre kapni. Törökök és protestánsok közös erővel üldözték őket. Ott azonban, ahova a török nem tehetett be a lábát, a hegyes vidékeken: a Mecsek hegyei közt, Zalában, Vas, Mosony, Sopron megyékben, a Fertő, a Rába, Rápca, Répce környékén, a Csallóközben, Zoborhegy környékén, a palócok közt, a Székelyföldön a lakosság megmaradt magyarnak is, katolikusnak is. Ezek az ősmagyarok, akik Árpád vérét örökölték és Szent István, Szent László hitét tartották fenn. Voltak vidékek: Szeged környéke, a jászok, akik minden üldözés ellenére is megmaradtak ősi vallásuk mellett.

Oláh Miklós, Forgách Ferenc esztergomi érsekek minden erejükkel s a Habsburg-királyok támogatásával iparkodtak új iskolákat és szemináriumokat fölláltítani, azonban az ellenreformáció legnagyobb munkása

Pázmány Péter volt.

Pázmány Péter szintén protestáns szülőktől származott, azonban szülői a kitűnő kolozsvári jezsuita iskolába járatták. A fiatal, óriási tudású jezsuita teljes erővel indította meg a harcot az elszakadt testvérek visszahódítására. Elsőrendű szónok és nagyszerű vitatkozó volt. Írásaiban az új magyar nyelv megalkotója lett. Főmunkája az *„Isteni igazságra vezérlő kalauz”*, amelyben ellenállhatatlan szabadsággal állapította meg a katolikus tanítást és oly erővel verte vissza a támadásokat, hogy ellenfelei 8 éven keresztül még meg se próbálták rája válaszolni. Akkor Németországban egy németül írt könyv akarta hatását ellenúlyozni, azonban megtörni nem volt képes. A Kalauzon

kívül egész sereg vitázó irata látott napvilágot, úgy hogy bárhol ütötte fel fejét protestáns támadás, Pázmány egy-két hónap múlva megadta rá a választ. A protestáns főurak legnagyobb része éppen Pázmány Péter munkáinak hatása alatt visszatért ősei elhagyott vallására. Pázmány, aki később esztergomi primás lett, iskolák alapításával, papok nevelésével úgy megerősítette egyházát, hogy az néhány évtized múlva nagyrészt visszanyerte ősi területét.

A többi elvégezte a katolikusok fajfenntartó ereje. A protestánsok megtartották ugyan birtokaikat, azonban új területeket a szaporaság hiánya folytán nem tudtak elfoglalni.

A törököt a német, spanyol, olasz, francia katolikusok segítségével kiverték (a svéd, angol protestánsok nem voltak segítségünkre) s az elpusztított és elnéptelenedett területekre a katolikusok népfellege óriási erővel nyomult előre.

Ma a magyar katolikusság 69 %-át képezi a csonka hazának. A kálvinisták legfeljebb egyharmadát, a lutheránusok legfeljebb egytizedét képezik a mostani szűkreszabott haza lakosságának.

Közeledik-e a protestantizmus a katolicizmushoz?

Maculay, a nagynevű protestáns történétíró írja, hogy a protestantizmus csak az első 50 esztendőben hódított a katolicizmustól, azóta a visszaszivárgás ideje következett el.

A katolikusok a tridenti zsinaton kijavították azokat a hibákat, amelyeket az utóbbi századok fegyelmének meglazulása okozott s amelyeket a reformra vágyódók méltán nehézményeztek.

A protestantizmus legnagyobb ellensége nem a katolicizmus, hanem az istentagadó racionalizmus és a liberalizmus volt. A szabadvizsgálódás elve alapján álló protestáns lelkészek közül sokan behódoltak az új filozófiának és elhajoltak az istentagadás, Krisztus istenségének, a biblia tekintélyének tagadása felé.

A buzgó, lélekből élő, bibliás protestánsok megrettenve látták a szakadékot, amely az egész protestantizmust elnyeléssel fenyegette. Keresték az utat visszafelé és mennél tovább jutottak, annál inkább látták, hogy az őskereszténységet a katolicizmusban lehet csak megtalálni.

Angolországban

a múlt század közepén mind erősebb lett a visszatérési mozgalom. A Dublin Review írta 1879-ben, hogy körülbelül 2000 előkelő ember tért vissza az ősi egyházba, köztük 55 lord és báró, 600 főúri hölgy, 313 anglikán teologus, az oxfordi egyetemen 265, 100 katona,

38 író. Ez a szám azóta lavinaszerűen emelkedik. Nincs előkelő család, amelynek katolikus tagjai ne volnának. A munkáspárti képviselők közt szintén többen vannak a buzgó katolikusok.

A High Church templomaiban, a jeruzsálemi protestáns templomban gyóntatnak, Szűz Mária és a szentek képeit tisztelik. Szertartásaik, templomaik berendezései, miséik annyira hasonlítanak a katolikusokéhoz, hogy csak az angolnyelv különbözősége figyelmeztet az eltérésre.

Óriási jelentősége volt a Halifax lord és Mercier mechemni bíboros érsek közt éveken át folyt közeledési tárgyalásoknak.

A végső eredmény a következő volt: Az anglikánok elismerik az Egyház és az egység szükségességét, a hét szentséget, a valóságos jelenlétet az Oltáriszentségben, az egyházi hierarchia isteni rendeltetését, a közös fő egységesítő erejét, a római pápa tiszteletbeli felsőbbségét.

1938-ban több nagytekintélyű angol tudós megállapította, hogy a katolikus és anglikán hittanítás között alig van lényeges eltérés. A politika, Anglia világhatalmi helyzete azonban nagy akadálya az általános, nagy tömegekre kiterjedő közeledésnek.

Hogy a jövő mit hoz, hogy az angol világhatalom ingadozása nem hat-e majd jótékonyan a vallási egyesülésre, a jövő igen érdekes kérdése.

Amerikában

A protestánsok legnagyobb tömegben — körülbelül 50 millió — Amerikában vannak. Itt van egyzersmind a legnagyobb szétszakadozottság közöttük. Ennek pedig oka az, hogy az ország alkotmányát megállapító, különben igen vallásos amerikai törvényhozás a többféle felekezet tanítása között nem tudván válasz-

tani, lemondott a kötelező iskolai hitoktatásról és a vallás ügyét mindenkinek magánügyévé tette. Így történt aztán, hogy a meg nem keresztelt, vallástalan, Istent nem ismerő emberek száma óriási, az ország lakosságának körülbelül fele. Ennek következménye, hogy a hivatásos bűnözők, a rablásból, zsarolásból élők (gengszterek) száma óriási és a börtönök fenntartása az állam sok milliárdját emészti fel.

A több mint 20 millió katolikus mintaszerű, áldozatos, vallásos életet él. (A katolicizmus évenként $1\frac{1}{2}$ —1 millió hívővel gyarapszik.) A protestánsok közt is sok a buzgó, áldozatos lélek, de a vallási élet szétszakadozottsága szinte a legképtelenebb nevetségig ér. (Pl. amikor ugyanazon szószékről ugyanazon híveknek egyszer a protestáns lelkész, máskor a zsidó rabbi prédikál.) A protestáns hívek itt is, mint másutt, vágyódnak az egység után.

Hogy a háború milyen változást hoz, nem tudjuk, de valószínű, hogy itt is sok előítélet sziklafala omlik össze.

Svédországban, Norvégiában, Dániában

enyhült a katolicizmus iránti százados ridegség. A balti államok részben protestánsok ugyan, de büszkéek arra, hogy ők Mária országa.

Hollandia

kalvinistái részben szigorúan ragaszkodnak az államvalláshoz, sokan azonban nem bírják annak ridegségét és közülük másfélmillió hullott már bele a felekezetenélküliségbe. A másik rész viszont vágyódik az egység, az Oltáriszentség, a felszentelt papság után.

A katolikusság Hollandiában a lakosságnak több mint egyharmadát képezi már. Erős, szervezett, hódító egység, az állam legszilárdabb támasza, amely nagy-

tekintélyű minisztereket és miniszterelnököket ad az országnak.

Németországban

a Hochkirche 1919 óta élénk tevékenységet fejt ki. Ott nemcsak gyóntatnak, hanem (német nyelven) misét mondanak, breviáriumoznak, vannak diakonisszáik, tiszteletben tartják a házasságon kívüli tiszta életet. Szűz Máriát, a leányi és aszonyi élet női eszményét nemcsak nagy tiszteletben tartják, hanem a társadalmi élet erőforrásának tekintik, aki áldást jelent a protestáns nők önző és rideg voltára nézve.

A hitélet egyetlen erőforrása eddig az evangélium volt. A komoly protestáns vezetők látták a nagy el-lanyhulást és igyekeznek visszatérni a rég elhagyott kegyelmi forrásokhoz. A gyermekek csak 15–18 éves korukban jutottak a Konfirmációhoz és az Urvacsorához, tehát a legveszedelmesebb korban nélkülözték a lelki élet erősítő támaszát. Németország 17 ezer protestáns lelkészi állásból 1373 nem volt betöltve. Fogy a megkereszteltek, de emelkedik az elégetett halottak száma.

Húsz év előtt szinte lehetetlen volt a protestánsok és katolikusok külső közeledéséről beszélni. Az utóbbi 10 évben megváltozott a lelkiség. Nemcsak nem foglalkoznak a katolikusok bírálgatásával, hanem még a megbecsülést is lelkükre kötik. Meggyőződés lett: ha van is ellentét, arról hallgatni kell, mivel sokkal nagyobb a közös érték, amelyért küzdeni kell.

Meggyőződéssé vált, hogy a Gondviselés azért engedte meg a mai állapotokat, hogy a protestánsok és katolikusok közti egység útját egyengesse.

Ha a kommunisták együtt ítélnének el bennünket hitünkért — mondják — nem azon vitatkoznánk, hogy melyiknek van igaza, hanem egymás mellé tér-

delnénk és fogadnánk Krisztusért a halált. Ha lehet a halálban, miért ne lehetne az életben!

Ha Luther ma föltámadna — írják a német protestánsok — a 400 év tanulsága után nem sokat latolgatna, hanem az egység megteremtéséhez fogna.

Az 1939-ben megalakult bajtársi szövetség (protestáns) 22-dik tétele ez: Az egy, szent, keresztény egyház után való kiáltás erősebb és szorosabb, mint a hívő egyház után való kiáltás. Ha ezt nem teszi, már halott. A 32. tétel: Minden döntésünkben a cselekvés egységére törekedjünk.

Sz. Ágoston mondotta: „Azok a másvallásuak, akik makacsság és rosszakarat helyett őszintén keresik az igazságot, nem számíthatók az eretnekek közé.”

Lünebergben evangélikus szertartási mozgalom indult a protestáns istentisztelet fényének emelésére.

A paderborni ferencesek 1920-ban megalkották a Winfriedbundot, amely óriási munkát fejt ki az egyesítés munkájában. Megértéssel, az érzékenységgel, figyelembe vételével dolgoznak. Írásaikat a protestáns lapok is szívesen közlik. Nyilvános előadásokat, felolvasásokat tartanak, amelyeken a protestánsok és katolikusok közösen vesznek részt.

A háború a német protestáns és katolikus lelkészeket egyaránt igénybe veszi. 17.000 protestáns lelkész közül 1941-ben 5400, 1942-ben már 10.000 teljesített harctéri szolgálatot. Ugyanez áll a katolikus papokra is. A közös harctéri szolgálat, a közelükben ólálkodó halál árnyéka közelebb hozza őket egymáshoz, mint a béke erjesztő nyugalma. A harctér testvéri szolgálata érezteti hatását otthon. Mindkét fél érzi, ugyanannak a Krisztusnak szolgálatában állanak, aki csak egy és nem a szétszaggatottságot, hanem az egységet akarta. Együtt tárgyalnak és együtt imádkoznak az egységért. Iparkodnak nem említeni az előítéleteket, hangsúlyozzák

a közös hittételeket, építik a hidakat. Az ellentétek fönnállásánál Isten fölvilágosító kegyelmeit kéri. A berneucheni, egyesülést kereső protestáns irány pl. a következő imát mondja:

„Uram! engedd, hogy az össz kereszténység egy legyen. Uram! dönts le a válaszfalakat, állj ellen azoknak, akik egyenetlenséget szítanak. Uram! engedd, hogy egyesüljenek, akik Téged imádnak, az egy, igaz Istent. Uram! jöjjön el a nap, amikor egy akol leszen és egy pásztor.

Urbach protestáns teologus hosszú cikket írt egy katolikus folyóiratban, amelyben az egység sürgetése mellett megemlítette, hogy Wernel és Harnack (a legnagyobb protestáns teologus) szerint a protestánsok a gyakorlatban nem Luther megigazulási tanát, hanem a katolikus felfogást követik. Továbbá sürgeti a protestáns láthatatlan egyház helyett a látható, korporatív egyházat, ami ugyancsak katolikus álláspont.

P. König Kelemen ferences atya, aki Berlinben 3 évig vezetője volt a németországi magyar katolikusoknak, aki sokat fáradozott az egyesülés előkészítésében s akinek gondolatait:

„A *keresztény egyházak egysége, 1942.*” című könyvéből nagy vonásokban itt is közöljük — a következő alapokon látja a németországi közeledést:

1. A német protestánsok öntudatosan vallották meg a maguk kereszténységét és sok áldozatot hoztak érte.

2. A hívő protestánsok őszintén keresik az igazságot, kiküszöbölik a racionalizmus, az istentelen irány hatásait, visszatérnek az ágostai hitvalláshoz, ahonnan sokkal közelebb vannak a szentpéterei sziklához.

3. A berneucheni irány mélyül hitében és több katolikus forrásból merít.

4. A német nép értelmes, gondolkodó nép. Ha

van is ellentét a két fél közt az nem fajul gyűlöletté.

5. Sokan dolgoznak és sokan imádkoznak az egység előkészítéséért.

6. A háború sok ellentétet kiküszöbölt, maga Németország akarja az egységet, a vágy és akarat folyton erősödik, míg végül annyira erős lesz, hogy maga dönti le az akadályokat.

Mik a német protestánsok feltételei ?

Főleg a következők: 1) a két szín alatti áldozás,

2) a liturgia német nyelve,

3) a papok nőszülési szabadsága.

Katolikus részről erre azt felelik, hogy egyik sem ütközik dogmatikus akadályba, s minden valószínűség mellett szól, hogy Róma a protestánsok tömeges egyesülési szándéka esetén engedne a kívánságoknak.

Mi a helyzet Magyarországon ?

A katolikusok Magyarországon sem templomban, a szószéken, sem az iskolai tankönyvekben nem foglalkoznak — illetve csak a legeslegsükségesebb ismeretek közlésével foglalkoznak a protestáns vallásokkal.

Az ellenkező oldalon: protestáns részről hivatalos kezdeményezésre szónoklatokban, tankönyvekben állandóan az ellentétek kielezésére törekсенek. A magyar protestáns vallás ilyenformában kontrakatolikus vallás.

A katolikus nép nem ismeri a protestáns vallást, hiszen senki sem az iskolában, sem a templomban nem tanítja erre. De fáj neki és bosszantja, hogy folyton kifogásolják pl. a temploma cifraságát, holott ő azt érzi, hogy a templom ridegsége nem felel meg

az ő lelkületének és hogy az Uristennek a legékesebbet kell ajándékolni adni.

Fáj neki a gyónás kritizálása, amikor ő abban a lelke megnyugvását találja. Szívesen gyónik — noha senki arra nem kényszerítheti.

Fáj neki az Oltáriszentség kritikája, amikor ő a szentáldozásban a lelke édes békéjét és gazdagodását éli.

Fáj neki a pápa támadása, amikor ő abban a vallása egységének és változatlanágának örét látja és nem szarnokot, mint ahogyan állítják.

Ujabbán sok jel arra mutat, hogy a régi rendszer nálunk is átalakulás felé közeledik. A tudós, buzgó, messzenéző, a külföld mozgalmait szemmel tartó vezető emberek protestáns részről is látják, hogy a keresztény vallás elleni támadásokat csak egységes állásfoglalással lehet kivédeni. Ha a keresztények a támadásokkal egymást gyengítik, csak a hitetlenség győzelmét segítik elő.

A gyónás visszahozataláról már magasabb helyről is beszélnek. Kapi Béla püspök, Vető Lajos, Szabó Imre főlelkészek nyíltan szólnak a gyónás bevezetéséről. Mórocz Sándor tanár az Oltáriszentségben való valószínűség jelenlétéről ír. Stb.

A magyar protestánsoknak kétségtől legkiválóbb vezetője ma Ravasz László püspök. Az ő írásából vettük a következő megszívlelendő passzust:

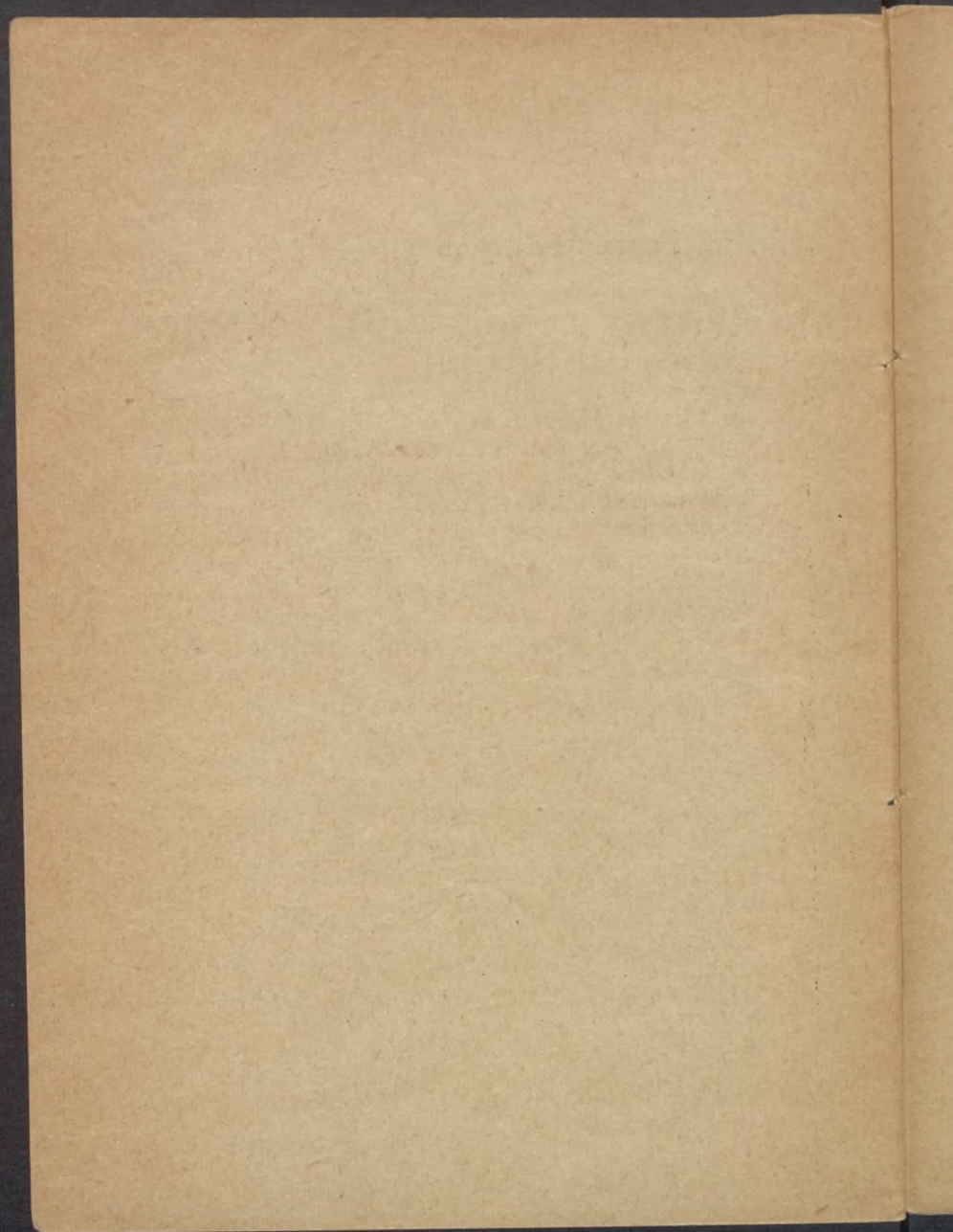
„Ha egymást igyekezzünk jobban megismerni, ha mindenki a másikat a saját történelmi fejlődéséből igyekszik megérteni, ha mind a két részen elegendő bátorság lesz a másik oldal előnyeinek és tetteinek tárgyilagossá elismerésére; ha eléggé keresztények vagyunk meglátni, hogy mi nem két különböző vallás, hanem azonos vallásnak, sőt azonos vallás hatalmas történelmi ágának, a nyugati kereszténység két módszere,

két típusa vagyunk, ha megszabadulunk attól a gátlástól, hogy saját táborunk túlzóinak értelmetlen terrorja alatt félünk a szemben álló tábor igazságaival őszintén foglalkozni; ha elég a lelki előkelőségünk ahhoz, hogy olyan magatartást számítás és ellenszolgáltatás nélkül, magáért a magatartás keresztyén voltaért és igazságaért kövessünk; nagy örömmel fogjuk észrevenni, hogy társadalmi érintkezésben, irodalomban, egyházpolitikai megnyilvánulásban emelkedettebb, békésebb levegő vesz körül s közéletünk felszabadul ősi nyomások bénító átka alól."

Ez a nyilatkozat éppen Ravasz László püspök ajkáról olyan perspektivákat nyit, amelyek további fejlődése elé nemcsak fokozott érdeklődéssel, hanem Krisztus szívéből fakadó szeretettel tekinthetünk.

Bilkei Ferenc eddig megjelent könyvei:

	Példányban
Hét országon keresztül (1903) Elfogyott	1000
Az éjféli nap országában (1905) Elfogyott	1000
Vidám órák (1907) Elfogyott	1000
Túl az Óceánon (1909) Elfogyott	2000
Magyar ember Amerikában (1910) Elfogyott	300
Kalauz a visszatérőknek (1917) V. kiadás	9000
Családkönyv (1917) XXV. kiadás	52000
Az Oltáriszentség élő csodája (1919) Elfogyott	4000
Örök dolgok, örök utak, örök források (1922) III. kiadás.	14000
Ward Mária élete (1925) V. kiadás Elfogyott	10000
Gárdonyi és a buddhizmus (1926) Elfogyott	300
Róma (1926) Elfogyott	1000
Vasárnapi könyv (1927) II. kiadás	5000
Debrecentől Pannonhalmáig (1927) Elfogyott	3000
A rózsák szentje (1928) Elfogyott	1000
Miért tiltja a katolikus Egyház a vegyes házasságokat (1928) Elfogyott	4000
Arva Juliska karácsonya (1928) II. kiadás	1600
Betegek vigasztalása (1929) III. kiadás	5800
A kat. Egyház története (1932)	2400
Miért nem ünnepelhetünk (1936) VIII. kiadás Elfogyott.	50000
Élmények a háborús szentföldi úton (1938)	1000
Miért tiltja az Egyház a vegyes házasságokat (1941)	10000
	179400

Bilkei Ferenc még kapható könyvei:

Kalauz a katolikus vallásba visszatérőknek. 1942.

A negyedik kiadás évekkal ezelőtt teljesen elfogyott. Azóta állandóan ostromoltak a visszatérni szándékozók. A háborús viszonyok, a papirhiány, a munkások háborús szolgálata oly nehézségeket gördítettek az új kiadás elé, hogy folyton halogattam az új kiadást. Végül mégiscsak engedtem az ostromnak s a nehézségek ellenére útnak bocsátottam az új kiadást. Bővítve adtam ki, hiszen a gondolkodó ember folyton látja az újabb mozzanatokát. Különösen fontosnak tartom a protestánsok közeledését a katolikus egység felé tárgyaló fejezetet. A könyv alakja és tartalma megnagyobbodott, ennek arányában s a mostani viszonyok szerint emelkedett az **ára 1 pengő.**

Miért tiltja a katolikus Egyház a vegyes házasságokat. 1941. Régi panaszunk, hogy a vegyes házasságok folyton növekvő nehézségeket okoznak az Egyháznak. Ennek leküzdésére írtam röplapomat. Főleg arra törekedtem, hogy a vegyes házasságra lépők, nemcsak a katolikusok, hanem a protestánsok is belássák, hogy a katolikus Egyház jogosan és kötelességszerűen követeli a reverzálist és hogy a protestáns fél még a saját vallási meggyőződésével sem jut ellentétbe, amikor respektálja katolikus jegyese kívánságát. A röp-

irat csak 26 oldal. Tömegterjesztésre ajánlatos, különösen az iskolák magasabb osztályai számára.
Ára 10 fillér.

Klug—Bilkei: Örök dolgok, örök utak, örök források. 1941. Évek óta szintén teljesen kifogyott. Valóságos kincsesbánya. Főleg egyházi szónokok számára oly csodálatos szépen megírt fejezetekben bővelkedik, hogy az első kiadások 13.000 példányából a legtöbb pap, növendékpap sietett gazdagítani könyvtárát. Klug Ignác dr. a XX. század elején azt az előkelő hivatást töltötte be Németországban, amelyet Bougeaud Franciaországban, Prohászka Ottokár Magyarországon elfoglalt. Az állandó sürgetésnek engedtem, amikor a múlt évben a sok nehézség közt újra kiadtam. Egy kötetben, kemény kötésben **ára 3 pengő.**

Klug—Bilkei: Vasárnapi könyv. A nagy író legnépszerűbb könyve az „Örök dolgok” mellett. Minden művelt nép nyelvére lefordították. Minden vasárnapra egy-egy gyönyörű, mélységes, költői, szívet-lelket megfogó szentbeszéd. Beszédnek, lelki olvasmánynak egyaránt elragadó. A Szent István Társulat adta ki. A fordítónál **ára 5 pengő.**

Élmények a szentföldi úton. Természetesen tartalmazza a Szentföld leírását. Emellett egy sereg nagyrészt mulatságos és tanulságos leírást, amelyet az autón utazó négyes társaság Szerbiában, Bulgáriában, Törökországban, Szíriában átélt. Palesztinában a háborús utazást írja le, amennyiben az angolok és arabok akkor már farkasszemet néztek egymással, ostromállapot volt s a vidám és kacagtató epizódok egész serege szórakoztatja az olvasót. **Ára 1 pengő.**

A család könyve. Most már a XXIV. kiadás. Most morzsolódik az 52-dik ezer példány. A könyvecske szinte szokatlan példányszáma igazolja, hogy eltaláltam a házasságra lépők, házasságban élők és gyermeknevelők számára tanulságos hangot.
Ára 40 fillér.

Marx—Bilkei: A katolikus Egyház története. Egyetlen magyar nyelvű általános egyháztörténet. Óriási munka. A hittanárok felszólítására vállaltam az óriási munkát. 10 évvel ezelőtt jelent meg és csak néhány száz példány áll még rendelkezésre. **Ára 10 pengő.**

Árva Juliska karácsonya. Egy kis leányt karácsony délutánján bűnre csábit az ördög, de csúffá lesz és a karácsonyfa ragyogó gyertyái alatt teljes lesz a boldogság. Közel 2000 helyen játsszották már el. A legegyszerűbb falusi iskolában is előadható. Az előadási jogával **ára 50 fillér.**

Hophan—Bilkei: Betegek keresztútja. Betegek vigasztalása. 1929. Ennél szebb és kedvesebb, de mélységesebben vigasztaló könyvecskét alig írtak a világirodalomban. Egy 10 éven át betegeskedő, de végül meggyógyult kapucinus atya könyve, aki mint a kagyló a drága gyöngyöt, a lelkéből választotta ki a gyönyörűséges vigasztalást. Aki szereti betegét, ne csak testi orvost, hanem lelki gyógyítót és vigasztalást is adjon a szenvedő testvéreinek. **Ára 1 pengő.**

